

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ÖRNEK MAHKEME
KARARLARINDA MÜLTECİ SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAŞIF TÜRKCAN

Danışman
DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA, 2018

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ÖRNEK MAHKEME
KARARLARINDA MÜLTECİ SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kaşif TÜRKCAN

Danışman
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

ANKARA, 2018

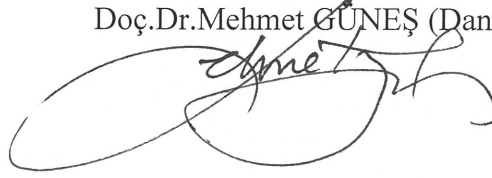
KABUL VE ONAY

Kaşif TÜRKCAN tarafından hazırlanan “Örnek Mahkeme Kararlarında Mülteci Sorununun Çözümü” başlıklı bu çalışma, 17.10.2018 Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Bilal KARABULUT (Başkan)

Doç.Dr.Mehmet GÜNEŞ (Danışman)

Dr.Öğrt.Üyesi Güner KOÇ AYTEKİN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

† Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

† Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

01.10.2018

Kaşif TÜRKCAN

Kardeşim Őehit J. Ütđm. Murat Taylan Öncel'e

10 Ekim 2016-Silvan

ÖZET

Göç ve göçmenlik olgusu, tarihin en eski dönemlerinden bu yana var olmuş ve önem arz etmiş konuların başında gelmektedir. Daha eski dönemlerde bölgesel bir sorun olarak kalan göç ve sığınmacılar, küreselleşmenin etkisiyle, haber alma ve ulaşım imkanlarının olağanüstü gelişimi sebebiyle bir uluslararası sorun halini almış, sorunla mücadele de bu gelişimle birlikte evrimleşerek daha kurumsal bir hal almak durumunda kalmıştır. Örneğin göçmenlerin statüleri tanımlanmış, belli düzeylerde ayrıştırılmış ve bu ayrıştırılmalar kavramsallaştırılmıştır. Mültecilik, geçici koruma, ikincil koruma gibi kavramlarla tanımlanan göç edenlerin bu başlıklar altında sahip olacakları haklar da tanımlanmıştır. Uluslararası siyasi arenanın baş aktörleri hala devletler olmakla birlikte, göç edenlerin hukuki haklarının bahşedilmesinde devletlerin tekelinin önüne geçebilmek adına, devlet dışı bölgesel ve uluslararası aktörler ortaya çıkarılmış ve kurumsallaşma yolunda ciddi adımlar atılmıştır. Bu denetim mekanizmasının hali hazırda en etkin ve en önde geleni şüphesiz Birleşmiş Milletler Mültecilik Yüksek Komiserliği'dir.

Tüm dünyada hızla artan bölgesel çatışmalar göç hareketlerine hız katarken, daha önce göç hareketlerine maruz kalmamış birçok hükümette alışık olmadıkları bu yeni problemi kucaklarında bulmuşlardır. Göç hareketleri, ister hedef ülke, ister transit ülke konumunda olsun göç alan konumunda bulunan ülkeleri birçok olumsuz etkiyle de baş başa bırakmıştır: Ekonomik külfet, güvenlik ve asayiş sorunları, salgın hastalıklar, kültürel çatışmalar ve birçok sorun. Dolayısıyla hükümetler, göç dalgalarından en az hasarla kurtulabilmek için daha korumacı politikalar izlemekte ve mümkün oldukça yükümlülükten kaçınmaya çalışmaktadır. Ancak hükümetler, korunma içgüdüğü ile genellikle son raddede canlarını kurtarmak için sığınmacı konumunda sınırlarına dayanan insan kitlesinin en temel hakkı olan yaşam hakkına sahip çıkmak arasında sıkışıp kalmakta ve tercihe zorlanmaktadır.

Bölgesel ve uluslararası yargı makamlarının göçmenler konusunda son yirmi beş yılda verdikleri kararlar örneklendirilecek olursa, mevzuat ile uygulama alanı arasında bazı farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Bunun sebebi olarak, Vestfalya Barış Anlaşması'ndan bu yana uluslararası arenanın başat aktörlerinin devletler olması ve devletlerin de her konuda olduğu gibi göçmenler konusunda da öncelikle kendi bekasına kast etme potansiyeli bulunan her şeyi bertaraf etme içgüdüğüyle hareket etmeleri gösterilebilir. Oluşturulan uluslararası aktörlerinse öncelikle devletlerin kendi

yaptırımlarını tanınmasına muhtaç olması ve geleceklerinin ise büyük ölçüde devletlerin varlıklarının devam etmeleri yönünde irade kullanmasına ihtiyaç duymaları sebebiyle, mevcut konjunktürde etkinlik alanlarını genişletmeleri zor görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mültecilik, Göçmenlik, Geçici Koruma, Sığınmacı, Birleşmiş Milletler

ABSTRACT

Immigration fact has been one of the oldest and most important subjects of the history. Immigration and refugees which have been a regional problem in the former periods turn into an international problem due to development of communication and transportation opportunities and fight with the problem has been a more institutional state with this development. For example, the status of immigrants has been defined, they have been classified at certain levels and these classifications have been conceptualized. Rights of immigrants defined under titles as immigration, provisional protection, and secondary protection have been defined. While the head actors of the international political arena are still states, regional and international actors out of the state have been revealed in order to avoid state monopoly for giving legal rights of immigrants and serious steps have been taken in terms of institutionalization. United Nations Immigration High Commissariat is the most effective and leading one of this audit mechanism.

Increasing regional infights in the whole world increase immigration movements, and many governments which are not used to immigration movements have found this new problem in their hands. Immigration movements left countries which are at the point of getting immigration with many negative effects: economic loads, security problems, epidemics, cultural conflicts and many problems. Therefore, governments try to follow more protective policies and avoid lability in order to be saved from immigration waves with the less damage. But governments are stuck in to protect the life right of people who are at their borders for saving their lives and have difficulties in making a preference.

If we have to give an example for the decisions of regional and international judicial authorities about immigrants in the last 25 years, we can see some differences between legislation and application area. The reason is that as from Peace of Westphalia the head actors of international arena are governments and governments move with the instinct of removing everything in terms of immigrants like it is in everything. It seems difficult to enlarge the activity field of formed international actors in the current conjuncture since states have to recognize their own sanctions and they require to use will towards the continuation of existence of states for future.

Key Words: Refugee, Immigration, Provisional Protection, United Nations

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım sırasında desteklerini benden esirgemeyen, her pes ettiğimde sabırla yeniden baőlamamı sağlayan tez danıőmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ'e, tıkanığım noktalarda çevirileriyle, manevi olarak hep yanımda olan değerli eőim İngilizce öğretmeni Ebru Türkcan'a, babasının boş anını yakalayıp oyun oynamak için kendisi fırsat yaratan oğlum Bilge Kaçan' a, dünyaya merhaba demek için gün sayan ikinci oğlum Yağız'a ve her koőulda yanımda olan tüm aileme teőekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK DÜZENLEMELERİNE GÖRE MÜLTECİLER HAKKINDA TEMEL KAVRAMLAR	5
1.1. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN TARİHİ SÜREÇ.....	5
1.1.1. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem.....	7
1.1.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem.....	7
1.1.2.1. Uluslararası Mülteci Örgütü.....	7
1.1.2.2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	7
1.1.2.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK).....	8
1.1.2.4. 1951 Cenevre Sözleşmesi.....	10
1.1.2.5. 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol.....	11
1.1.2.6. 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi.....	11
1.1.2.7. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi.....	12
1.1.2.8. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi.....	12
1.1.2.9. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi.....	13
1.1.2.9.1. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu.....	13
1.1.2.9.2. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi.....	14
1.2. TEMEL KAVRAMLAR.....	15
1.2.1. Göçmenlik.....	15
1.2.1.1. İskanlı Göçmen.....	16
1.2.1.2. Serbest Göçmen.....	16
1.2.1.3. Münferit Göçmen.....	16
1.2.1.4. Toplu Göçmen.....	16
1.2.2. Mültecilik.....	16
1.2.3. Sığınmacı.....	20

1.2.4. Tamamlayıcı Koruma ve Geri Göndermeme.....	21
1.3.YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU	
ÇERÇEVESİNDE ULUSAL HUKUKTA MÜLTECİLERE İLİŞKİN TEMEL	
KAVRAMLAR.....	22
1.3.1. Mültecilik.....	22
1.3.2. Şartlı Mültecilik	23
1.3.3. İkincil Koruma	23
1.3.4. Geçici Koruma Statüsü	24
1.3.4.1. Dünyada Geçici Koruma Uygulamaları	26
1.3.4.1.1. Avrupa Birliği Hukukunda Geçici Koruma Statüsü	26
1.3.4.1.2. Avrupa Birliği'nde Geçici Koruma Statüsünün	
Uygulanması	28
1.3.4.2. Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü	29
1.3.4.2.1. Geçici Koruma Yönetmeliği	30
1.3.4.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliğine Göre Geçici	
Korumadan Faydalanabilecekler	31
1.3.4.2.3. Geçici Koruma Yönetmeliğine Göre Geçici Koruma	
Kapsamı Dışında Tutulanlar	32
1.3.4.2.4. Geçici Korunanların Bireysel Koruma Dışında	
Tutulması	32
1.3.4.2.5. Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler	33
1.3.4.2.6. Geçici Korumanın Sona Ermesi.....	33
1.3.4.2.7. Türkiye'de Geçici Koruma Yönetmeliği'nin	
Uygulanması	34

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİLERE İLİŞKİN YARGI KARARLARI.....

2.1. TÜRKİYE ULUSAL MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN ÖRNEK

KARARLAR.....

2.1.1. Anayasa Mahkemesi Kararları.....

2.1.1.1. Anayasa Mahkemesi'nin İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi

Gerektiğine İlişkin Kararı .....

2.1.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin Suçlular İçin Sınırdışı Yasağının

Konulamayacağına Dair Arkan Tareq Ali Kararı:.....

2.1.2. Yargıtay Kararları	38
2.1.2.1. Yargıtay'ın Ceza Kovuşturması Yapılabilmesi İçin İltica Talebinde Bulunanın Arnavutluk Ülkesine Geri Gönderilmesi Kararı	38
2.1.3. Danıştay 10. Daire Kararları	39
2.1.3.1. Danıştay 10. Dairesi' nin Uygur Kökenli Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşı Hakkında Kararı	39
2.1.3.2. Azerbaycan Üzerinden Türkiye'ye Giriş Yapan Çeçen Asıllı Rusya Uyruklu Ruslan Kurkaev Kararı:	40
2.2. ULUSLARARASI MAHKEMELER TARAFINDAN VERİLEN ÖRNEK KARARLAR.....	41
2.2.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kararları.....	41
2.2.1.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'nin Taraf Olduğu Davalar Hakkında Verdiği Örnek Kararlar	42
2.2.1.1.1. Jabari-Türkiye Davası	42
2.2.1.1.2. Mamatkulov ve Askarov/Türkiye Davası	44
2.2.1.1.3. D ve Diğerleri - Türkiye Davası	48
2.2.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Avrupa Ülkelerinin Taraf Olduğu Davalar Hakkında Verdiği Örnek Kararlar	50
2.2.1.2.1. Z.H. ve R.H. /İsviçre	50
2.2.1.2.2. J.K. ve Diğerleri / İsveç	52
2.2.1.2.3. Khlaifia ve Diğerleri / İtalya	53
2.2.1.2.4. V.M. ve Diğerleri / Belçika.....	54
2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları	61
2.2.2.1. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Macaristan ve Slovakya'nın Sığınmacıların Avrupa Birliği Ülkeleri Arasında Kota Sistemiyle Dağıtılmasına Yaptığı İtiraz Hakkında Verdiği Karar	62
2.2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Bir Türk İşçisine Yeni Bir İş Bulmak Amacıyla Uygun Bir Süre Verilmesine İlişkin Kararı	62
2.2.3. Ulusal Mahkemelerin Mülteciler Hakkındaki Örnek Kararları	63
2.2.4. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi ve Örnek Kararlar.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN

SORUNLAR, SEBEPLERİ VE GELİŞİM ALANLARI.....66

3.1. MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN EKSİKLİKLER .66

3.1.1. Avrupa Birliği'nde Mülteci Politikalarında Yaşanan Sorunlar 66

3.1.2. Türkiye'de Mülteci Politikalarında Yaşanan Sorunlar 68

3.2. MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN

EKSİKLİKLERİN SEBEPLERİ 71

3.3. MÜLTECİLERE İLİŞKİN HUKUKUN GELİŞİM ALANLARI.....77

SONUÇ 81

KAYNAKÇA.....85

ÖZGEÇMİŞ 90

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AT	: Avrupa Topluluğu
BAMF	: Almanya Federal Göç ve Mülteciler Dairesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mültecilik Yüksek Komiserliği
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

GİRİŞ

Savaş, çatışma, ekonomik krizler, toplumsal olaylar, daha iyi bir yaşam beklentisi gibi birçok sebebe bağlı olarak, ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların sayısı, gün geçtikçe artmaktadır. İnsanların, kişisel tercihleri ya da zaruret hali neticesinde, kendi ülkesinden ayrılarak başka ülkelere göç etmesi, bu olgunun giderek yaygınlaşması sebebiyle artık göç alan ya da gönderen ülkenin salt iç meselesi olmaktan çıkmış ve bir uluslararası sorun hüviyetine bürünmüştür. Özellikle ulaşım ve iletişim imkanlarının teknoloji ile birlikte geniş bir tercih ve hareketlilik alanı yaratması, göç hareketlerin ani yaşanması olasılığını artırmakta ve endişe verici boyutlarda kitle hareketlerini beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla göç sorunu, çözüm bekleyen uluslararası problemler arasında üst sıralara tırmanmış ve hala tırmanmakta olup önemini her geçen gün daha da artırmaktadır.

Irkı, dini, mezhebi, dili, siyasi düşünceleri gibi sebeplerle ülkesini terk etmek zorunda kalan mülteci ve sığınmacılar ise, bu göç edenler içinde önemli bir orana sahiptir. Bilhassa savaş, iç çatışma ve terör olayları nedeniyle gelişen ani ve büyük nüfus barındıran göç hareketleri, göç edilen ülkenin hazırlıksız yakalanmasına ve büyük bir ekonomik ve sosyolojik külfet altına girmesine neden olmaktadır. Öyle ki, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş Suriye Bilgi Paylaşım Portalı'nda 15-05-2017 tarihinde güncellenmiş veriye göre, Suriye'den Türkiye, Mısır, Ürdün, Lübnan, Irak ve Kuzey Afrika'ya göç edenlerin toplam sayısı 5.055.732 olarak açıklanmış ve bu sayının yaklaşık olarak 2.970.000 kişisi sadece Türkiye'ye göç etmiştir.¹ Bu rakam, Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak %3,7'sidir ve hiç azımsanacak bir sayı değildir. Bu noktada hükümetler, yükümlülük altına girdikleri külfetleri minimize edebilmek üzerine bir strateji geliştirmek durumunda kalmaktadırlar. Hükümetlerin genel eğiliminin, metin içinde detaylı şekilde ele alınacağı üzere, devletlerin göç olayına konu olan kişi ve halk kitlelerinin tanımlanmasında ayrıma gitmesi üzerine kurulu olduğu söylenebilmektedir. Burada baz alınan ayırım ise mülteci/sığınmacı ayırımı yapılması ve hakların bu çerçevede tanımlanması üzerine temellendirilmektedir. Zira mülteci statüsündeki kişilerle sığınmacı sayılan kişilerin kullanmaya haiz olduğu haklar arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

---

¹ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim Tarihi:04.10.2018).

Göç edenleri kabul eden ülke açısından statülerin belirlenmesi ve sağlanacak hakların buna göre bahşedilmesi önemlidir, çünkü bu ayrım göç edenin hem uluslararası konumunu etkilemekte hem de hükümetin iç siyasette toplumsal huzuru sağlayabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Öncelikle göç edenler, göç edilen ülke için ekonomik bir yük teşkil eden faktör olarak görülmektedir. Kitlelerin barınması, yeterli yiyecek ve su imkanlarına sahip olabilmesi, salgın hastalıklara karşı hijyenik bir ortam sağlanması, sağlık imkanlarından faydalanabilmesi, eğitim alabilmelerinin sağlanması gibi elzem ihtiyaçların karşılanması bile hükümetler için başlı başına ekonomik bir yük kalemi olarak görülmektedir.

Bunun yanında, göç edenler ile yerli halk arasında bir kültür farklılığı söz konusu olabilmektedir. Halkların yaşam tarzları, yaşamlarını sürdürme şekil ve tercihleri, gelecek beklentileri, dünya görüşleri, dinlere yaklaşımları, aynı ülke içindeki farklı iki bölgede ve hatta coğrafi olarak sınır komşusu oldukları başka bir şehirle bile, içinde yoğuruldukları bu kültürün etkisiyle farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla, yerli halk ile göç edenlerin hayat tarzları, gelenek ve göreneklerinin çatışmasından bahsedilebilmektedir. Bu konuda, hükümetler tarafından doğru bir şekilde yönetilebilmesi gereken ve her an bir çatışmaya gebe problemler arasında yerini almaktadır. Ülkemizde de yaşanmakta olduğu gibi, sıradan iki vatandaş arasında yaşansa basit bir asayiş olayı olmaktan ibaret olacak ve gazetelere haber olması mümkün olmayan olaylar, bir vatandaş ile bir mülteci arasında yaşandığında önemli bir gündem maddesi olabilmekte ve özünden çok daha büyük sonuçlara sebep olabilmektedir. Öyle ki, basit bir anlaşmazlık, nefret ve ırkçılık söylemleri boyutuna dahi ulaşabilmektedir. Bunun yanında, genel olarak göç edenlerin savaş ortamında olan ülkelerden gelmesi sebebiyle, savaş şartlarında sağlanamayan temel ihtiyaç ve sağlık hizmetlerinden kaynaklı salgın hastalıkların, göç edilen ülkeye taşınması da potansiyel sorunlar açısından üst sıralarda yer almaktadır.

Mülteci statüsünün sahip olduğu geniş haklar sebebiyle, ülkelerin ve daha özel anlamda hükümetlerin göç edenlere bu hakları tanımaktan sakındıkları iddia edilmektedir. Statüleri tanımlayabilmemiz açısından bize kaynak olabilecek en temel veri, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'dur. Kanunun yaptığı ayrımlar ise mültecilik, şartlı mültecilik, ikincil koruma ve geçici koruma başlıkları altında toplanmaktadır.

Bu çalışmada, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde tanımlanmış olan statüler tarif edilmeye çalışılarak, bu statülerin sağladığı imkanlar ele alınacak, farklı coğrafyalarda yer alan konuyla alakalı ve yetkili mahkemelerin verdikleri kararlar örneklendirilerek, göç eden kitlelerle alakalı ulaşılmaması gereken noktaya var olunan nokta arasındaki farklar ve sebepleri tanımlanmaya ve somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Çalışmada göçe konu kişi ve kitleler farklı statülerde olmakla beraber, genel olarak mülteci ismiyle anılacaktır.

Bölgesel ve küresel politikaların ortaya çıkışında ve yönlendirilmesinde ciddi bir pazarlık konusu olan göç edenlerin hukuki anlamda tanımlanmaları hangi başlıklar altında yapılmaktadır? Hükümetlerin göç edenleri farklı isimler altında tanımlamalarının sebep ve amaçları nelerdir? Farklı başlıklar altında tanımlanan statülerin sağladığı hak ve yükümlülükler nelerdir? Mevcut mevzuat ve uygulamaların gelişim alanları var mıdır? Bölgesel ve ulusal mahkemelerin göç edenlere ilişkin verdikleri kararlar ulaşılmak istenen hedefe mi yoksa hükümetlerin çıkarlarını korumaya mı yöneliktir? Mevcut konjonktürde, hükümetlerin ülkesel çıkarlarını bir tarafa bırakıp, mülteci hukuku açısından daha somut ve tek çatı altında toplanması mümkün olan adımlar atmaları mümkün müdür? Hükümetlerin, sorumluluklardan kaçınması durumunda kendilerini yaptırıma maruz bırakacak sözleşmelere taraf olmaları ne derece mümkün olacaktır? Çalışmada bu ve buna benzer sorulara cevap bulunmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın üç ana bölüme ayrılması planlanmakta olup, ilk bölümde genel kavramların tanımlanmasına yer verilecektir. Farklı statüler tanımlanarak, göç edenlere bahsettiği haklar ve hükümete getirdiği yükümlülüklerin sınırları çizilmeye çalışılacaktır. İkinci bölümde, göç edenlere ilişkin, farklı coğrafyalarda yer alan mahkemelerin farklı varyasyonlarda verdiği kararlar örneklendirilmeye çalışılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise verilen mahkeme kararları eşliğinde, mevcut durumla ulaşılmaması hedef alınan durum arasındaki farklılıkların tespiti yapılmaya çalışılarak, gelişim alanlarının tanımlanması ve aradaki farklılığın sebeplerinin tartışılmasına çalışılacaktır.

Konunun hazırlık aşamasında, konuyla ilişkili ders kitaplarından, daha önceden hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden, makalelerden, konuya ilişkin iç mevzuatımızın kaynaklarına değinilebilmesi açısından Türkiye Büyük Millet Meclisi

elektronik arşivinden, AFAD, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler resmi internet sayfalarından, bazı konuların somutlaştırılabilmesi adına bazı gazetelerin resmi internet sayfalarından faydalanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK DÜZENLEMELERİNE GÖRE MÜLTECİLER HAKKINDA TEMEL KAVRAMLAR

Ulusal ve uluslararası hukuk kaynaklarında, mültecilerin statüsüne ilişkin yapılan düzenlemeler paralel ve benzer olmakla birlikte, uygulamada yaşanabilecek karışıklık ve problemlerin engellenmesine yönelik olarak ulusal hukukta yapılan düzenlemeler sebebiyle farklılıklar bulunabilmektedir. Bu bölümde, ulusal ve uluslararası hukuk ayırımına gidilerek, temel kavramlar üzerinde durulacaktır.

1.1. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN TARİHİ SÜREÇ

Mülteci ve sığınmacı sorunlarına Birinci Dünya Savaşı sonrası başlayan çözüm bulma çabaları, sorunun büyüklüğü karşısında uluslararası örgütlerin yetersiz ve etkisiz kalması nedeniyle açmazlar içinde kalmıştır. Avrupa’da patlak veren İkinci Dünya Savaşı ise bu konuda daha acil ve yapıcı çözümler bulunmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Göç edenlerin durumuna ilişkin temel alınabilecek belgelerin başında, BM Genel Kurulu tarafından 28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen ve 22 Nisan 1954’te yürürlüğe giren “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” ya da daha bilinen adıyla Cenevre Sözleşmesi gelmektedir.²

Birinci Dünya Savaşı öncesinde de mültecilikle alakalı sorunlar var olmakla birlikte, asıl sorunun Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile birlikte Avrupa Kıtası’nda gerçekleşen büyük göç hareketleri ile ortaya çıkmış olması sebebiyle, ciddi anlamda düzenlemeler yapılması ve tedbirler alınması asıl olarak bu dönemlere denk gelmektedir. Konuya ilişkin çözüm arayışlarını da bu çerçevede iki ana döneme ayırmak mümkün olup, bu dönemlerin ilki 1921’den İkinci Dünya Savaşı’nın patlak verdiği tarihe kadar

---

² Mehmet Özcan, “Avrupa Birliği Sığınma Hukuku-Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı”, 1. Baskı, Ankara, USAK,s. 1, 2005.

geçen dönem, ikincisi ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayarak günümüze kadar geçen dönemdir.³

1.1.1. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem

Birinci Dünya Savaşı sonrasında mültecilere yardım etme amacıyla bir takım çalışmalar başlatılmıştır. İlk önemli çalışma, Uluslararası Kızıllaç Örgütü'nün 1921 yılında Rus mültecilere yardım etmek amacıyla Milletler Cemiyeti'ne başvurusu üzerine ortaya çıkmıştır. Bu başvuru üzerine Milletler Cemiyeti yerlerinden edilmiş ve kıtlık içindeki 1 milyondan fazla Rus mülteciye yardım edilmesi için bir Yüksek Komiser atanmıştır. İlk olarak Norveçli Fridjof Nansen "Cemiyet Adına Avrupa'daki Rus Mültecilerin Sorunlarından Sorumlu Yüksek Komiser" olarak atanmıştır. 1921-1930 yılları arasında görev yapan Nansen, Rus mültecilerin hukuki statülerinin belirlenmesi ve ev sahibi ülkelerde istihdam edilmeleri ya da ülkelerine geri dönmeleri konusunda çalışmalar yapmıştır. Daha sonra 1922 yılında Türk-Yunan Savaşı'nda mülteci durumuna düşen iki milyon kişinin durumu ile ilgili de çalışmalar yürütmüştür. İkinci Dünya Savaşı öncesi atanan bir diğer komiser Amerikalı James McDonald olup 1933-1935 yılları arasında "Almanya'dan gelen Yahudi ve diğer mülteciler için bağımsız Yüksek Komiser" olarak görev yapmıştır. Ancak Almanya'da Nuremberg Yasaları'nın kabul edilmesi ve Yahudilere yapılan zulmün artması karşısında Milletler Cemiyeti'nin önemli bir girişimde bulunmaması sebebiyle görevinden 1935 yılı sonunda ayrılmıştır. Girişimleri başarıyla sonuçlanmış olmamasına rağmen, McDonald mülteci hareketlerinin temelindeki nedenlerle ilgilenilmesi amacıyla siyasal girişimlerde bulunulması gerektiğini vurgulayan ilk kişi olmuştur.⁴

---

³ Özcan, a.g.e., s. 5.

⁴ Özcan, a.g.e., s. 6.

1.1.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem

1.1.2.1. Uluslararası Mülteci Örgütü

İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme bakıldığında, ilk olarak 1947 yılında 3 yıllığına Uluslararası Mülteci Örgütü'nün kurulduğu görülmektedir. Görev alanına sadece Avrupalı mülteciler girmektedir. Buna rağmen mülteci sorununun her safhasıyla ilgilenmiş olduğundan bu anlamdaki ilk uluslararası örgüt özelliğinde olmuş ve bu anlamda özel bir yere sahip olmuştur. Uluslararası Mülteci Örgütü Anayasası, mülteci kavramını “temelde ırk, tabiiyet, politik düşünce ve dini inançları nedeniyle zulüm gören ya da tabiiyetinde bulunduğu devlet tarafından koruma imkanı bulunmayan kişiler” olarak tanımlamış ve menşe ülke yerine güvenli üçüncü ülkelere gönderme uygulaması da dahil olmak üzere, mültecilere ne tür korumalar sağlanacağını da düzenleme yoluna gitmiştir.⁵

1.1.2.2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Uluslararası Mülteci Örgütü'nün kurulmasının ardından devam eden süreçte, 10 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulu'nda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabul edildiği görülmektedir. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nun temel taşı olarak kabul edilen bu belgede, sığınma hakkı, diğer insan hakları ile birlikte düzenlenmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesi, herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı olduğunu, gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan ve Birleşmiş Milletler' in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamayacağı şerhi konulmak şartıyla kabul etmiştir.⁶

---

⁵ Özcan, a.g.e., s. 8.

⁶ Nasıh Sarp Ergüven, Beyza Özturanlı, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, 2013, s. 1016.

1.1.2.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, iltica sorununun Avrupa dışına da taşmış olmasında Soğuk Savaş döneminde dünyada oluşan ideolojik kutuplaşmalar, Hindistan'ın bölünmesi, Filistin ve Kore bölgelerinde yaşanan çatışmalar gibi bölgesel sorunlar oldukça etkili olmuştur.⁷ Bölgesel olmaktan öte artık dünyanın her yerinde baş göstermeye başlayan mülteci sorununa, Birleşmiş Milletler çatısı altında kalıcı bir örgüt kurmak yolu ile çözüm bulmak, deyim yerindeyse artık kaçınılmaz olmuştur. Ancak Sovyetler Birliği ve diğer komünist rejimler bu önerilerin neredeyse tümüne karşı çıkmışlar, Amerika Birleşik Devletleri ise daimi bir örgüt yerine, geçici bir örgüt kurulmasından yana olmuştur. Mülteci sorunuyla asıl mücadele etmek zorunda olan Avrupa Devletleri, Pakistan, Hindistan gibi ülkeler ise daimi bir örgütten yana tavır almaktaydılar. Netice olarak ara bir yol bulunmak suretiyle, 1949 yılında, BM Genel Kurulu 1 Ocak 1951 tarihinden itibaren üç yıl geçerli olmak üzere, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin kurulmasına karar vermiştir.⁸ Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin görevleri, mülteciler için uluslararası koruma sağlamak ve mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler getirmek amacıyla uluslararası faaliyetleri koordine etmek olarak sıralanabilir.⁹

BMMYK'nın ilgi alanına giren kişilerin çok geniş bir şekilde tanımlanması uluslararası mülteci sorununun çözümünde önemli bir yere sahiptir. Çünkü 1951 Cenevre Sözleşmesi tarih ve coğrafi sınırlama ile kısıtlı olduğu halde, BMMYK bu kısıtlamaları aşacak bir mülteci tanımına sahiptir. Bu özelliği ile BMMYK statüsü, halen 1951 Sözleşmesini onaylamayan ya da bir takım çekinceler ile kabul eden ülkeler için, uluslararası korumanın sağlanmasında önemli bir yasal altyapı teşkil eder. Bu sayede, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği statüsü çerçevesinde, komiserliğin ilgi alanına giren bir kişi, 1951 Sözleşmesine ya da 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunsun ya da bulunmasın, ya da kendisini kabul eden ülke tarafından sözleşme ve

⁷ Mürvet Ece Büyükçalık, “**Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye’de Mültecilerin Sosyal Hakları**” 2. Baskı, İstanbul, On iki Levha Yayınları, s. 33, 2014.

⁸ Özcan, **a.g.e.**, s. 10.

⁹ <http://www.unhcr.org/3b66c39e1.html> (Erişim Tarihi:04.10.2018).

protokol hükümlerine göre mülteci statüsü verilmiş olsun ya da olmasın, Birleşmiş Milletler adına Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan himayeyi talep edebilir.¹⁰

Mülteci sorunlarının doğu-batı düzleminde anlaşıldığı Avrupa'dan farklı olarak, gelişmekte olan dünyada mülteci durumları büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Pek çok olayda, mültecilerin durumları gerek BMMYK' nın kurucu üyeleri olan Batılı sömürgeci güçlerin siyasi çıkarlarıyla gerekse de Birleşmiş Milletler' in en yeni üyeleri olan bağımsızlığına yeni kavuşmuş devletlerin güvenlik kaygılarıyla doğrudan ilişkili olmuştur. Bu nedenle BMMYK, sömürgelerden ve örgütün destekçisi ve yakın müttefiki olan ülkelerin denetimlerindeki topraklardan kaçan mültecileri “zulüm kurbanı” olarak nitelemekten uzak durmaya çalışmıştır. Bu görüşün sonucunda, Yüksek Komiserler ne zaman Avrupa' da yaşananların siyasi dinamik ve sorunlarıyla uyuşmayan ve BMMYK Tüzüğü' nde yer almayan ya da bir ve ya daha fazla Batılı gücün de dahil olduğu mülteci durumları ortaya çıksa giderek artan biçimde sömürgecilik sonrası devletlerin baskın olmaya başladığı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu' na giderek harekete geçebilmek için daha fazla otorite talebinde bulunmaya başlamışlardır.¹¹

BMMYK'nın yetki alanının genişlemesinin bu baskı ve ihtiyaçtan doğmuş olduğu söylenebilecektir. Sömürgecilik sonrası ortaya çıkan mülteci akımları önceki örneklerden farklılıklar göstermiş olduğundan uygulamaları da farklılığa ihtiyaç duymuştur.

Yetki alanının genişlemesi ortaya yeni bir kavram çıkarmıştır: Dostane Girişim Formülü. Dostane girişim formülü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu' nun BMMYK' ya olağan yetkilerinin dışında kalan operasyonlar için kaynak toplama ve destek programlarının hayata geçirilmesinin sağlanması yetkisi olarak tanımlanmaktadır.¹²

Dostane Girişim Formülünün, yeri geldiğinde devletlerin isteksiz davrandığı durumlarda da BMMYK' nın devreye girerek egemenlik alanlarına kısmi de olsa müdahale edilerek çözüm arayışına girilmesi olanağını doğurabildiği görülmektedir.

¹⁰ Tefvik Odman “**Mülteci Hukuku**”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, s. 33, 1995.

¹¹ Alexander Betts, Gil Loescher ve James Milner, “**Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği**”, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 45.

¹² Betts, Loescher, Milner, “**a.g.e.**”, s. 46.

Aslında bu müdahalenin daha ziyade devletlerle bir çeşit ilişki yürütmek olduğu gözlemlenmektedir.

BMMYK Tüzüğü'nün, örgütün yalnızca insani ve apolitik faaliyetlerde bulunmasına izin veriyor olmasına rağmen, BMMYK 'nın siyasi bir ortamda çalışmadığını var saymak hata olacaktır. Bu çerçevede, BMMYK' nın tarih boyunca en etkin olduğu dönemlerin içinde faaliyet yürüttüğü siyasi çevreyle bağlantı kurduğu ve devletlerin çıkarlarına etki edebildiği zamanlar olduğu söylenebilir.¹³

1.1.2.4. 1951 Cenevre Sözleşmesi

BMMYK'nın değerlendirmelerinin devletler için bağlayıcılık taşımaması, BMMYK'nın yetkisini genişletmeye yetkin olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun da devletlere yükümlülükler getirmesinin hukuken olanaksız olması, iltica kaynaklı sorunlara kalıcı çözümler getirmek yönünde BMMYK'nun bir potansiyel ortaya koymasını olanaksız kıldığından, devletlerin tutumlarına yön verecek bir mekanizmaya olan ihtiyaç devam etmekteydi.¹⁴

Bu çerçevede, mevcut boşluğu doldurma görevini, bugün için de hala temel kaynak olarak kabul görmekte olan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi almıştır. Tam adı "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi" olarak kabul gören metin, 28 Temmuz 1951 tarihinde çekimser ve olumsuz oy kullanmaksızın, yirmi dört devlet tarafından kabul edilmiştir. Nihayetinde 22 Nisan 1954 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Cenevre Sözleşmesi, mülteci tanımını, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylardan dolayı, menşe ülkesi dışında bulunan; ırkı, dini, tabiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti, ya da siyasi görüşü sebebiyle, zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korku duyan ve söz konusu korku nedeniyle ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen kişi" olarak yapmaktadır.¹⁵Bu anlamda tarih anlamında tanıma bir kısıtlama getirildiği açıktır. 1 Ocak 1951 tarihinden önce vuku bulan hadiselerden dolayı, şartlar uygun olsa bile mülteci olarak tanımlamanın önüne geçilmiştir. Bunun

¹³ Betts, Loescher, Milner, **a.g.e.**, s. 122.

¹⁴ Büyükçalık, **a.g.e.**, s. 41.

¹⁵ <http://www.multeci.org.tr> (Erişim Tarihi:04.10.2018).

yanında, taraf devletlere, coğrafi anlamda sınırlama yapılabilmesi imkanı sağlanmış ve taraf ülkeler mülteci tanımını isterlerse sadece Avrupa ile sınırlayabilme, isterlerse sınırlama getirmeden tüm dünyadaki göç edenleri mülteci olarak kabul etme esnekliği kazanmıştır. Görüldüğü üzere sözleşme iki önemli istisna ile yaşama geçirilmiştir.¹⁶

1.1.2.5. 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol

1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol ise, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan coğrafi kısıtlamayı kaldırmıştır. Ancak Cenevre Sözleşmesini coğrafi sınırlama şartıyla kabul eden devletler için bu hüküm geçersizdir ve istedikleri halde coğrafi sınırlama şartını devam ettirebileceklerdir. Coğrafi sınırlamanın kaldırılması olumlu bir adım olmakla birlikte, mülteci tanımında bir genişleme yapılmaması, haklı nedene dayalı zulüm korkusu tanımının aynen devam ettirilmesi, savaş, politik ve ekonomik karışıklıklar, doğal afetler gibi sebeplerle ülkelerini terk etmek durumunda kalan kişilerin de facto konumları gereği mülteci tanımından faydalanmalarına engel teşkil etmiştir. Zira bu kişiler sözü edilen olaylar sebebiyle gerçek bir korku yaşamaktadırlar.¹⁷ Görüldüğü üzere, burada da devletlerin gereğinden fazla yükümlülük altına girmekten kaçınma dürtüleri devreye girmiş ve ulaşılması hedeflenen konumdan uzak kalınmasına neden olmuştur.

1.1.2.6. 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi

1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi'de konuya ilişkin önemli adımlardan bir tanesidir. İnsan Hakları Evrensel Bldirisi'nde düzenlenmiş olan sığınma hakkının uygulanmasında, Devletlere tavsiye niteliğinde ilkeler öneren bir bildirge olup, BM çatısında daha önceden 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde değinilmemiş olan sığınma konusunda ilkeler içermektedir ve tavsiye

---

¹⁶ Özcan, a.g.e., s. 14.

¹⁷ Odman, a.g.e., s. 42.

niteliğinde dahi olsa üye devletlerin belirlenen ilkeler ışığında uygulama ve düzenleme yapması açısından bildiri önemli bir yere sahiptir.¹⁸

1.1.2.7. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi

Bölgesel çatışmalar ve doğal koşullar itibariyle göç olgusunun en fazla yaşandığı bölgelerden birisi de Afrika kıtasıdır. Özellikle sömürgeciliğin bitmesi ile kaderiyle baş başa kalan Afrika kıtasında, yerel güç mücadeleleri büyük çatışma alanlarını da beraberinde getirmiş ve birçok insanlık dramının yaşanmasına sebep olmuştur.

Soruna çözüm olarak, Afrika Birliği Örgütü 1969 yılında, “Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 ABÖ Sözleşmesi” ni kabul etmiştir. Sözleşme Haziran 1974’te yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, mülteci tanımında Cenevre Sözleşmesi’ndeki tanıma aynen almakla birlikte, ilave olarak “kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği, ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkesi” mülteci olarak kabul etmiş ve tanıma çok daha geniş ve objektif bir hale getirmiştir. Ayrıca yasal bağlayıcılığı olan tek bölgesel sözleşme olması sebebiyle büyük önem arz etmekte ve örnek teşkil etmektedir.¹⁹

1.1.2.8. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi

BMMYK ile sıkı bir işbirliğini, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde yer alan çekincelerin derhal kaldırılmasını öngören, tavsiye niteliğinde ancak Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulu’nda gündemde tutulan ve Orta ve Latin Amerika ülkelerinin ulusal mevzuatlarında referans kabul edildiğinden daha geniş tanımlamalara sebep olan bir bildiridir.²⁰

---

¹⁸ Odman, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁹ Özcan, **a.g.e.**, s. 19.

²⁰ Özcan, **a.g.e.**, s. 19.

1.1.2.9. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi

1948 yılında Bogota’da düzenlenen konferans sırasında alınan “İnsan Haklarını koruyacak Amerikalılar Arası Mahkeme” başlıklı kararda, söz konusu hakların, adli bir organ tarafından güvence altına alınmadığı sürece gerçek bir korumadan yoksun olacağı belirtilmiş olup, 1949 yılında yapılan Amerikalılar Arası Konsey toplantısında konseyde yer alan hukukçulardan bir komite kurularak söz konusu mahkemenin kurulması ve bu yoldan gereken organların oluşturulmasına yönelik bir statü hazırlanılması istenmiştir. Talebin kesintiye uğramasının akabinde, 1960’ lı yıllardan itibaren üye ülkelerde, 1948 tarihli bildirin güncelleştirilmesi yolunda eğilimlerin belirmesiyle Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi hazırlanmış ve söz konusu sözleşme 25 devletin imzasıyla 22 Kasım 1969’ da Kosta Rika’ da kabul edilmiştir. 1978’ de Grenada’ nın sözleşmeyi onaylayan 11. Devlet olmasıyla beraber sözleşme yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye taraf devlet sayısı şu an için 24 olup, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri sözleşmeyi imza edip onaylamayan devletler arasındadır.²¹

İnsan haklarının korunmasıyla ilgili Amerikalılar arası sistem iki ayrı hukuki dayanağa sahiptir. Denetim görevini Komisyon ve Mahkeme yapmaktadır.²²

1.1.2.9.1. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu Amerikan Devletleri Örgütü’nün özerk bir organı olup, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili Amerikalılar Arası sistemin iki kolundan biridir. Komisyon, 1959’ da oluşturulmuş ve yalnızca 6 yıl sonra bireysel başvuruları kabul etme, üye hükümetlerden bilgi isteme ve tavsiyelerde bulunma yetkileriyle donatılmıştır. Komisyonun bir taraf devletteki insan hakları ihlallerine karşı şikayetleri incelemek, ülkelerle ilgili insan hakları raporları hazırlamak ve yayımlamak, sözleşmenin daha çok devlet tarafından onaylanmasını sağlamak gibi temel işlevlerinin yanı sıra mahkeme önünde bulunmak, anlaşmaların yorumlanmasında danışmanlık yapmak, sözleşmelerde değişiklik önerileri yapmak, üyelerine yaptırım

²¹ Volkan Aslan, “Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, 2012, s.267-268.

²² Aslan, **a.g.m.**, s. 271.

uygulanması amacıyla Amerika Devletleri Örgütü' nü tahrik etmek gibi görevleri de bulunmaktadır.²³

Komisyonun, uluslararası insan hakları mekanizmalarındaki birçok organa karşı fonksiyonlarının çeşitliliği açısından farklılıklar bulunmaktadır. Pratikte, hem yerinde ziyaretler yapmakta ve raporlar hazırlamakta, bir yandan da bireysel başvuruları kabul edip ayrıca anlaşma ve diğer belgelerin yazımına katılmakta ve bölgede insan haklarının korunmasına ilişkin tematik raporlar hazırlamaktadır.²⁴

1.1.2.9.2. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi 18 Temmuz 1978' de Grenada' nın sözleşmeyi onaylamasıyla birlikte, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi' nin yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Sözleşme uyarınca mahkeme, çekişmeli davalara bakma yetkisine sahip olduğu gibi tavsiye görüşü verme yetkisine ve geçici önlem kararı verme yetkisine sahiptir. Ayrıca mahkeme, yargı yetkisinin konusu içinde, kendi verdiği hükümleri yorumlayabilir ve tazminata hükmedebilir.²⁵

Mahkemenin yetkisinin söz konusu olabilmesi için aleyhine dava açılan devletin, mahkemenin bağlayıcı yetkisini kabul etmesi gereklidir. Devlet mahkemenin bağlayıcı yetkisini şarta bağlı olmadan kabul edebileceği gibi karşılıklılık ilkesine göre de kabul edebilir. Dolayısıyla, mahkeme yetkisini kabul etmeyen bir devlet aleyhine bir dava ancak Komisyon tarafından görüşülebilecektir, mahkeme önüne getirilemeyecektir. Şu an için Amerika Devletleri Örgütü üyesi 34 devletten 21 devlet mahkemenin çekişmeli dava yetkisini kabul etmiştir. Bu devletler; Arjantin, Barbados, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rica, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Dominik Cumhuriyeti, Surinam, Uruguay ve Venezüella'dır.²⁶

---

²³ Aslan, **a.g.m.**, s. 274.

²⁴ Aslan, **a.g.m.**, s. 275.

²⁵ Aslan, **a.g.m.**, s. 280.

²⁶ Aslan, **a.g.m.**, s. 281.

1.2. TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde göç edenlerin tanımlanmasında kullanılan ulusal ve uluslararası temel ayrımlara yer verilecektir.

1.2.1. Göçmenlik

Göçmenler, ekonomik nedenlerle, daha iyi bir hayat standardı yakalamak için, vatandaşı olduğu devletin ülkesinden ayrılarak, bir başka ülkeye göç eden kişiler olarak tanımlanmaktadır. Göçmenlerin, gönüllü olarak çıktıkları bir yoldan söz edilebilir ve kendi devletlerinin korumasından da yararlanmaya devam etmektedirler.²⁷

Türk Hukukunda ise göçmenlik, 5543 Sayılı İskan Kanunu'na göre “Türk soyundan gelen ve Türk Kültürüne bağlı olan, yerleşmek amacıyla tek başına ve ya toplu olarak Türkiye'ye gelip bu kanun gereğince kabul olunan kişiler” olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere, Türk Hukuku, göçmenlik statüsünün bahşedilmesi için, soy ve kültür şartlarını ön plana almıştır.

Ayrıca 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, göçmenler konusunda “Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali olmaması kaydıyla göçmenlerin İçişleri Bakanlığı teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla Türk Vatandaşlığına alınabilir” hükmünde bulunmuştur ve bu anlamda uluslararası hukuk alanındaki göçmen tanımlamasından ayrıştığı tespiti yapmak yanlış olmayacaktır.

Türk Hukuku, bu tanımlama ile de kalmamış, göçmenlik olgusunu 5543 Sayılı İskan Kanununda kategorize etmiştir. Bu kanuna göre göçmenler dört başlık altında toplanmaktadır.

---

²⁷ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1020.

1.2.1.1. İskanlı Göçmen

Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, özel kanunlarla yurt dışından getirilen ve Kanun hükümlerine göre taşınmaz mal verilerek iskan sağlananlardır.

1.2.1.2. Serbest Göçmen

Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına ve ya toplu halde Türkiye'ye gelip, Devlet eliyle iskan edilmelerini istememek şartıyla yurda kabul edilenlerdir.

1.2.1.3. Münferit Göçmen

Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yurdumuza yerleşmek amacıyla bir aile olarak yurda gelenlerdir.

1.2.1.4. Toplu Göçmen

Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, iki ülke arasında yapılan anlaşmaya göre yurda yerleşmek amacıyla toplu olarak gelen ailelerdir.

Kanun maddelerinden de görüldüğü üzere, göçmen tanımlamalarında temel alınan kıstas, Türk soyundan gelmek ve Türk kültürüne bağlı olmak şeklinde temellendirilmiş ve bu temel üzerinden kategorize edilmiştir.

1.2.2. Mültecilik

Mülteci Kavramı, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre, ,dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve ya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen

; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ülkesinin dışında bulunan ,oraya dönemeyen ve ya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs olarak tanımlanmıştır.²⁸

Sözleşme, aynı zamanda mülteci statüsü dışında bırakılacak kişileri de sıralamıştır. Bu kişiler, barışa karşı suç işleyenler ve ya savaş suçu işleyenler ya da uluslararası belgelerde tanımlandığı üzere insanlığa karşı suç işleyenler, mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce sığındığı ülkenin dışında siyasi olmayan ağır suç işleyenler ve Birleşmiş Milletler amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden suçlu olduğuna dair hakkında güçlü kanıtlar mevcut olanlardır. (Madde 1/f). Bu maddede bulunan statü dışında bırakma nedenlerine yenilerinin eklenemeyeceği de hükme bağlanmış konulardandır.²⁹

1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecileri yabancılar ile aynı hukuki statüde görmektedir ancak bazı haklar bakımından vatandaşlar ile eşit kılar. Mültecilere tanınan haklar, din özgürlüğü, medeni haklardan faydalanma, menkul ve gayrimenkul edinme, fikri ve sınai mülkiyet hakkı, dernek hakları, mahkemelerde taraf olma hakkı, çalışma hakkı, tarım, sanayi ve ticaret sahalarında iş yeri açmak, şirket kurmak, ihtisas mesleğini icra etmek, vesika hakkı, mesken edinme hakkı, eğitim hakkı, sosyal yardım ve sosyal sigorta hakkı, çalışma mevzuatından yararlanma hakkı olarak sıralanabilir.³⁰

Görüldüğü üzere, mültecilerin geniş bir hak listesi bulunmaktadır ve bir kişiyi mülteci statüsünde kabul etmek, hükümetler tarafından o kişiye tüm bu hakları kullanma konusunda bir nevi ruhsat vermek demektir.

Cenevre Sözleşmesi, Türkiye tarafından, 1951 öncesi olaylar için uygulanmak koşuluyla ve coğrafi sınırlama ile kabul edilmiştir. Buna göre Türkiye'nin sorumluluğu, 1951 öncesi Avrupa'da yaşanan olaylardan dolayı Türkiye'ye göç eden mültecilerle sınırlı tutulmuştur. 1967 yılında devletlere zaman ve coğrafya sınırlamalarını kaldırma olanağı sağlayan protokole Türkiye taraf olmakla birlikte, çoğu ülkenin aksine sadece zaman kıstasını kaldırmış ve 1951 öncesi olayları da kapsama dahil etmekle birlikte

²⁸ http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641 (Erişim Tarihi:04.10.2018).

²⁹ Bülent Çiçekli, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**,6.Baskı,Ankara,Seçkin Yayınevi,2016,s.258.

³⁰ Tacettin Çalık, "Sığınma Hakkının Korunması", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, 2015, s. 129.

coğrafya konusundaki kısıtlamayı devam ettirmiş ve sadece Avrupa'da yaşanan olaylardan kaynaklı göçmenleri mülteci olarak kabul etmeye devam etmiştir.³¹

Türkiye'nin aldığı kararı incelerken, Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu siyasal, ekonomik ve kültürel koşulları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Coğrafi olarak doğusunda yer alan ülkelerde yaşanan çatışmalardan kaynaklı göç hareketlerinde Türkiye'nin göç için hedef ülke haline gelmesi, içinde bulunduğu ekonomik durum ve bu durumda daha fazla yükümlülük altına girmek istememesi bu kararı almasında etkili olmuştur denilebilir. Zira, yukarıda da sıralandığı üzere, mültecilik, statüyü kazanan kişiler için geniş hak ve yetki alanları doğurmakta olup, hükümetler üstünde de ek maliyetlere sebep olmaktadır. Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne ilave olarak, Türk Hukuku'nda mülteciler konusu farklı kanunlarda ve yönetmeliklerde detaylandırılmış ve kendisine yer bulmuş, böylece konu hakkında açık kapı bırakılmamaya çalışılmıştır. Bu kanun ve yönetmelikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- * Askerlik Kanunu (Md.2 ve Md. 10)
- * Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun (Md.2 ve Md.3)
- * Pasaport Kanunu (Md.4)
- * Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (Md.17)
- * Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu (Md.111)
- * Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun (Md.2/1)
- * 2003 Mali Yılı Genel ve Katma Bütçeleri Kanunlaşmıca Kadar Devlet Harcamalarının Yapılmasına ve Devlet Gelirlerinin Tahsiline Yetki Verilmesine Dair Kanun (Md.7)
- * Yabancıların Çalışma İznine İlişkin Kanun (Md.8)
- * Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (Md.84)
- * İskan Kanunu (Md.25)
- * Zirai Karantina Tüzüğü (Md.13-14)
- * Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük (Md.3)
- * Mülteci Misafirhaneler Yönetmeliği

---

³¹ Büyükçalık, a.g.e., s. 77.

- * Evlendirme Yönetmeliği (Md.13-20)
  - * Nükleer ve Radyolojik Tehlike Durumu Ulusal Uygulama Yönetmeliği (Md.6)
  - * Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği (Md.45)
  - * Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (Md.7 ve 49)
  - * Evlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Md.20)
  - * Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (Md.165)
  - * İçişleri Bakanlığı'nın 19.03.2010 tarihli ve 19 Sayılı Mülteciler ve Sığınmacılar Genelgesi
  - * Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 2010/3 sayılı "Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin İşlemler" Konulu Genelgesi
  - * İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nin 57 Sayılı Uygulama Talimatı.
- Görüldüğü üzere ,Türkiye'nin iltica ve göç güzergahında yer almasına rağmen, göç ve iltica konularını her yönüyle düzenleyen bir kanunu uzun süre olmamakla birlikte, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile bu eksiklik giderilmiştir.³²

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu şu an için Türk Hukuku açısından temel referans noktası olup, ilerideki bölümlerde detaylı olarak ele alınacaktır.

Mülteciler konusunda değinilmesi gereken bir diğer konu ise "vatansızlık" konusudur. Vatansız olarak tanımlanan kişiler, hiçbir devlete tabiiyeti olmayan, hiçbir devletin vatandaşlığına sahip olmaya hak kazanamamış ya da bir devlete olan vatandaşlık bağıını yasal ve fiili nedenlerden dolayı kaybettikten sonra herhangi bir devlet vatandaşlığını tekrar kazanamamış kişiler olarak tanımlanmaktadır.³³

Vatansızlık konusu, daha çok Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gündeme gelmeye başlamış olup, vatansız kişilere uygulanacak rejim ve statülerin belirlenmesi ve

³² Merve Dilan Ansen, "Türk Yabancılar Hukukunda Mülteciler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s.25 (www.acikarsiv.gazi.edu.tr/File.php?Doc_ID=8501 -Erişim Tarihi 04.10.2018)..

³³ Osman Fazıl Berki, "Vatansızlık", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, s. 168.

korumalarının sağlanması için 28 Eylül 1954 tarihli “Vatansızların Statüsüne İlişkin Sözleşme” kabul edilmiştir.³⁴

Vatansızın, mülteci sayılabilmesi için, önceki daimi ikamet ülkesinin dışında olması ve bu ülkede zulme maruz kalması veya ülkesine döndüğünde zulme maruz kalabileceğinden korktuğunun ispatlanması gerekir.³⁵

1.2.3.Sığınmacı

Sığınmacı, mülteci statüsü kazanmak üzere başvuruda bulunmuş ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış olan ve geçici olarak koruma altına alınmış kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır.³⁶ Mültecilik hukuki bir statü kazandırıp sözleşmede geçen tüm haklardan yararlanma imkanı sağlarken, sığınmacılık statü belirleme işlemi tamamlanana kadar geçen geçici bir korumadır.³⁷

Uygulamada, geçici sığınma hakkını kullanan kişi, BMMYK’ya başvurarak, başka bir ülkeye yerleştirilmek üzere yardımda bulunulmasını da talep edebilir. Sığınmacı statüsü kazanan yabancıya, üçüncü bir ülkenin mülteci statüsü tanınmasına sağlamak için geçici bir süre mevcut ülkede ikametine izin verilmiş olmaktadır.³⁸Bu noktada, Türkiye özelinde örneklendirilecek olursa, son günlerde oldukça gündemde olan Güvenli Üçüncü Ülke kavramı ortaya çıkmaktadır. Bilhassa Avrupa Birliği, karşılaşmış olduğu mülteci sorununa çözüm bulmak adına çeşitli politikalar üretmektedir. Üretmiş olduğu bu politikaların temel amacı mültecilerin birlik sınırına varmasını engellemek ve onları güvenli üçüncü ülke gibi araçlar kullanmak yoluyla bu tanıma uygun ülkelere yerleştirmektir. Bu bağlamda geri kabul ve güvenli üçüncü ülke gibi araçlar kullanarak

---

³⁴ İneyet Burcu Akyürek, “Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi,2007,s.54 (<https://www.ulusaltezmerkezi.net/multeci-hukuku-ve-turkiye-uygulamasi> Erişim Tarihi:04.10.2018)

³⁵ Berki, **a.g.m.**, s. 168.

³⁶ Çiçekli, **a.g.e.**, s. 239.

³⁷ Hilal Şahinkayası, “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Hukuki Statüleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017, s. 17. (http://www.academia.edu/31440627/suriyeli_siginmacilarin_turkiyedeki_hukuki_statuleri.pdf Erişim Tarihi: 04.10.2018).

³⁸ Cengiz Başak, “**Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler**”, 1. Baskı, Sozsöz Gazetecilik, Ankara, 2011, s. 10.

iltica başvurusunda bulunan mültecilerin bu başvurusunu değerlendirmeye bile almadan güvenli üçüncü ülke olarak tanımlamış olduğu ülkelere topluca göndermektedir.³⁹

Güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilmenin şartları Avrupa Birliği Asgari Standart ve Usüller Yönergesinde şu şekilde sıralanmıştır:⁴⁰

- * Kişilerin hayatı ve özgürlüğü, ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba üyelik ya da siyasi düşünce esasında tehlikeye girmeyecektir.
- * Cenevre Sözleşmesi uyarınca non-refoulement ilkesine saygı duyulacaktır.
- * Uluslararası hukukta şart koşulan işkence ve zalimane, insanlık dışı, ya da küçük düşürücü muameleye maruz bırakılmama hakkı ihlal edilerek kişinin gönderilmesi yasaklanacaktır.
- * Mülteci statüsü talep etme olasılığı bulunması ve kişinin mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda, Cenevre Sözleşmesi'ne uygun olarak koruma elde etme olasılığı mevcuttur.

Uygulama, güvenli üçüncü ülke olarak tanımlayacak tarafın, yükümlülüklerden kaçınmaya çalışan ve mülteci akınını saf dışı bırakmaya çalışan taraf devlet olması sebebiyle, kötüye kullanmaya ve suistimale açık şekilde dizayn edilmiştir.

1.2.4. Tamamlayıcı Koruma ve Geri Göndermeme

Tamamlayıcı koruma kavramı, devletlerin ikincil koruma, insani koruma, geçici sığınma gibi isimlerle de nitelendirdikleri koruma biçimidir. Esas itibariyle, bireysel vakaları koruma kapsamı altına almaktadır ve uluslararası insan hakları hukukunda geri göndermeme ilkesine dayanmaktadır.⁴¹

Cenevre Sözleşmesine göre, hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti, ve ya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ve ya özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek

³⁹ Yıldırım Turan, Osman Şaşkın, “AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, Pesa Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Sayı: 1, 2017, s. 52.

⁴⁰ http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁴¹ Çiçekli, a.g.e., s. 287.

veya iade etmeyecektir⁴² (Madde 33). Ancak bu maddenin de, ülke güvenliğine tehdit, ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunan kişiler gibi istisnaları bulunmaktadır ve geri göndermeme ilkesinin istisna alanını oluşturmaktadırlar.

Bunun yanında, devletlerin yükümlülüklerden kaçınmak adına zulme uğrayan kitleleri, “Güvenli Bölge” olarak tanımlanan kendi ülkeleri içinde belli bir coğrafyada da uluslararası koruma altına aldıklarına şahit olunmaktadır. Bu bölgelerin ülke devletinin kabul etmesiyle oluşturulmasında sorun çıkmamasına karşılık, dış müdahaleler yoluyla ve zorla dikte edilerek kabul ettirilmesi halinde hukuka uygunluğu tartışma konusu olmaktadır. Bu konuda en bilindik örneğe, Körfez Savaşı sonrası Peşmergeler için Irak’ın Kuzeyinde oluşturulan güvenli bölgedir.⁴³

1.3. YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU ÇERÇEVESİNDE ULUSAL HUKUKTA MÜLTECİLERE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Ulusal hukukumuzda, göç edenlere ilişkin temel kavramlar konusunda temel alınabilecek kaynağımız, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur. İlgili kanun, uluslararası statüleri dört ana başlığa ayırmaktadır.

1.3.1. Mültecilik

Türkiye, 28 Temmuz 1951 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen ve yirmi altı devlet tarafından kabul edilen “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi, 24 Ağustos 1951 tarihinde imza etmiş ve 29 Ağustos 1961 tarihinde “Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz” ve “Sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilebilir” coğrafi sınırlama çekinceleri ile kabul etmiştir.⁴⁴

⁴² http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641 (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁴³ Hüseyin Pazarcı, “**Uluslararası Hukuk**”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 214.

⁴⁴ Mehmet Güneş, “Kamu Yönetiminde Geçici Koruma Rejimi ve Yakın Gelecekte Türk Kamu Güvenliğinde Potansiyel Bir Sorun Olarak Suriyeli Mülteciler”, 2015, s .4.

Mülteci kavramı, ulusal hukukumuzda, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi olarak tanımlanmaktadır. (YUKK madde 61).⁴⁵ Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi şart çekincesi, ilgili kanun hükmünde de yer almış ve uygulamada kaynak teşkil etmektedir.

1.3.2. Şartlı Mültecilik

Sağladığı statü eski olmakla birlikte, şartlı mülteci deyimini kavram olarak Türk Hukuku'na YUKK 62.madde ile girmiştir. Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.⁴⁶

1.3.3. İkincil Koruma

İkincil korumaya dayanak teşkil eden esas nokta geri gönderme yasağıdır. Geri gönderme yasağı YUKK 4üncü maddede düzenlenmiştir. Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya

⁴⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi:04-10.2018).

⁴⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi:04-10.2018).

ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.⁴⁷

Buna ilave olarak, aynı kanunun 63ncü maddesi, ikincil koruma statüsünü de tanımlamaktadır. Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.⁴⁸

1.3.4. Geçici Koruma Statüsü

Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ilk defa Mart 2011 tarihinde patlak veren olaylar ve iç karışıklıklar sonucu binlerce kişi evini ve ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Türkiye, bu ilk aşama olaylarda, uluslararası topluma sınırlarını açacağı yönünde güvence vermiştir.⁴⁹ Ekim 2011'den itibaren ülkelerinden ayrılan Suriyeli misafirleri İçişleri Bakanlığı 1994 Yönetmeliği'nin 10ncu maddesi gereği, geçici koruma rejimine aldığı ilan etmiştir.⁵⁰ Zira, bu döneme kadar Türkiye Cumhuriyeti, önemli göç dalgalarına maruz kalmış, coğrafi konumunun bu yük getirici dezavantajını büyük oranda hissetmiştir. Türkiye için Cumhuriyet Dönemi'nde üç önemli göç dalgasının varlığından söz edilebilir.⁵¹ Birincisi, Bulgaristanlı soydaşların 1950-1951 yıllarındaki kitlesel sığınmaları, ikincisi, yine Bulgaristanlı soydaşların 1989 yılındaki kitlesel sığınmaları ve

⁴⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi:04-10.2018).

⁴⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁴⁹ Yasin Poyraz, "Suriye Vatandaşlarının Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, 2012, s. 56.

⁵⁰ Güneş, **a.g.m.**, s. 6.

⁵¹ Kemal Kirişçi, **Zorunlu Göç ve Türkiye, Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye'deki Yargı Kararları**, 1. Baskı, Ankara, BMMYK ve Boğaziçi Vakfı Yayınları, 2000, s. 62.

üçüncüsü Iraklı sığınmacıların 1991 ve 1998 yılındaki sığınma olaylarıdır. Bunların dışında, 1992 yılından sonra eski Yugoslavya'dan tahminen 20 bin civarında Bosnalı Müslümanın Türkiye'den sığınma talep ettikleri ve bu kişilere sağlanan geçici koruma neticesinde Kırklareli'nde bulunan bir kampta ve ülkenin diğer bölgelerinde konakladıkları bilinmektedir.⁵² Göç olaylarının bu derece artmış olması ve bölgesel çatışmaların etkisine karşın, insan haklarının uluslararası düzeyde korunması sisteminin giderek kabul görmesinin etkisiyle, azınlıklar, mülteciler ve vatansızların hukuki durumlarının düzenlenmesi alanı giderek genişlemiştir.⁵³

Başlangıçta Suriyeli sığınmacıların statüsü tam olarak tanımlanamamış ve misafir olarak tanımlanmıştır. Daha sonra Suriye'den gelen sığınmacıların "geçici koruma" altında oldukları kabul edilmişse de Suriyeli göçmen sayısının giderek artması üzerine Türkiye'de yasal çerçevede ana mevzuat olarak, 6458 Sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildikten sonra, 11.04.2013 tarihli ve 28615 Sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁵⁴

İlgili kanuna göre, Geçici Koruma Statüsü, "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."⁵⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

Geçici Koruma Statüsü, bir nevi, ulusal çıkarların ön planda tutulduğu, uluslararası mülteci korumasından bir sapma olarak görülebilir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin mültecilere sağladığı geniş ve uzun vadeli haklardan vazgeçilmesi demek mümkündür.⁵⁶ Zira, mültecilik, kimi zaman vatandaşlıkla eş değer imkanlar

---

⁵² Kirişçi, **a.g.e.**, s. 6.

⁵³ Enver Bozkurt, M. Akif Kütükçü, Yasin Poyraz, **Devletler Hukuku**, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2012, s.168.

⁵⁴ Güneş, **a.g.m.**, s. 7.

⁵⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁵⁶ Çiçekli, **a.g.e.**, s.303.

sağlamaktadır ve hükümetler, bu kadar külfet altına girmekten kaçınmayı tercih etmektedirler.

Geçici koruma statüsünün, mültecilik statüsüne alternatif olarak ortaya atılması ve benzer uygulamaların farklı devletler tarafından daha sık kullanılmaya başlanması, özellikle Türkiye özelinde, Suriye’li sığınmacı kitlelerin de tanımlanmasında bu statünün kabul edilmesini sağlamıştır.

1.3.4.1. Dünyada Geçici Koruma Uygulamaları

Bu bölümde, Batı dünyası ve Avrupa Birliği özelinde geçici koruma uygulamaları ele alınacaktır.

1.3.4.1.1. Avrupa Birliği Hukukunda Geçici Koruma Statüsü

1990’lı yılların başında, eski Yugoslavya krizinin ardından yaşanan kitlesel sığınma olayları Avrupa Birliği’nde geçici korumayı gündeme getirmiştir. Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilere sağlanacak geçici korumanın asgari standartlarının belirlenmesi, Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Birliği’nin gündemine girmiştir.⁵⁷

Avrupa Birliği sığınma mevzuatında geçici korumanın hukuki temelini “Yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda geçici koruma sağlamak için asgari standartlar hakkında ve üye devletler arasında bu tür insanları ülkeye kabul etmesi ve sonrasında bunun sonuçlarına katlanmasına ilişkin olarak 20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi” (Geçici Koruma Yönergesi) oluşturmaktadır. “Geçici koruma” kavramı Yönergenin 2 inci maddesinin (a) fıkrasında üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine geri dönemeyen yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınması ya da yakın bir kitlesel sığınma tehlikesi durumunda, özellikle de sığınma sisteminin bu akılla, etkili işleyişi olumsuz biçimde etkilenmeksizin başa çıkamayacağına dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere

---

⁵⁷ Poyraz,**a.g.m.**, s. 59.

acil ve geçici koruma sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Geçici Koruma Yönergesinin 2 nci maddesinin (d) fıkrasında kitlesel sığınma, “yurdundan ayrılmaya zorlanmış, özel bir ülke ya da coğrafi alandan gelen çok sayıda kişinin, ulaşmaları ister kendiliğinden ister yardım sonucu olsun örneğin bir tahliye programı aracılığı ile Topluluğa ulaşması” olarak tanımlanmıştır. Yönergeye göre geçici korumanın süresi bir yıldır. Konsey Kararı nedeni ile sona erdirildiği durumlar haricinde, bu süre en fazla bir yıllık bir müddet için altı aylık periyotlar halinde otomatik olarak uzatılabilir.⁵⁸

Yönerge, geçici koruma sağlamak için gerekli minimum standartları belirlemek ve yerinden edilmiş kişileri kabul eden üye ülkelerin gösterecekleri çabaları dengelemek amacıyla çıkarılmıştır.⁵⁹ Ancak, yönerge kapsamında geçici koruma önlemleriyle ilgili mekanizmaların işleyebilmesi, AB Kurumlarının kitlesel bir yerinden edilme akınının varlığını takdir etmesine bağlıdır ve ancak bu tespitten sonra başlayabilecektir.⁶⁰ Bu noktada, uygulamada keyfiyet ve insani müdahalelerden ziyade ulusal çıkarların öne çıkması muhtemel hale gelmektedir.

Geçici koruma kararı, geçici korumadan yararlananlar lehine üye devletler üzerinde yükümlülükler doğurmaktadır. Yönerge, haklar yerine yükümlülükler kavramını tercih ederek, üye devletlere geçici korunanlar için minimum muamele yapma sorumluluğu getirmektedir. Ancak bireylere, talep edebilecekleri subjektif haklar doğurmamaktadır. Devletlerin yükümlülükleri arasında, ikamet izni, vize bilgi ve geri kabul, kayıt ve veri koruma, konaklama ve konut, sosyal yardım ve sağlık yardımı, öğretim ve aile birleşimi ile refakatsiz çocuklar için hükümler bulunmaktadır.⁶¹

İlgili yönergede ayrıca, geçici koruma statüsü biten kişinin ülkesine geri dönmek istememesi durumunda devletin geri göndermek için alabileceği tedbirler ile hangi durumlarda geçici koruma kapsamı dışında bırakılabileceği konularında da düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre, uluslararası belgelerde tanımlandığı şekilde barışa karşı suç işleyenler, savaş suçu işleyenler, insanlığa karşı suç işleyenler, üye devlet kabul etmeden önce siyasi olmayan ağır suç işleyenler, BM'nin amaç ve ilkelerine karşı suç işleyenler

⁵⁸ http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096 (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁵⁹ Çiçekli, **a.g.e.**, s. 308.

⁶⁰ Çiçekli, **a.g.e.**, s. 309.

⁶¹ İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren, “Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu”, Seta, 2015, s. 41.

ile bulunduğu üye devletin güvenliği için tehdit oluşturanlar geçici korumadan yararlanamazlar.⁶²

1.3.4.1.2. Avrupa Birliği'nde Geçici Koruma Statüsünün Uygulanması

Avrupa Devletleri, genelde sınırlarına gelen kitlesel gruplara ve durumlarına bakarak, uygulamada, mülteci tanımlanmasına uymayan ancak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin “de facto mülteci”, “savaş mülteci”, “insani sığınmacı” gibi statüler altında ülkelerinde kalmalarına izin vermektedirler.⁶³

Üstte de belirtildiği üzere, kitlesel bir göç kavramından söz edilebilmesi ve buna uygun önlemler alınabilmesi konusu, Avrupa Birliği Kurumları'nın, bu durumu tespit etmesine ve bunun üzerine harekete geçilebilmesine muhtaçtır. Zira, geçici koruma rejiminde uluslararası alanda evrensel bir standart yoktur. Devletler, kitlesel sığınma olaylarında aşırı yük altına girmek istememekte, bu sebeple hukuki düzenlemelerden genellikle kaçınmaktadırlar. Bu gibi durumlarla karşılaştıklarında ülke içinden ve uluslararası toplumdan gelen baskıya göre uygulama yapmaktadırlar.⁶⁴ Bu durum hükümetlere bir anlamda manevra alanı sağlamakta ve durum tespitinde inisiyatif kullanma imkanı sağlamaktadır. Yasal bir zeminin bağlayıcılığında, ulusal ve uluslararası tepkilere göre hareket etmeyi yeğlemekte, hatta bu baskıları yönetebilmekte göç olgusunu kullanabilmektedirler. Göç eden kitlelerin, uluslararası arenada son dönemde, ülkeler arası politikada pazarlık konusu yapılması ve göç edenlerin durumunun ülkeler arası ilişkilere yön veriyor olması bu tercihin sonucu olarak görülebilir.

Harekete geçilebilmesi ve insani yardımlar yapılabilmesi için tespitte muhtaç olunması bir tarafa, etik ve insani açıdan ciddi tartışmalara sebep olan uygulamalarda varlığını korumaktadır. Örneğin, 2017 Mart ayında, Macaristan Hükümeti'nin, ülkeye kaçak girişleri engellemek için Sırbistan sınırında konumlandırılmış olduğu tel örgülere elektrik akımı vereceğini açıklaması uzun süre tartışmalara sebep olmuştur.⁶⁵ Yine

---

⁶² Kaya,Eren, **a.g.m.**, s. 43.

⁶³ Güneş, **a.g.m.**, s. 10.

⁶⁴ Şahinkaya, **a.g.m.**, s. 28.

⁶⁵ <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1417158-avrupanin-gobeginde-yeni-utanc-kaynagi-elektrikli-tel-orgu> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

Yunanistan Donanması tarafından batırılan mülteci botlarının Türk Sahil Güvenlik personeli tarafından kurtarıldığına ilişkin haber akıllarda kalan konulardandır.

Sadece Avrupa Birliği değil, özellikle Donald Trump'ın başkanlık seçim kampanyası sürecinde ve seçimlerin ardından, ABD'de ikamet eden mültecilerin geleceğine ilişkin açıklamalarda, konuya ilişkin tartışılan taze konular arasında yer almaktadır. Dünyanın süper gücü olarak tanımlanan ve insan haklarının gelişimi konusunda sürekli öncülük rolünü üstlenmeye gayet hevesli görünen ABD'nin dahi, mülteciler konusundaki bu tutumu, yaşanan bölgesel çatışmalar sonucunda artan ve uluslararası bir sorun hüviyetine kavuşan göç olaylarında, hükümetlerin ellerini taşın altına koyma ve sorumluluk alma konusunda ne kadar hevesiz olduklarının kanıtıdır ve yakın zamanda çözüm beklentisinde umut kırıcıdır. Seçim kampanyası esnasında mülteciler konusunda bu keskin ve sert çıkışlara rağmen, halk desteğini arkasına alarak Donald Trump'un ABD Başkanı seçilmesi, mülteci politikaları konusunda hükümetlere iç siyasetten ve kamuoyundan da ne kadar baskı geldiğini kanıtlar niteliktedir. Seçim süreçlerinde, seçilme güdüsü ile hareket eden siyasiler için, mültecilere karşı mesafeli olunacağı ve iç refahın devamlılığının mültecilere sağlanacak insani yardımlardan daha elzem olduğu vaadi işe yarar görünmektedir ve oy potansiyeline müspet bir katkı sağlamaktadır. Ülke vatandaşlarının da refah ve güvenlik seviyelerini muhafaza etme güdülerinde mültecileri bir engel olarak gördüğünü söylemek ve hükümetlerini sorunun çözümünde daha geride kalmaya motive ettiğini söylemek mümkün olabilecektir. Bu durum çözümsüzlüğü derinleştirmek şöyle dursun, çözümsüzlüğü bir tercih olarak hükümetlerin önüne sunmaktadır.

1.3.4.2. Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü

İkincil korumadan farklı bir statü olarak geçici koruma, sığınma arayan ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nden faydalanamayan kişilerin korunma kapsamını genişletmekte ve bireysel statülerin ispat edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, grup tabanlı koruma temin etmektedir.⁶⁶ Ancak, geçici koruma ilkesinin evrensel bir teşhis ve uygulama şekli olmadığından, uygulama, devletlerin takdir hakkına bağlı olabilecektir.

---

⁶⁶ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1038.

Bu noktada,1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ve diğer düzenlemeler doğrultusunda uygulanmakta olan geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile kanunlaştırılmıştır.⁶⁷

Geçici koruma statüsü, bir anlamda geçici bir çözüm sağlamaya yöneliktir. Sığınmacı sayısının fazlalığı ve kitlesel göçün geçici olarak algılanması sebebiyle, bireysel statü belirlemenin imkansızlaşması sonucu doğmaktadır. Bu noktada faaliyete geçilebilmesi ve çözüm üretilebilmesi açısından belirlenen bu statü, çözüme yönelik ve pratik bir yol vazifesi görmektedir. Silahlı çatışma, sistematik ve yaygın şiddet ve insan hakları ihlalleri gibi durumlara yönelik bir acil eylem politikası olarak tasarlanan geçici koruma uygulaması, kitlesel akın halinde geri göndermeme yasağının bir gereği olarak bu kişilerin korunma ihtiyacını ve güvenli bir ortama kavuşmalarını sağlamak suretiyle temel insan haklarını teminat altına almaktadır. Bu uygulama ile bir taraftan sığınma arayışındaki kişilere korunma sağlanırken, diğer taraftan bu insan hareketliliğinin yöneldiği devletin menfaatlerinin korunması amaçlanmaktadır.⁶⁸ Göç olgusu, bir taraftan temel insan hakları ihlallerine konu olabilecekken, aynı zamanda kabul edecek devlet içinde bir mali, siyasi ve sosyolojik yük teşkil etmekte olduğundan, uygulamada bir denge noktası sağlanması amaçlanmaktadır.

1.3.4.2.1. Geçici Koruma Yönetmeliği

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91.maddesi geçici korumaya ilişkin ana hatları belirlemiş olmakla birlikte, ayrıntıların yönetmelikle düzenlenmesi ön görülmüştür. Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği, 22/10/2014 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe eklenen geçici 1nci madde ile Suriyeliler özelinde kitlesel akın halinde uygulanması ön görülen geçici koruma şartları, usulü, geçici koruma altına alınanlara tanınan haklar ve verilen hizmetlerle geçici korumayı sona erdiren haller açıklığa kavuşturulmuştur.⁶⁹

⁶⁷ Ahmet Hamdi Topal, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 2015, s. 13.

⁶⁸ Çiçekli,**a.g.e.**, s. 312.

⁶⁹ Topal,**a.g.m.**, s. 14.

Geçici 1nci madde ile,” “28.4.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.” Hükmün devamında ikinci fıkrada, “Birinci fıkrada belirtilen yabancılardan 28.04.2011 tarihinden önce uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar, talepleri hâlinde geçici koruma altına alınırlar.”⁷⁰ hükümleri getirilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, YUKK madde 91 çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları, bu kişilerin Türkiye’ye kabulleri, Türkiye’de kalışları, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışları, bu tür kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirler ile ilgili kuruluşlar arasında işbirliğini düzenlemek amaçlanmıştır.⁷¹

1.3.4.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliğine Göre Geçici Korumadan Faydalanabilecekler

Yönetmelik uyarınca, gerek geldikleri ülke veya coğrafi alan, gerekse ülkeye giriş yapacakları coğrafi alan bakımından herhangi bir sınırlama olmaksızın kitlesel akınla veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak gelenler geçici koruma kapsamında yer almaktadırlar. Nitekim 7nci maddede, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen ve sınırlarımızı geçen yabancılar hakkında bireysel

⁷⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm> (Erişim Tarihi: 04-10.2018)

⁷¹ Topal, **a.g.m.**, s. 15.

olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancıların geçici korumadan yararlanacakları hükme bağlanmıştır.⁷²

1.3.4.2.3. Geçici Koruma Yönetmeliğine Göre Geçici Koruma Kapsamı Dışında Tutulanlar

Yönetmeliğin 8nci maddesinde, geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar düzenlenmiştir. Buna göre; barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç işleyenler, BM'nin amaç ve ilkeleriyle bağdaşmayan suçları işleyenler veya bu suçları işleyenlere iştirak edenler ya da işlenmesini tahrik edenler; ülkesinde silahlı çatışmaya katıldığı hâlde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar; terör eylemlerini gerçekleştiren veya planlayan ya da bu eylemlere iştirak edenler; ciddi bir suçtan mahkûm olan ve durumları toplum açısından tehdit oluşturanlar; millî güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturanlar; Türkiye'de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesi gereken suç veya suçları daha önceden işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler; uluslararası mahkemelerce haklarında insanlığa karşı suç işlediğine karar verilenler; Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen devlet sınırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından birini işleyenler geçici koruma kapsamına alınmayacaklardır.⁷³

1.3.4.2.4. Geçici Korunanların Bireysel Koruma Dışında Tutulması

Ülkesini terk ederek sığınma amacıyla diğer ülkelere giden yabancılar için öngörülen statülerden geçici koruma statüsü hariç diğerleri bireysel statülerdir. Buna mukabil geçici koruma statüsü ise, kitlesel akınla veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak gelenlere koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici korunanlar bireysel koruma dışında tutulmakta; kitlesel akınla veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak gelen yabancılar bireysel statü kapsamında değerlendirilmemektedir.⁷⁴

---

⁷² Topal, **a.g.m.**, s.16.

⁷³ Topal, **a.g.m.**, s.17.

⁷⁴ Topal, **a.g.m.**, s.17.

1.3.4.2.5. Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler

Yönetmelik kapsamındaki yabancılara sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanacağı belirtilmiş ve bu konuda ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir. Ancak söz konusu hizmetlerin verilebilmesi için, geçici koruma kapsamına alınacak yabancıların 19uncu maddeye göre Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kayıt altına alınmaları gerekmektedir. Kayıt işlemlerinin tamamlanmasının ardından, 22nci madde uyarınca bu kişilere “geçici koruma kimlik belgesi” verilecektir. 25inci maddeye göre söz konusu kimlik belgesi, geçici korunan yabancılara Türkiye’de kalış hakkı sağlamakla birlikte, YUKK’de düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz. Madde 29(2)’de; geçici koruma kimlik belgesine sahip olanların Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurulabilecekleri, 3üncü fıkrada yabancıların çalışmayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümlerin saklı olduğu, 5inci fıkrada da geçici korunanlara verilen çalışma izninin YUKK’de düzenlenen ikamet izni yerine geçmediği hükme bağlanmıştır.⁷⁵

1.3.4.2.6. Geçici Korumanın Sona Ermesi

Geçici Koruma Yönetmeliği 11inci maddede geçici korumanın Bakanlar Kurulu kararıyla sonlandırılması, 12nci maddede de geçici korumanın bireysel olarak sona ermesi düzenlenmektedir. 11inci maddeye göre, İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu geçici koruma uygulamasını sonlandırabilir. Bakanlar Kurulu sonlandırma kararıyla birlikte, geçici korumayı tamamen durdurarak geçici korunanların ülkelerine dönmesine, şartlarını taşıdıkları statünün toplu olarak kendilerine verilmesine veya uluslararası koruma talebinde bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine ya da YUKK kapsamında belirlenecek şartlarda Türkiye’de kalmalarına karar verebilir. Söz konusu uygulamanın geçici korunanlara bağlı sebeplerle

---

⁷⁵ Topal, **a.g.m.**, s. 18.

bireysel olarak sonlandırılmasına ilişkin 12nci maddeye göre; geçici korunanın kendi isteğiyle Türkiye’den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması veya üçüncü bir ülkeye çıkış yapması, ölmesi ya da geçici korumanın iptali hâlinde geçici koruma ilgili kişi açısından sona ermektedir.⁷⁶

1.3.4.2.7. Türkiye’de Geçici Koruma Yönetmeliği’nin Uygulanması

Türkiye’de afet ve acil durumlar ile ilgili faaliyetlerin yürütülmesinden ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasından Başbakanlık Adet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) sorumludur. Afet ve acil durumlara müdahale “Türkiye Afete Müdahale Planı” çerçevesinde yapılmaktadır. AFAD, çalışmaları kapsamında Türkiye’de yaşayan sığınmacıların sayısı konusunda periyodik aralıklarla bilgiler paylaşmakla da görevlidir.

Sığınmacılara yapılan yardım faaliyetleri temel olarak afet yönetiminin uygulama alanındadır. Ancak Suriye örneğinde olduğu gibi, çok sayıda mülteci girişinin yapıldığı durumlarda bir kurumun ya da bir ülkenin tek başına bu faaliyetleri gerçekleştirebilmesi çok mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) başta olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlar ve üçüncü ülkelerle sivil toplum kuruluşları, acil durum faaliyetinin diğer sorumlularıdır.⁷⁷ Durum böyle olmakla birlikte, Türkiye’nin büyük oranda yalnız bırakıldığı ve uluslararası arenada konuya ilişkin yeterince destek alınmadığı bilinmektedir. Avrupa Birliği ülkeleri ile pazarlık konusu yapılmış olan Suriyeli mülteciler konusunda, Türkiye’nin vaad edilen maddi yardımların büyük kısmını alamadığı ve büyük bir maddi yük altına girdiği söylenebilir.

Türkiye’deki mevcut duruma genel bir bakış yapacak olursak, özetle, coğrafi konumu sebebiyle göç dalgalarının sürekli etkisi altında kaldığı ve mevcut konjonktürde, yükümlülük altına girdiği sığınmacılara ev sahipliği yapma konusunda uluslararası destekten büyük oranda mahrum olduğu değerlendirilebilir.

---

⁷⁶ Topal, **a.g.m.**, s.18.

⁷⁷ Ömer Yavuz “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 30, 2015, s.267.

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİLERE İLİŞKİN YARGI KARARLARI

Bu bölümde, ulusal ve uluslararası mahkemelerin, mülteci hukuku konusunda vermiş oldukları kararlar örneklendirilecektir.

2.1. TÜRKİYE ULUSAL MAHKEMELERİ TARAFINDAN VERİLEN ÖRNEK KARARLAR

2.1.1. Anayasa Mahkemesi Kararları

2.1.1.1. *Anayasa Mahkemesi'nin İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi Gerektiğine İlişkin Kararı:*

Özbekistan doğumlu, Birleşmiş Milletler Mültecilik Yüksek Komiserliği'ne yapmış olduğu başvuru sonucunda 4/7/2013 tarihinden bu yana mültecilik statüsüne sahip evli ve beş çocuk sahibi bireyin, 25/10/2010 tarihinden itibaren, Polis Bilgi Sistemi'nde genel güvenlik gerekçeli bilgi bulunması sebebiyle, İçişleri Bakanlığı tarafından yurda giriş yasağı bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak başvurucunun 2013 yılı içinde yasal yollarla Türkiye'ye giriş yaptığı, kendisine başlangıçta bir aylık vize verildiği, süre uzatımına ilişkin İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden randevu aldığı ancak harç ve diğer masrafları ödeyemediğinden ikamet tezkeresi işlemlerini tamamlayamadığı anlaşılmıştır.

Başvurucu 30/11/2013 tarihinde arkadaşını Pendik Devlet Hastanesi'ne getirdiğinde, vizesi olmadığı gerekçesiyle gözaltına alınmış, Pendik Emniyet Müdürlüğü nezaretinde dört gün bekletildikten sonra Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ne götürülmüş ve burada da otuz gün idari gözetim altında tutulduktan sonra, Erzincan'da ikamet etmek üzere 2/1/2014 tarihinde serbest bırakılmıştır. Bunun üzerine başvurucu, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi güvenliği ve hürriyeti hakkının, tutulma koşulları nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlali gerekçesiyle başvuruda bulunmuştur. Başvuranın şikayet gerekçesi, Geri Gönderme Merkezi'nin

koşullarının çok kötü olduğu, ceza infaz kurumlarından daha kötü şartlara sahip olduğu yönünde temellendirilmiştir. Başvurucunun, Türk Hukuku'nda konuya ilişkin başka bir başvuru mercii olmadığını iddia etmesine rağmen, Anayasa Mahkemesi davaya ilişkin iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle davayı “kabul edilemez” bulmuştur.⁷⁸

Yani, karardan anlaşılacağı üzere, Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin karar verebilmesi için, iç hukuk yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir.

2.1.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin Suçlular İçin Sınırdışı Yasağının Konulamayacağına Dair Arkan Tareq Ali Kararı:

Başvurucu 1974 doğumlu olup Irak vatandaşıdır. Başvurucu belirlenemeyen bir tarihte ailesiyle birlikte yasal yollardan Türkiye'ye giriş yapmıştır. Kısa süre sonra dernek ve şirket aracılığıyla ticari faaliyetler yürütmeye başlamıştır. Başvurucunun kiraladığı deponun kira ödemesinin gecikmesi nedeniyle kiralayanla başvuru arasında anlaşmazlık yaşanması üzerine kiralayan, Fatih Polis Amirliğine giderek olaya ilişkin suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu hakkında tehdit suçundan soruşturma başlatılmış ve yabancı olması nedeniyle durum İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (İstanbul Göç İdaresi) bildirilmiştir. İstanbul Göç İdaresi tarafından 19/10/2015 tarihinde, başvuru adli olaya karıştığı, ruhsatsız sağlık polikliniği işlettiği ve kaçak elektrik kullandığı belirtilerek kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı bakımından tehlike oluşturduğu gerekçesiyle idari gözetim altına alınmasına ve sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Başvurucu tarafından idari gözetim kararının kaldırılması istemiyle İstanbul 2.Sulh Ceza Hakimliğine (Sulh Ceza Hakimliği) başvuruda bulunulmuştur. Sulh Ceza Hakimliğinin 4/ 11/2015 tarihli kararıyla idari gözetim işleminin sonlandırılmasına ve başvuru salıverilmesine karar verilmiştir.

Başvurucu tarafından ayrıca, sınır dışı etme kararın iptali istemiyle İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. Dava dilekçesinde özetle başvuru oturma izninin bulunduğu, adli soruşturmaya konu olayın doğrudan bina sahibiyle kiralayan arasında yaşandığı ve kendisiyle ilgisinin bulunmadığı, kurulan hayır

---

⁷⁸ <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

derneği aracılığıyla çok sayıda Arap kökenli göçmene sağlık hizmeti sunulduğu belirtilmiştir. Dava dilekçesinde ayrıca, başvurucunun ülkesindeki savaş nedeniyle Türkiye'ye geldiği ve mevzuata göre sınır dışı edilemeyecek yabancılardan olduğu ifade edilmiştir. Anılan dava İdare Mahkemesinin 26/2/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

Bu karar, başvurucu vekiline 29/4/2016 tarihinde tebliğ edilmiş ve 20/5/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvuru formunda, idari dava dilekçesinde belirtilenlerden farklı olarak DAEŐ terör örgütünün her gün onlarca Irak vatandaşının ölümüne neden olduğu ve başvurucunun sınır dışı edilmesi halinde yaşamının tehlikeye düşeceği belirtilmiştir.

Mültecilerin hukuki durumuna dair 28/7/1951 tarihli Sözleşme'nin (Cenevre Sözleşmesi) 33. maddesi şoyledir (Cenevre Sözleşmesi, 29/8/1961 tarihli ve 359 sayılı Kanun'la onaylanmış; 5/9/1961 tarihli ve 10898 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir):

1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da zgrlğu tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.

2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez. "

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin:

a. Kötü muamele yaşağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu,

b. Tedbir kararının sonlandırılması,

şeklinde karar vermiştir.⁷⁹

⁷⁹ <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

Karardan da anlaşılacağı üzere, uluslararası sözleşmeler ve iç hukuk, devletlere ve dolayısıyla mahkemelere, ülkenin öz güvenliğini sağlama ve huzuru koruma alanında hareket alanı bırakmakta, kamu düzenini bozmak pahasına dayatmalarda bulunmamaktadır.

2.1.2. Yargıtay Kararları

2.1.2.1. Yargıtay'ın Ceza Kovuşturması Yapılabilmesi İçin İltica Talebinde Bulunanın Arnavutluk Ülkesine Geri Gönderilmesi Kararı

Arnavutluk Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Adli İşler Genel Müdürlüğü ve Uluslararası Yargı İşbirliği Müdürlüğü 12.06.2006 tarihinde Avrupa İade Antlaşması ve Ceza, Sivil ve Ticari Alanlarda Karşılıklı Adli Yardım İkili Antlaşmasına dayanarak, Arnavutluk Demokratik Partisi milletvekili ...'nin öldürülmesi ile ilgili iştirak halinde işlenen kasıtlı adam öldürme suçundan 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilen Arnavutluk vatandaşı olan ... ve ...oğlu 1966 doğumlu ...'ın Türkiye'den Arnavutluk'a iadesine yönelik talepte bulunur. Bunun üzerine Ağır Ceza Mahkemesi'nin 17.10.2014 tarihli kararını kapsayan dosyanın incelenmesinde; ...'ın Arnavutluk'ta işlediği iştirak halinde adam öldürme suçundan 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına dair Tiran Adli İl Mahkemesi'nin kararına istinaden uluslararası düzeyde aranmakta iken, 03.06.2006 tarihinde Kuşadası'nda yakalanarak, Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla Suçluların İadesine dair Avrupa Sözleşmesinin 16. maddesinin 4 ve 5. fıkraları uyarınca anılan ülkeye iadesi amacıyla geçici olarak tutuklanmasına karar verilir. İadesi talep edilenin, ülkemizde iltica talebinde bulunması üzerine, İçişleri Bakanlığı'nın Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde belirtilen beş ana kriter ve Resmi Gazetede yayımlanan 94/6169 sayılı yönetmelik ve yönetmelik değişikliği çerçevesinde, öne sürdüğü gerekçelerin mülteci olabilmek için gerekli kriterleri taşımadığından mülteci statüsü verilmesinin uygun görülmediğinin belirtilir. Davacının siyasi iltica talebinin kabul edilmemesine ilişkin İçişleri Bakanlığı kararına karşı yaptığı itirazın reddine ilişkin İçişleri Bakanlığı'nın kararının iptali istemiyle açtığı davanın reddine dair İdare Mahkemesi'nin kararına yönelik davacının temyiz isteminde bulunması üzerine dosya Danıştay'a gönderilir. İlgili Danıştay Dairesi tarafından ret kararının onanması üzerine kararın kesinleştiği anlaşılmaktadır. Mahkemenin bozma

üzerine verdiği ...'ın Arnavutluk ülkesine geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna dair kararda eleştiri ve düzeltme nedeni dışında bir isabetsizlik görülmediğinden, kararının usul ve yasaya aykırı olduğuna yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine karar verilmiştir.⁸⁰

Görüldüğü üzere, Cenevre Sözleşmesi'nin beş ana kriterine aykırı olduğu gerekçesiyle talep reddedilmiş ve suçlunun ülkesine iadesi yönünde karar alınmıştır.

2.1.3. Danıştay 10. Daire Kararları

2.1.3.1. Danıştay 10. Dairesi'nin Uygur Kökenli Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşı Hakkında Kararı

Uygur kökenli Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı olan yabancı, 20.08.2017 tarihinde yasal yollarla Türkiye'ye giriş yapmıştır. Vize süresi dolmasına rağmen ülkeyi terk etmeyen yabancı, 12.07.2008 tarihinde vize ihlali sebebiyle güvenlik güçlerince yakalanmıştır. Sınırdışı işlemleri devam ederken 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları'nın devam ediyor olması sebebiyle güvenlik gerekçesiyle sınır dışı işlemleri geçici olarak durdurulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından gönderilen yazıda davacının Doğu Türkistan İslami Hareket Örgütü üyesi olduğu ve Türkiye'de Çin hedeflerine yönelik eylem arayışı içinde olduğunun Çinli yetkililer tarafından bildirildiği belirtilmiştir. Pekin Olimpiyatları'nın ardından sınırdışı işlemlerinin yeniden başlatılmış, bunun üzerine davacı tarafından üçüncü ülkeye gitmek için sığınma talebinde bulunulmuş, davacının bu talebi 13.02.2009 tarihinde ret edilmiş, işleme itiraz edilmesi üzerine davalı idare Dışişleri Bakanlığı'ndan görüş istemiş ve Bakanlık yabancının sığınmacı olarak kabul edilecek şartları taşımadığı yönünde görüş bildirmiş, bunun üzerine sınırdışı kararı alınmıştır. Bu esnada davacı BMMYK aracılığıyla iltica başvurusunda bulunmuş, Yüksek Komiserlik tarafından Çin Halk Cumhuriyeti Devleti'nin Uygur Türklerine karşı baskı uyguladığı hususunu belirtmiş, başvurusunun henüz sonuçlanmamasına rağmen sınırdışı kararı verildiği gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Burada da başvuru henüz sonuçlanmamıştır.

---

⁸⁰ <https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

Uygur kökenli olan ve Çin Halk Cumhuriyeti' nin baskısından kurtulmak için iltica ettiğini iddia eden yabancı için, ülkesine iade edilmesi durumunda baskı ve zulüm görme tehlikesi bulunması sebebiyle BMMYK nezdinde bulunan iltica başvurusu sonuçlanana kadar, Cenevre Sözleşmesi uyarınca üçüncü ülkeye sığınma talebinin kabul edilmesi gerekirken, davacının sığınma talebinin reddedilerek, sınırdışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı yönünde karar verilmiştir.⁸¹

2.1.3.2. Azerbaycan Üzerinden Türkiye'ye Giriş Yapan Çeçen Asıllı Rusya Uruklu Ruslan Kurkaev Kararı

Çeçen asıllı Ruslan Kurkaev, Rusya Federasyonu tarafından Çeçenistan' a yönelik gerçekleştirilen saldırılarda yaralanarak, tedavi edilmek üzere Azerbaycan'a gitmiştir. Azerbaycan' da tedavisinin gerçekleştirilememesi üzerine yasal yollarla Türkiye' ye giriş yapmıştır. Tedavi için geçici ikamet belgesi tahsis edilmiş, ancak davacı yasal süresinden önce ikamet belgesinin uzatılması talebinde bulunmamıştır. İstanbul' da yapılan NATO 2004 Devlet Başkanları Zirvesi öncesinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlilerince yakalanmış, İstanbul Devlet Güvenlik Başsavcılığı tarafından silahlı terör örgütüne yardım ve yataklık yapmak suçundan hakkında kovuşturmayaya gerek olmadığı yönünde karar verilmiştir. Ancak, Türkiye' ye giriş yaptığı ülkenin Azerbaycan olması sebebiyle tehdit altında olduğu ülkeden doğrudan Türkiye' ye gelmediği, (yani Rusya Federasyonu'ndan Türkiye' ye gelmediği) için, Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ndeki duruma uymadığı, zaten tehdit altında olduğunun iddia edildiği Rusya Federasyonu ülkesine iadesinin de ön görülmediği gerekçesiyle, iltica talebinin reddi yönünde karar verilmiştir. Pasaport ve vize temin edilmesi durumunda üçüncü bir ülkeye, aksi durumda geldiği ülke olan Azerbaycan'a iadesi konusunda karar alınmıştır.

Davacı, mahkeme kararının temyizen incelenip bozulması yönünde talebiyle Danıştay'a başvurmuştur.

---

⁸¹ Nuray Ekşi, Bülent Çiçekli, **Yabancılar ve Mülteci Hukukuna İlişkin Danıştay 10. Daire Kararları**, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2012, s. 171.

Netice olarak Danıştay 10. Dairesi, Çeçen asıllı Rusya Federasyonu vatandaşı olan ve Rusya Federasyonu tarafından Çeçenistan'a yönelik saldırısında yaralanarak yasal yollarla Türkiye'ye gelen ve herhangi bir terör örgütü ile de bağlantısı bulunmayan davacının, ülkesine iade edilmesi durumunda baskı ve zulüm görme tehlikesi altında bulunması nedeniyle, üçüncü ülke tarafından sığınma talebi kabul edilene kadar ikamet izni verilmesi gerekirken, sınırdışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde ve aksi yönde verilen mahkeme kararında hukuka aykırılık tespit ederek temyiz talebini kabul etmiş ve idare mahkemesinin kararını bozarak yeniden karar verilmek üzere ilgili mahkemeye davayı geri göndermiştir.⁸²

2.2. ULUSLARARASI MAHKEMELER TARAFINDAN VERİLEN

ÖRNEK KARARLAR

2.2.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kararları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 46. maddesine göre, mahkeme kararları bağlayıcıdır. "Âkit devletler, taraf oldukları davalarda Mahkemenin nihai kararına uymayı taahhüt" etmişlerdir. Bu kararlar, milli mahkeme kararlarını ortadan kaldırmaz; sadece bunların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini (AİHS) ihlâl ettiğini belirler. AİHM kararlarının uygulanması için akit devletler gereken önlemleri almak zorundadır. Bunu nasıl yapacakları ise kendi takdirlerine bırakılmıştır. Bakanlar Komitesi, karar gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini periyodik aralıklarla yaptığı toplantılarında izlemektedir.⁸³

Mahkemenin vermiş olduğu kararlar bağlayıcılığının yanında, ülke imajı açısından da büyük öneme sahip olup, ülkenin uluslararası arenada oluşturduğu izlenim açısından belirleyici etkenlerden olmaktadır.

⁸² Ekşi, Çiçekli, **a.g.e.**, s. 180-184

⁸³ Şeref Ünal, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri", s. 67. (www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/unal.pdf- Erişim Tarihi: 04-10-2018)

2.2.1.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'nin Taraf Olduğu Davalar Hakkında Verdiği Örnek Kararlar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Türkiye'nin taraf olduğu birçok dava konusunda kararı bulunmaktadır. Mültecilerin taraf olduğu davalar konusunda verilen kararlar bu bölümde örneklendirilecektir.

2.2.1.1.1. Jabari-Türkiye Davası

Başvuran, 1995 yılında, 22 yaşında ve bir sekreterlik okuluna devam etmekte iken İranlı bir adam (X) ile tanışmış ve ona aşık olmuştur. Bir süre sonra da evlenmeye karar vermişlerdir. Fakat X' in ailesi evlenmelerine karşı çıkmıştır. Haziran 1997'de X başka bir kadınla evlenmiştir. Başvuran onu görmeye ve onunla cinsel ilişkiye girmeye devam etmiştir. Ekim 1997'de başvuran ve X, birlikte caddede yürürlerken polis tarafından durdurulmuşlar ve X evli olduğu için gözaltına alınmışlardır. Başvuran, gözaltındayken bir bekaret testine tabi tutulmuş ve birkaç gün sonra da ailesinin yardımıyla serbest bırakılmıştır. Kasım 1997'de başvuran yasadışı yoldan Türkiye'ye girmiş, Şubat 1998'de İstanbul'a geçmiş ve oradan sahte bir Kanada pasaportuyla Fransa üzerinden Kanada'ya uçmayı denemiştir. Başvuran, Paris havaalanına indiğinde Fransız polisi kendisini sahte pasaportla yakalamıştır. 4 Şubat 1998'de başvuran bir İstanbul uçağına bindirilmiş, İstanbul'a gelişini müteakip, 5 Şubat 1998 günü saat 13:00'da Türkiye'ye sahte pasaportla giriş yaptığı gerekçesiyle tutuklanmıştır. Pasaportu incelenmek için alıkonulmuştur. 6 Şubat 1998'de başvuran, havaalanındaki karakoldan alınarak, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesine götürülmüştür. Başvuran, Pasaport Kanunu'na aykırı olarak Türkiye'ye sahte pasaportla giriş yaptığı gerekçesiyle Bakırköy Cumhuriyet Savcısı'nın huzuruna çıkarılmış daha sonra da sınır dışı edilmek üzere İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Başvuran Yabancılar Şubesi'nde Irak'a gönderileceğini anladığında kendisinin İran vatandaşı olduğunu söylemiş ve iltica talebinde bulunmuştur. Başvuru süresinin geçmesi nedeniyle polis başvuruyu reddetmiştir. Zira, 1994 tarihli Mülteciler Yönetmeliği uyarınca başvuranın Türkiye'ye girişinden itibaren 5 gün içinde iltica talebinde bulunması gerekmektedir. Başvurana göre, kendisi 26 Mart 1998 tarihine kadar Yabancılar Şubesi'nde gözaltında tutulmuştur. Bu tarihten sonra, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK)

müdahalesini müteakip başvuran, İstanbul'da bir otele yerleştirilmiştir. 12 Şubat 1998'de BMMYK' dan bir memur, yetkililerin izniyle, 1951 Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi (Cenevre Sözleşmesi) uyarınca, başvuranla iltica talebine ilişkin olarak görüşmüştür. 16 Şubat 1998 tarihinde, İran'a gönderildiği takdirde kendisini gerçek anlamda işkence ve ölüm tehlikesi beklediğinden dolayı başvurana, BMMYK tarafından mülteci statüsü verilmiştir. 8 Mart 1998 tarihinde başvuran sınırdışı edilme kararına karşı Ankara İdare Mahkemesi'ne başvurmuş ve yürütmenin durdurulmasını istemiştir. 16 Nisan 1998'de adı geçen mahkeme, başvuranın dilekçesini sınırdışı etme kararında kanuna aykırı bir durum olmadığı için reddetmiş ve kararın uygulanması halinde onarılması mümkün olmayan zararların meydana gelmeyeceği gerekçesiyle de yürütmenin durdurulmasına gerek olmadığı sonucuna varmıştır. 4 Kasım 1998 tarihinde, Ankara İdare Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uyarınca başvurusu sonuçlanana kadar ikamet izni verildiği için sınırdışı edilme tehlikesinin kalmadığı gerekçesiyle başvuranın serbest bırakılmasına karar vermiştir.

Başvuran, iltica başvurusunun süresinde yapılmadığı gerekçesiyle verilen red kararını temyiz edebileceği etkili bir iç hukuk yolu mevcut bulunmadığı için Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmektedir. 13. madde aşağıdaki gibidir:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”

Mahkeme bunun üzerine;

- * Başvuranın İran'a sınırdışı edilmesi kararının uygulanması durumunda Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edileceğine;
- * Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali tehlikesiyle sözleşmenin 13. maddesinin ihlalinin tespitinin, tek başına, başvuranın uğramış olduğu manevi zararın adil tatmini için yeterli olduğuna;

* Başvuranın adil tatmine ilişkin diğer taleplerinin reddine karar vermiştir.⁸⁴

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Jabari davasında verdiği kararda, beş gün gibi kısa süreli bir başvuru süresinin hak düşürücü süre olarak nitelendirilerek mekanik bir şekilde uygulanmasının, bireyleri işkence ve kötü muameleye karşı koruyan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesindeki temel değer bakımından yetersiz olduğunun altını çizer. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre ulusal idari yargı makamlarının incelemelerini, başvuruçunun zulme uğrayacağı korkusunun gerçek bir temele sahip olup olmadığını belirlemek yerine sınırdışı edilmenin formal koşullarının oluşup oluşmadığı ile sınırlanması, kişinin zulüm görme riskini dikkate alan bir yaklaşım değildir. Ayrıca ulusal mahkemelerin BMMYK'nin İran'da uygulanan taşlayarak öldürme cezası temelinde risk oluşacağı endişesiyle bu kişiyi mülteci statüsü vermesini de dikkate almaları gerekir. Avrupa İnsan Hakları mahkemesi yukarıdaki nedenlerle, eğer Jabari sınırdışı edilecek olursa AİHS'nin 3. Maddesinin ihlal edileceğine karar vermiştir.⁸⁵

Nitekim, davanın devam ettiği süreçte, 1994 yönetmeliğinin süre ile ilgili değişiklik yapılarak, başvuru süresi beş günden on güne yükseltilmiştir. Hatta Jabari davasından sonra hak düşürüşü süre görmezden gelinmiş ve süre geçirildikten sonraki başvurular da dikkate alınmıştır. Bu anlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının idare üzerinde etkili olduğu sonucu çıkartılabilir.⁸⁶

2.2.1.1.2. Mamatkulov ve Askarov/Türkiye Davası

Başvuranlar 1959 ve 1971 doğumlu olup, Özbekistan Cumhuriyeti'nde tutuklu bulunmaktadır.

Başvuranlar, Özbekistan'da bir muhalefet partisi olan Erk'in (Özgürlük) üyeleridir.

⁸⁴ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁸⁵ Levent Korkut, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2008, s. 27.

⁸⁶ Levent Korkut, **a.g.m.**, s. 28.

Birinci Başvuran, Mamatkulov;

Birinci başvuran, 3 Mart 1999'da turist vizesiyle Almaata'dan (Kazakistan) İstanbul'a gelmiştir. Başvuran, İstanbul Atatürk Havaalanı'nda uluslararası bir tutuklama emriyle Türk polisi tarafından tutuklanmış ve cinayet, Özbekistan'da bir bomba patlamasıyla yaralanmalara sebep olma ve Özbekistan Başkanı'na karşı terörist saldırı girişimi şüphesi üzerine gözaltına alınmıştır.

Özbekistan Cumhuriyeti, Türkiye'yle yapılacak iki taraflı bir anlaşma ile başvuranın iadesini istemiştir.

5 Mart 1999'da Bakırköy Cumhuriyet Savcısı, birinci başvuranın gözaltına geri gönderilmesi için sorgulama yargıcına başvuruda bulunmuştur. Aynı gün birinci başvuran yargıç önüne getirilmiş ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Avrupa Sözleşmesi uyarınca kırk beş gün süre için gözaltına geri alınmıştır.

11 Mart 1999'da birinci başvuran Bakırköy Ceza Mahkemesi yargıcı ile görüşmüştür. Aynı gün, acil başvurular prosedürüne göre çıkarılan bir emirle, yargıç birinci başvurana karşı yapılan suçlamalara değinmiş ve söz konusu suçların siyasi ya da askeri değil, sıradan suçlar olduğunu belirtmiştir. Yargıç aynı zamanda, iadesini askıya alarak başvuranı gözaltına geri gönderen bir emir çıkarmıştır. Birinci başvuran suçlamaları reddetmiş ve suçsuz olduğunu iddia etmiştir.

11 Mart 1999'da yapılan duruşmada sunulan yazılı layihalarda, birinci başvuranın temsilcisi müvekkilinin ülkesinin demokratikleşmesi için çalıştığını, Özbekistan'daki siyasi muhaliflerin yetkililer tarafından tutuklandığını ve hapisanede işkenceye maruz bırakıldıklarını iddia etmiştir. Ayrıca, müvekkilinin söz konusu zamanda Kazakistan'da olduğunu ve Türk yetkililerden hayatı tehlikede olduğu için siyasi sığınma hakkı istediğini eklemiştir. Temsilci, müvekkilinin siyasi nitelikli bir suçtan dolayı kovuşturulduğunu iddia etmiş ve Türk Ceza Kanunu'nun 9-2 Maddesi'ne dayanarak Ceza Mahkemesi'nden Özbekistan'ın iade isteğini reddetmesini istemiştir.

Birinci başvuran, 11 Mart 1999'da acil başvurular prosedürüne göre çıkarılan emre karşı 15 Mart 1999 tarihinde Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Ağır Ceza Mahkemesi, dava dosyasını inceledikten sonra 19 Mart 1999'da birinci başvuranın itirazını reddetmiştir.

İkinci Başvuran, Askarov

İkinci başvuran, 13 Aralık 1998'de sahte bir pasaportla Türkiye'ye giriş yapmıştır. Özbekistan Cumhuriyeti'nin iade isteği üzerine hareket eden Türk Polisi, 5 Mart 1999'da başvurayı tutuklamış ve gözaltına almıştır. Başvuran cinayet, Özbekistan'da bir bomba patlamasıyla yaralanmalara sebep olma ve Özbekistan Başkanı'na karşı terörist saldırısı girişiminden zan altında bulunmaktadır.

7 Mart 1999'da Bakırköy Cumhuriyet Savcısı, ikinci başvuranın gözaltına geri gönderilmesi için sorgulama yargıcına başvuruda bulunmuştur. Aynı gün ikinci başvuran kendisini gözaltına geri alan yargıç önüne getirilmiştir.

Fatih Cumhuriyet Savcısı, 12 Mart 1999 tarihli bir mektupla, ikinci başvuranın tabiiyetinin ve iddia edilen suçun niteliğinin belirlenmesi için Fatih Ceza Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Ceza Mahkemesi başvurayı dinledikten sonra, 15 Mart 1999 tarihli bir kararla Türk Ceza Kanunu'nun 9. Maddesi çerçevesinde başvuranın tabiiyetini ve suçun niteliğini belirlemiştir. Mahkeme, başvuranın sorumlu tutulduğu suçların siyasi ya da askeri nitelikli değil, "olağan suçlar" olduğu kararına varmıştır. Mahkeme ayrıca, iadesini askıya alarak başvurayı gözaltına geri gönderen bir emir ıkarımuştur.

11 Mart 1999'da yapılan bir duruşmada, ikinci başvuranın temsilcisi müvekkilinin sorumlu tutulduğu suçun siyasi nitelikli olduğunu ve Özbekistan'daki siyasi muhaliflerin yetkililer tarafından tutuklanıp hapisshanede işkenceye maruz bırakıldığını ileri srmuştur. Temsilci ayarınca, ikinci başvuranın söz konusu zamanda sahte bir pasaportla Türkiye'de bulunduğunu eklemiştir.

İkinci başvuran 18 Mart 1999'da, 15 Mart 1999 tarihli karara karşı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, dava dosyasını inceledikten sonra 26 Mart 1999'da itirazı reddetmiştir.

Başvuranların iadesi ve sonraki olaylar 18 Mart 1999'da AİHM'nin ilgili Dairesi'nin Başkanı, AİHM Kuralları'nın 39. Maddesi'ne dayanarak, tarafların çıkarı ve AİHM önündeki işlemlerin düzgün bir şekilde ilerlemesi için, yetkili Daire'nin 23 Mart 1999 tarihinde toplanmasından önce başvuruların Özbekistan'a geri verilmemesinin daha iyi olacağını Hükümet'e açıklamaya karar vermiştir.

19 Mart 1999'da Türk Hükümeti, başvuruların iadesini öngören bir kararname çıkarmıştır. 23 Mart 1999'da Daire, 39. Kural'da belirtilen ara tedbiri uzatmaya karar vermiştir. 27 Mart 1999'da başvurular Özbek yetkililerine teslim edilmiştir. 19 Nisan 1999 tarihli bir mektupta Hükümet, Özbek yetkililerden iki başvuru hakkında aşağıdaki teminatları aldığı konusunda AİHM'yi bilgilendirmiştir: 9 Mart ve 10 Nisan 1999'da Ankara'daki Özbek Elçiliği, Özbekistan Cumhuriyeti Cumhuriyet Savcısı'ndan iki mektupla Dışişleri Bakanlığı'ndan iki not iletilmiştir.

Hükümet 11 Haziran 1999'da, Özbekistan Dışişleri Bakanlığı'ndan 8 Haziran 1999 tarihli diplomatik bir notu AİHM'ye iletilmiştir.

Hükümet, 8 Temmuz 1999 tarihli bir mektupta, Özbekistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 28 Haziran 1999 tarihinde verdiği kararla başvuruları suçlu bulunduğunu ve hapis cezasına mahkum ettiğini AİHM'ye bildirmiştir.

Başvuranların temsilcileri AİHM'ye verdikleri 15 Eylül 1999 tarihli mektupta, müvekkilleriyle iletişim kuramadıklarını, Özbekistan'daki hapishane koşullarının kötü olduğunu ve mahkumların işkenceye maruz bırakıldıklarını ifade etmişlerdir.

15 Ekim 2001 tarihinde Özbekistan Dışişleri Bakanlığı Taşkent'teki Türk Elçiliği'ne bilgi vermiştir.

23 Ekim 2001 tarihinde yapılan duruşmada Hükümet, 19 Ekim 2001'de Taşkent'teki Türk Elçiliği'nden iki memurun Taşkent'ten 750 ve 560 kilometre uzaklıkta bulunan Zarafshan ve Şayhali Hapishanelerindeki başvuruları ziyaret ettiklerini AİHM'ye bildirmiştir. Elçilik memurlarına göre, başvuruların sağlık durumları iyiydi ve hapishane koşullarından şikâyetçi değillerdi.

3 Aralık 2001'de Özbek makamları, başvuruların bulunduğu hapishanelerdeki doktorların hazırladığı sağlık raporlarını Hükümet'e bildirmiştir.

Özbek makamlarının iletmiş listelere dayanarak Hükümet, başvuruların Ocak 2002 ve 2004 tarihleri arasında yakın akrabaları tarafından birçok kez ziyaret edildiğini 16 Nisan 2004 tarihinde AİHM'ye bildirmiştir.⁸⁷

AİHM'ne göre verilen tedbir kararına Türk Devleti tarafından uyulmaması, bireysel başvuru hakkı sahiplerinin süregiden davaya katılmalarına engel olmuş ve avukatlarıyla ilişkisini koparmıştır. Bu durum, başvurucuların devlet tarafından sürülen argümanlara karşı kendi görüş ve delillerini ortaya sürme şansını da yok etmiştir. Mahkeme, devletlerin tedbir kararlarına uymamasının etkili başvuru hakkını düzenleyen maddenin ihlaline varlık kazandırmayacağı şeklindeki içtihadını da gözden geçirerek, hukuki kesinlik ve öngörülebilirlik ilkelerinin hayata geçirilmesi bakımından içtihattan ayrılmamak gerektiği, artık bireylerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru haklarının olduğunu ve tedbir kararına uymayan devlet uygulamasının sözleşme maddesinin ihlali anlamına geldiğine karar vermiştir. Türkiye, karara itiraz ederek konunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi tarafından tekrar gözden geçirilmesini talep etmiş, fakat büyük daire de ihlal kararını onamıştır.⁸⁸

2.2.1.1.3. D ve Diğerleri - Türkiye Davası

Başvurucu A.D. Kürt kökenli ve sunni bir İran vatandaşıdır, eşi P.S. ise Azeri kökenli ve şii mezhebine mensuptur. A.D.'nin 1994'te İran Kürt Demokrat Partisi adına faaliyetlere katılmasından ötürü hakkında İran makamlarınca takibat başlatılmıştır. A.D. Türkiye'ye kaçar. Bu esnada İran'a döndüğünde P.S. ile tanışır ancak P.S.'nin babasının Şii olması ve evliliğe rıza göstermemesine rağmen çift Sunni geleneklerince evlenir. Ancak baba izni olmaksızın evlenme Şii hukukuna uygun olmadığından çift tutuklanır. Evlilik iptal edilir ve Şii geleneklerine göre yeniden evliliğe müsaade edilir. Fakat, ilk evliliğin geçersiz olması sebebiyle A.D. ve P.S. evlilik dışı ilişki yaşamaktan suçlu bulunur ve yüzer kırbaç cezasına çarptırılırlar. A.D. 'ye verilen ceza 1997'de infaz edilir ancak P.S. hamile olması sebebiyle cezası 1999 yılına ertelenir. Bu arada aile İran'ı terk ederek insan kaçakçıları yardımıyla Van'a kaçar. Avrupa dışından geldikleri için coğrafi

⁸⁷ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁸⁸ Levent Korkut, **a.g.m.**, s. 29.

anlamda kısıtlamayı tercih eden Türkiye için bu aile mülteci değildir. Çiftin başvurusu üzerine BMMYK Türkiye temsilciliği çiftin mülteci olmadığına karar verir. Temyiz başvurusu da olumsuz sonuçlanır. BMMYK' nın verdiği kararın ardından Türkiye oturma iznini uzatmama kararı alır. 2003 yılında kendi rızalarıyla Türkiye'yi terk edebilecekleri, aksi durumda sınırdışı edilebilecekleri bildirilir. Aile, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda bulunarak, Sözleşmenin işkence yasağı, etkili başvuru hakkı ve ayrımcılık yasağı ilkelerinin ihlal edileceğini iddia eder. 2005'te Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuruyu kabul ederek, sınırdışı işlemi gerçekleşmesi durumunda işkence yasağına ilişkin maddenin ihlal edileceğini bildirir. Ancak Türkiye, İranlı sığınmacıların Avrupa dışından geldikleri için mülteci kabul edilemeyeceğini, ve P.S. için verilen kırbaç cezasının ertelenmesinin sembolik bir ceza görünümüne sebep olması gerekçesiyle başvuruyu reddettiğini açıklar. Ancak mahkeme, kırbaç cezasının başlı başına aşağılayıcı ve insanlık dışı bir ceza olduğunu ve BMMYK ile Türkiye'nin konuyu yeterince incelemediğine hükmeder.⁸⁹

Mahkeme Türk devletinin başvuruçuları geri göndermemesini tatmin edici bularak , devlet alayhine karar vermesine rağmen, Türkiye için bir tazminata hükmetmemiştir.

Bu karar göstermektedir ki, Türk devleti, özellikle konu ile ilgili devlet birimleri olan İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları, AİHS'nin 3. Maddesine dayanılarak sığınmacılar tarafından açılan davalarda yabancılara çok kolay uygulayabilecekleri egemenlikten kaynaklanan yetkilerini dava sonuçlanıncaya kadar kullanmaktan kaçınmaya ve gerek Jabari gerekse Mamatkulov ve Askarov davalarında olduğu gibi devletin olası bir ihlalin sorumlusu olmamasına özen göstermektedir. Ancak, D. Türkiye'ye karşı davasının asıl ilginç yönü BMMYK ile Türk devleti arasındaki işbirliği ile ilgili boyutudur. BMMYK Birleşmiş Milletlere bağlı bir organdır. BMMYK' nın asıl misyonu 1951 Sözleşmesi'nin küresel uygulamasını izlemek ve gözetmektir. 1951 Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin

Sözleşme'nin 35. maddesi uyarınca gerçekleştirecekleri mülteci koruma faaliyetlerinde BMMYK ile işbirliği yapmaları beklenmektedir. Bu işbirliği faaliyeti kural olarak BMMYK' ne mültecilerin statüsünü belirleme misyonu yüklemeyiz. Ancak, Sözleşme' ye taraf olmayan devletlerin ülkelerinde mülteci statüsünü belirleme görevi

---

⁸⁹ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

zorunlu olarak BMMYK tarafından yerine getirilmektedir. Mülteci statüsünün belirlenmesi, başvurucuların 1951 Sözleşmesi kapsamında mülteci sıfatını taşıyıp taşımadıklarının araştırılmasıdır. Türkiye’de de Avrupa dışından gelen mültecilerin statülerinin belirlenmesi işlevi uzun süre BMMYK ’ya bırakılmış, BMMYK kararı devlet tarafından da onaylandığında kişi mülteci olarak nitelendirilmiştir. D. Türkiye’ye karşı kararının işaret ettiği bir gerçek, bu tür davalarda başvurucular hakkında BMMYK tarafından yapılan değerlendirme sonucunda verilen kararların devlet tarafından uygulanması durumunda sorumluluğun sadece devlete ait olacağıdır. AİHM kararından kolayca anlaşılacağı gibi tüm değerlendirme BMMYK tarafından yapılmış, Türk devleti başvuruculara mülteci statüsünün verilmeme gerekçesini tam olarak AİHM’ne dava açıldıktan sonra öğrenmiştir. Hatta, denilebilir ki bu davada devlet kendisine ait olmayan bir değerlendirme neticesinde aleyhine bir mahkeme kararıyla karşı karşıya kalmıştır.⁹⁰

2.2.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Avrupa Ülkelerinin Taraf Olduğu Davalar Hakkında Verdiği Örnek Kararlar

2.2.1.2.1. Z.H. ve R.H. /İsviçre

Afgan vatandaşı olan başvuranlar, İtalya’da sığınmacı olarak kabul edilmelerinin ardından, İsviçre’de sığınma talebinde bulunmuşlardır. İsviçre’de sığınma talepleriyle ilgilenen makamlara kendilerini evli bir çift olarak tanıtmışlar ve İran’da dini bir törenle evlendiklerini belirtmişlerdir. Evlendikleri sırada, birinci başvuranın 14 ve eşi olan ikinci başvuranın ise 18 yaşında olduğunu beyan etmişlerdir. Evlilik belgesi ibraz etmemişlerdir. Sığınma talepleri reddedilmiştir. İkinci başvuran İtalya’ya gönderilmiş, ancak üç gün sonra yasadışı yollarla geri dönmüş ve İsviçre’de kalmasına izin verilmiştir. Başvuranların talebinin reddine yönelik itiraz sürecinde, yerel mahkemeler, diğer hususların yanı sıra, 14 yaşından küçük bir çocukla cinsel ilişki yaşamanın İsviçre kanunlarına göre suç sayılması nedeniyle, başvuranların evliliğinin kamu politikasına uygun olmadığını tespit etmişlerdir. Bu nedenle, başvuranların Sözleşme’nin 8. maddesi

---

⁹⁰ Levent Korkut, **a.g.m.**, s. 33.

kapsamında aile hayatına saygı haklarına ilişkin herhangi bir iddia ileri süremeyeceklerini belirtmişlerdir.

Başvuranlar, Sözleşme kapsamındaki yargılama sürecinde, ikinci başvuranın 2012 yılında sınır dışı edilerek İtalya'ya gönderilmesinin Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlaline neden olduğunu ve tekrar sınır dışı edilmesi halinde yeniden bir ihlalin söz konusu olacağını ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, başvuruların dini evliliklerinin Afgan kanunları uyarınca geçersiz olduğunu ve her halükarda birinci başvuranın yaşının küçük olması nedeniyle İsviçre kamu düzenine uygun olmadığını değerlendiren İsviçre Federal İdare Mahkemesinin tespitlerinden farklı bir tespitte bulunmayı gerektirecek herhangi bir neden bulunmadığı kanaatine varmıştır. Sözleşme'nin 8. maddesi, Sözleşme'ye taraf bir Devlete, 14 yaşındaki bir çocukla dini veya başka bir şekilde gerçekleştirilen bir evliliği tanıma yükümlülüğü yüklediği şeklinde yorumlanamaz. Böyle bir yükümlülük, Sözleşme'nin 12. maddesinden de kaynaklanamaz. Sözleşme'nin 12. maddesinde, evliliğin ulusal kanunlarla düzenlendiği açıkça öngörülmektedir ve Mahkeme, söz konusu olan hassas ahlaki seçimler ve çocukların korunması ve güvenli aile ortamlarının geliştirilmesi hususlarına verilecek önem dikkate alındığında, ulusal makamların yerine karar vermemelidir.

Dolayısıyla, Mahkeme, ulusal makamların, bu nedenle, başvuruların, dini evliliklerinin İsviçre'de tanınmasını sağlamak için herhangi bir adım atmamış olmaları nedeniyle evli olmadıkları kanaatine varmakta haklı olduklarını belirtmiştir.

Her halükarda, başvuruların ilişkileri Sözleşme'nin 8. maddesinde belirtilen "aile hayatı" kapsamına girse bile, ikinci başvuran, İsviçre'ye sadece üç gün sonra geri dönmüş ve kendisine İsviçre'de kalma ve sığınma başvurusunun yeniden incelenmesini talep etme imkânı tanınmıştır ve sonuç olarak bu başvurudan sonuç almıştır. Ayrıca, birinci başvuranın, ikinci başvuranın sınır dışı edilerek İtalya'ya gönderilmesinin ardından kendisiyle bir araya gelmesine de engel konulmamıştır.

Göçmenlik konularında Devletlere tanınan takdir yetisi dikkate alındığında, başvuruların birinci başvuranın sığınma başvurusunun sonucunu beklerken İsviçre'de birlikte kalma konusundaki kişisel menfaatleri ile İsviçre Hükümetinin

göçmenliğin kontrol altına alınmasını sağlama konusundaki menfaatleri arasında adil bir denge kurulduğu söylenebilir.⁹¹

2.2.1.2.2. J.K. ve Diğerleri / İsveç

Evli bir çift ve oğullarından oluşan başvuranlar Irak vatandaşlarıdır. Başvuranlar, erkek olan eşin uzun yıllar Amerikan müşterilerle çalışması nedeniyle Irak'ta işkenceye maruz kalma riski bulunduğu gerekçesiyle İsveç'te iltica başvurusunda bulunmuşlardır. Başvuranların yaşamlarına yönelik teşebbüslerde bulunmuş, erkek olan eş iki kez yaralanmış ve kızlarından birisi 2008 yılının Ekim ayında vurularak öldürülmüştür. İsveç Göçmenlik Kurulu başvuruyu reddetmiştir. Kurulun kararı, El Kaidenin suç teşkil eden fiillerinin birkaç yıl önce işlendiği ve erkek olan eşin artık Amerikalılar ile iş yapmadığı gerekçesiyle Göçmenlik Mahkemesi tarafından 2012 yılında onanmıştır. Bir tehdit söz konusu olması durumunda ise, Iraklı yetkililer aileyi koruyacak iradeye ve yeterliliğe muhtemelen sahiptir. Başvuranların sağlık durumları, istisnai şekilde tedirgin edici koşullar teşkil edecek ölçüde kötü değildir.

Avrupa Mahkemesinin bir Dairesi, 4 Haziran 2015 tarihli kararında, iki oya karşılık beş oyla, başvuranlar hakkındaki sınır dışı etme kararının uygulanmasının Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline neden olmayacağına karar vermiştir. Daire, ilgili karar kapsamında, erkek olan eşin 2008 yılında Amerikalılar ile iş yapmayı bıraktığını, El Kaide tarafından başvuranlara yönelik en son doğrulanmış şiddet saldırısının 2008 yılının Ekim ayında gerçekleştiğini ve başvuran ailenin, doğrudan tehditlere maruz kalmaksızın, sırasıyla Aralık 2010 ve Eylül 2011 tarihlerine kadar Bağdat'ta yaşadıklarını kaydetmiştir. Daire bu nedenle İsveçli yetkililerin, başvuranların Irak'a dönüşleri üzerine 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalma riskiyle karşılaşacakları sonucuna varılması bakımından yeterli delil bulunmadığı yönündeki değerlendirmesini uygun bulmuştur.⁹²

⁹¹ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁹² <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

2.2.1.2.3. *Khlaifia ve Diğerleri / İtalya*

Başvuranlar 2011 yılının Eylül ayında, İtalya kıyısına ulaşmak için başkalarıyla birlikte derme çatma deniz aracıyla Tunus'tan hareket etmişlerdir. Denizde birkaç saat ilerledikten sonra, botlar İtalyan sahil güvenlik görevlileri tarafından durdurulmuştur. Sahil güvenlik görevlileri botlara Lampedusa adasının limanına kadar eşlik etmişlerdir. Başvuranlar bir kabul merkezine yerleştirilmişlerdir. Bu merkez daha sonra bir isyanın ardından tahrip olmuş ve başvuranlar Palermo limanında demirleyen bir gemiye nakledilmişlerdir. Tunus Konsolosu başvuranların nüfus bilgilerini kaydetmiştir. Başvuranlar hakkında sınır dışı etme kararları düzenlenmiştir. Ancak, ilgili belgeler başvuranlara verilmemiştir. Başvuranlar daha sonra Tunus havalimanına götürülerek burada serbest bırakılmışlardır.

4 No.lu Protokol'ün 4. maddesi: Başvuranlar hakkında bireysel sınır dışı etme kararları düzenlenmiştir. Ancak, aynı şekilde yazılan bu kararların tek farkı adreslere ilişkin kişisel verilerdir. Bununla birlikte, sadece kimlik tespiti usulünün uygulanması, toplu olarak sınır dışı etme durumunun varlığını önlemek açısından yetersizdir. Ayrıca, çeşitli unsurlar, somut davada şikâyet konusu sınır dışı etme işleminin aslında toplu nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle, sınır dışı kararları, ilgili şahısların kişisel durumlarına değinmemiştir; Hükümet, söz konusu kararlar alınmadan önce, her bir başvuranın kendine özgü durumuna ilişkin bireysel görüşmelerin gerçekleştirildiğini kanıtlayabilecek herhangi bir belge sunmamıştır; söz konusu dönemde, aynı kökene sahip birçok kişi başvuranlar ile aynı muameleye tabi tutulmuştur; Tunus ile yapılan çift taraflı anlaşmalar halka açıklanmamış ve bu anlaşmalarda, ilgili kişinin Tunus konsolosluk yetkililerince gerçekleştirilecek basit kimlik tespitine dayalı basitleştirilmiş usuller kapsamında yasadışı Tunuslu göçmenlerin ülkelerine iadeleri öngörülmüştür. Yukarıda belirtilen hususlar, ilgili her bir kişinin bireysel durumuna ilişkin gerçek ve farklı değerlendirmelere dair yeterli güvencelerin varlığının mevcut olmadığının saptanması bakımından yeterlidir.

Sonuç: İhlal (iki oya karşılık beş oyla)

Sözleşme'nin 4 No.lu Protokolü'nün 4. maddesiyle birlikte ele alındığından 13. maddesi: Başvuranların, toplu niteliği gerekçesiyle sınır dışı edilmeleri işlemine itiraz edebilecekleri etkin bir hukuk yolunun bulunmadığına ilişkin şikayetleriyle

ilgili olarak, bu tür bir şikayetin, sınır dışı etme kararlarına karşı sulh hâkimine yapılacak bir itirazın konusu olamayacağı yönünde bir sonuca varılmamıştır. Hükümet tarafından sunulan sulh hâkimi kararları, sulh hâkiminin davaya konu sınır dışı etme kararlarının kabul edilmesine ilişkin usulü incelediğini ve yerel ve anayasal hukuk ışığında kanuna uygun olup olmadıklarını değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Başvuranların kişisel durumlarının dikkate alınmadığına ilişkin olası bir şikayetin, sulh hâkimi tarafından göz ardı edileceğini gösteren herhangi bir delil bulunmamaktadır.

Ancak, kararlarda, yukarıda belirtilen itirazın sulh hâkimine sunulmasının askıya alma etkisinin bulunmadığı açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, bu tür bir itiraz, De Souza Riberio davasında belirtilen askıya alma etkisine ilişkin kriteri karşılamadığından, Sözleşme'nin 13. maddesine ilişkin koşulları yerine getirmemiştir. 13. maddeyle getirilen dava konusu tedbirin yürütmesinin durdurulmasına ilişkin koşul sadece ikincil olarak değerlendirilemez.

Sonuç: İhlal (iki oya karşılık beş oyla)

Mahkeme, gemilerdeki barınma koşullarına ilişkin olarak 3. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Madde 41: manevi tazminat olarak her bir başvurana 10.000 avro⁹³

2.2.1.2.4. V.M. ve Diğerleri / Belçika

Başvuranlar, Roman bir çift olup; beş çocuk sahibidirler. Doğuştan zihinsel ve bedensel engelli olan en büyük kızları, başvurunun yapılmasından sonra hayatını kaybetmiştir. Sırbistan'dan gelen aile, ilk önce Kosova'ya sonrasında ise ayrımcılık nedeniyle iltica başvurusunda buldukları Fransa'ya gitmişlerdir. İltica başvuruları, 2010 yılının Haziran ayında kesin bir kararla reddedilmiştir. Aile önce Sırbistan'a dönmüş ve sonrasında Belçika'ya gitmişlerdir. Belçika'da Nisan 2011 tarihinde ikinci iltica başvurusunda bulunmuşlardır. Avrupa Birliği'nin Dublin II Yönetmeliği

⁹³ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

uyarınca, başvuranlara, ülkede kalmalarına olanak tanımayan bir karar ile birlikte iltica başvurularını incelemekten sorumlu ülke olan Fransa'ya gitmek üzere ülkeyi terk etmelerini öngören bir emir tebliğ edilmiştir. Belçika yetkilileri özellikle, başvuranların Avrupa Birliği Üye Devletlerinin topraklarını üç aydan daha fazla bir süre içerisinde terk ettiklerine dair bir kanıt olmadığını belirtmişlerdir. Ülkeyi terk etmelerini öngören emirlerin süresi, anne hamile ve doğum yapmak üzere olduğu için dört ay daha uzatılmıştır. Başvuranlar, kalmalarına olanak tanımayan karar ile ülkeyi terk etmeleri yönündeki emirlere itiraz etmişlerdir. Yargılama işlemleri sonucunda, Belçika'nın başvuranların iltica başvurusunun Yabancı Temyiz Kurulunda incelenmesini sağlamakla sorumlu olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, başvuranlar, büyük kızlarının sağlık durumu nedeniyle göçmenlik statülerinin düzenlenmesi talebiyle yargılama işlemleri başlatmışlardır. Bu taleplerinin kabul edilemez olduğuna ilişkin kararı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdindeki davaları devam ederken öğrenmişlerdir.

Belçika'daki iltica sürecine ilişkin yargılamalar devam ederken başvuranlar, iki kabul merkezine yerleştirilmişlerdir. Ülkeyi terk etmelerine yönelik emrin uygulanması için öngörülen süre dolduğunda, 26 Eylül 2011 tarihinde kabul merkezinden tahliye edilmişlerdir. Sonrasında Brüksel'e, gönüllü kurumların kendilerine yol göstermeleri üzerine evsiz diğer Romanların kaldığı şehir meydanına gitmişlerdir. Bu şehir meydanında 27 Eylül ile 5 Ekim 2011 tarihleri arasında kalmışlardır. Mültecilere yönelik kabul merkezi, başvuranların ülkede kalmasına izin vermeyen ve ülkeyi terk etmelerini öngören karar ve emirlere karşı yapılan itirazın askıya alma etkisi olmaması nedeniyle başvuranların kabul merkezinde kalmalarına izin verilemeyeceği kanaatine varmıştır. Fransızca Konuşulan Topluluktan Sorumlu Çocuk Komiserinin olaya müdahale etmesi ile birkaç gün daha başvuranların bakımı üstlenilmiştir. Brüksel'e 150 km den fazla bir uzaklıkta bulunan kabul merkezine yönlendirilmelerinden sonra – Hükümet tarafından kabul edilmeyen bir savdır – başvuranlar, bir yardım derneği 2011 yılının Ekim ayında Sırbistan'a dönmelerini sağlayana kadar, üç hafta boyunca evsiz ve geçim kaynağı olmadan yaşamak zorunda kaldıkları Brüksel tren istasyonuna ulaşmışlardır. Sırbistan'a döndükten sonra, büyük kızlarının durumu kötüleşmiş ve 2011 yılının Aralık ayında akciğer enfeksiyonu nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

Avrupa Mahkemesi önündeki yargılamalarda, başvuranlar özellikle, 26 Eylül 2011 tarihinde kabul merkezinden tahliye edilmeleri ile 25 Kasım 2011 tarihinde Sırbistan'a gittikleri tarihler arasında kendilerine temel ihtiyaçlarını karşılayacak kabul tesislerinden yararlandırılmamalarından şikâyetçi olmuşlardır.

Hukuki Değerlendirme – Madde 3 (esas bakımından): “Kabul” Yasasının 6. maddesi uyarınca, iltica işlemleri boyunca mültecilere maddi destek sağlanması gerekmekte olup; söz konusu bu yardım, ülkenin terk edilmesine ilişkin kararın süresi sona erene kadar devam edecektir. Söz konusu zamanda, “kabul krizlerine” ilişkin yaşanan geçmiş olaylar temelinde, kabul merkezleri; bu hükmü, özellikle başvuranlar gibi Dublin usulü kapsamına giren mülteciler açısından daha sınırlı şekilde yorumlamaktaydı. İlgili kişilere sağlanan maddi yardım; başka bir Devlet sorumlu olduğu gerekçesiyle iltica başvurularının incelenmesine yer olmadığına dair kararın beraberindeki ülkeyi terk etmelerine ilişkin emrin uygulanmasına kadar tanınan sürenin sona ermesi üzerine, söz konusu bu karara karşı yapılan itiraz süreci devam etmesine rağmen, derhal sona erdirilmiştir. Buna rağmen, Belçika kanunları uyarınca, sağlanan tüm maddi ve tıbbi destekler, istisnai durumlarda sağlanmaya devam edebilmekteydi. Ancak, ilgili zamanda, mültecilerin kabulüne yönelik uygulama, doyum noktasına ulaşmasına rağmen kabul merkezleri, başvuranlar gibi ülkeyi terk etmeleri yönünde verilen emir sonrasında yasaya aykırı şekilde ülkede kalan ve iltica başvurularına ilişkin nihai kararı bekleyen çocuklu ailelerin kapsam dışı bırakılmasını öngören bir politika uygulamaktaydı. Bu durumdaki ailelerin tümü evsiz barksız kalmış ve her türlü yardımdan yoksun kalmışlardır.

Başvuranların Çocuk Komiseri'nin olaya el atmasından sonra yönlendirildikleri konaklama merkezine gerçekten başvurup başvurmadıkları hususunda ise, Mahkeme, gerçekte ne olduğunu ortaya çıkarma görevinin olmadığını dile getirmiştir. Ancak, bu durumda, doğru usule aşına olmayan başvuranların olanlar karşısında şaşkına dönmüş olmalarını ve Brüksel'den yaklaşık 150 km uzaklıkta olan konaklama olanağından yararlanmak için gerekli özeni gösterememiş olmalarını tahmin etmek çok zor değildi. Durum böyle ise, bu başvuranların aleyhine olacak şekilde yorumlanmamalıdır. Aksine, Belçika yetkilileri, başvuranlara konaklayacakları imkân sağlamak için daha fazla özen göstermelilerdi.

Başvuranların karşı karşıya kaldığı durum, oldukça ciddi. Bu tespit, bu tür durumların 1996 tarihli Revize Edilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 17- 1. maddesi uyarınca çocuğun korunma hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşan Avrupa Sosyal Haklar Komitesinin tespitleri ile desteklenmiştir.

Ayrıca, başvuranların kendilerini içinde buldukları durum; iptal başvurusu ile ülkede kalmalarına izin vermeyen ve ülkeyi terk etmelerini emreden kararlara yönelik yürütmenin durdurulması talebi daha hızlı şekilde ele alınmış olsaydı, önlenilebilecekti veya en azından daha kısa sürebilirdi. Yabancılar Temyiz Kurulu, başvuranlar kabul merkezinden tahliye edildikten sonra iki aydan fazla süren ve Belçika'dan ayrılmalarından sonra ise bir aydan fazla süren dönem boyunca kararını açıklamamıştır.

Belçikalı yetkililer, mülteciler olarak başvuranların ve çocukların içinde bulunduğu hassas durumu yeterli ölçüde dikkate almamıştır. Söz konusu kriz istisnai bir durum olmasına rağmen, Belçikalı yetkililerin, başvuranları dört hafta boyunca sokaklarda yaşamaya mahkûm ederek, sağlık tesislerine erişim ve temel ihtiyaçlarının karşılanması hususunda olanaklardan yoksun bırakarak yoksulluğa maruz bırakmama yükümlülüğünü yerine getiremediğinin kabul edilmesi gerekir. Bu nedenle, başvuranlar, onurlarına saygı gösterilmeyen muamelenin mağdurlarıdır. Bu muamele, hiç kuşkusuz, başvuranların korku, üzüntü ve aşağılık duygusu hissetmesine ve böylelikle ümitsizliğe kapılmalarına neden olmuştur. Bu yaşam koşulları, durumlarında iyileşme olacağı yönünde herhangi bir ihtimal olmaması ile birleştiğinde, Sözleşme'nin 3. maddesi ile gerekli kılınan ağırlık derecesine ulaşmış olmakla birlikte aşağılayıcı muamele teşkil etmiştir.

Sonuç: ihlal (ikiye karşı beş oyla)

3. Madde ile birlikte ele alındığında 13. Madde: Başvuranlar, ülkelerine geri gönderilme amacıyla tutulmadıkları için Yabancı Temyiz Kurulu tarafından iptal başvuruları esastan incelenirken, aşırı ivedilik arz eden usul gereğince geri gönderilme kararları yönünden yürütmenin durdurulmasını talep etme hakkına sahip değillerdi. Dolayısıyla, iptal davasının yanı sıra, olağan usul uyarınca ülkeyi terk etmeleri yönündeki emir bakımından yürütmenin durdurulması için bir talepte bulunmuşlardır. Başvuranlar; söz konusu talep, ülkeyi terk etmeleri yönündeki emrin uygulanmasını

durdurmadığı için kabul merkezinin 26 Eylül 2011 tarihinden bu tarihe kadar aldıkları maddi desteğe son vermesinden şikâyetçi olmuşlardır. Bu nedenle, koruma talep ettikleri yetkililer tarafından geri dönmeye zorlandıkları ülkeye ilişkin korkularının sağlam gerekçeye dayanıp dayanmadığı hususunda herhangi bir inceleme yapılmadan, Belçika'dan ayrılmaya ve kaçtıkları ülkelere geri dönmeye mecbur bırakılmışlardır. Bu nedenle başvuranlar, Belçika'dan ayrılıp kaçtıkları ülkelere geri dönmeye mecbur bırakılmışlardır. Bu aşamada, koruma talebinde buldukları yetkililer, başvuranların kaçtıkları ülkeye istinaden yaşadıkları korkunun haklı nedenlere dayanıp dayanmadığını incelememişlerdir.

Ülkeyi terk etme emrinin iptal edilmesi talebiyle Yabancılar Temyiz Kuruluna yapılan itirazlar, sınır dışı etme tedbirinin uygulanmasını durdurmamıştır. Ancak, Yabancılar Yasası, kararın durdurulması taleplerine yönelik özel bir usul öngörmüştür: aşırı ivedi usul ve “olağan” usul. Aşırı ivedi usul uygulaması kapsamında yapılan bir başvuru, sınır dışı etme tedbirini kendiliğinden askıya almaktadır. Söz konusu zamanda yürürlükte olan Belçika kanunu uyarınca, Yabancılar Temyiz Kurulu, Sözleşme'nin ihlaline yol açtığı iddia edilen gerekçelerin ciddiyetine ilişkin yaptığı inceleme temelinde, 72 saat boyunca ihtilaf konusu karar bakımından yürütmenin durdurulmasına karar verebilir. Böylece, yapılan iptal başvurusu bağlamında, ilgili kişilerin iddiaları detaylı bir şekilde incelenene kadar bu kişilerin sınır dışı edilmesi önlenmiş olur. Sınır dışı kararı açısından yürütmenin kendiliğinden durdurulması için başka bir yöntem de izlenebilir. Bu yöntemde, ilk olarak iptal başvurusunda bulunulduktan sonra ihtilafı kararın bildirilmesinden itibaren 30 gün içerisinde olağan usul kapsamında yürütmenin durdurulması talebinde bulunulur. Akabinde zorlayıcı bir tedbir uygulandığı zaman aşırı ivedilik arz eden bir husus olarak geçici tedbir talebinde bulunulur. Yabancılar Temyiz Kurulu, 72 saat içerisinde ve eş zamanlı olarak, aşırı ivedilik arz eden bir husus olarak geçici tedbir talebini ve olağan usul kapsamında daha önce bulunulan yürütmenin durdurulması talebini incelemekle yükümlüydü. Aşırı ivedilik arz eden bir durum olarak geçici tedbir talebinde bulunması, sınır dışı etme tedbirini kendiliğinden askıya almaktadır. Ancak, Yabancılar Temyiz Kurulu'nun aşırı ivedilik kavramına ilişkin yaptığı yoruma göre, aşırı ivedi usul kapsamında yapılan yürütmenin durdurulması talebi ve aşırı ivedilik arz eden bir husus olarak geçici tedbir talebinin her ikisi de zorlayıcı tedbirin – normal

şartlarda söz konusu kişilerin tutulması –var olmasını gerektirir. Böylece, söz konusu iddiaların kabul edilebilir olduğu ve dayanağının bulunduğu tespit edilebilir.

Bu sistem, sınır dışı edilme riski ile karşı karşıya kalan ve sınır dışı tedbirine istinaden yürütmenin durdurulmasının ivedilik arz eden bir durum olduğunu ileri süren yabancı uyruklu kişilerin, tedbir başvurusunda bulunmasını zorunlu kılmıştır. Mevcut durumda, tedbir başvurusu, olağan usul kapsamında yapılan yürütmenin durdurulması talebidir. Askıya alma etkisi olmayan bu başvurunun, Yabancılar Temyiz Kurulunun içtihadında tanımlandığı üzere, söz konusu durum gerçekten aşırı ivedilik seviyesine ulaştığında, yani ilgili kişiler hakkında zorlayıcı bir tedbir uygulandığında, sadece gerekli adımları atma hakkını elde edebilmek amacıyla yapılması gereklidir. Bu sistem, çeşitli eleştirilere açık bir uygulama niteliğindedir.

İlk olarak, yürütmenin durdurulması kararının sadece başvuru üzerine ve olay bazında verildiği bir sistemde, esas bakımından karar veren yargı merciin, Sözleşmeye aykırı olduğu gerekçesiyle sınır dışı kararını iptal etmesi halinde, başvurunun hatalı olarak reddedilebileceği göz ardı edilemez. Yargı merciin detaylı bir inceleme yapmasının ardından, esasında ilgili kişinin iade edileceği ülkede kötü muamele riskiyle karşılaşabileceği kanısına varması bu duruma örnek olarak verilebilir.

Bu tür durumlarda, ilgili kişi tarafından başvuru aşırı ivedi hukuk yolu, Sözleşme'nin 13. maddesinin amaçları dâhilinde yeterli ölçüde etkin olmayacaktır. 13. maddenin gereklilikleri, sadece niyet bildirisi veya uygulamaya yönelik düzenleme değil; güvence niteliğinde ortaya çıkmıştır.

İkinci olarak, Belçika kanunları kapsamındaki düzenlemelerin teoride pratik görünmesine rağmen, pratikte çok karmaşık ve uygulanması zor olduğunun ortaya konması gerekti. Mevcut davada, olağan usul kapsamında yürütmeyi durdurma talebinin askıya alma etkisi olmamasının, başvuranlara sağlanan maddi yardımın kesilmesine ve Belçikalı veya Fransız yetkililerin başvuranların korkularının dayanağı olup olmadığını araştırmaksızın, başvuranları kaçtıları ülkeye geri dönmeye “zorlamalarına” yol açmıştır. Başvuranlar, Fransa'nın sorumlu olduğu iddiasına itiraz etmişlerdir ve birkaç ay sonra, Yabancılar Temyiz Kurulu, kendi lehine olacak şekilde bu tespitte bulunmuştur. Bu doğrultuda, Belçika sistemi, hem kanun hem de uygulamadaki hukuk yollarının bulunabilirliği ve erişilebilirliği açısından Sözleşme'nin

3. maddesi ile birlikte ele alındığında 13. madde kapsamındaki zorunlu güvenceleri sağlamamıştır.

Üçüncü olarak, sistem, hassas bir konumda olan kişileri, tedbirin uygulanması esnasında umutsuz durumdayken gereğinin yapılması için faaliyette bulunmak zorunda bırakmıştır. Bu durum, küçük çocukları olan aileler için daha da önemli bir husustur. Kaçınılmaz olan durumlarda, tutulma şeklinde ortaya çıkan tedbirin uygulanmasının, özellikle Mahkeme içtihatları uyarınca asgari seviyede tutulması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Dördüncü olarak, söz konusu yargılama işlemlerindeki gecikmeler dikkate alınmalıdır. Ülkeyi terk etme emrinin iptal edilmesine yönelik başvuru, 16 Haziran 2011 tarihinde yapılmıştır; ancak, Yabancılar Temyiz Kurulu, 29 Kasım 2011 tarihine kadar - başvurunun lehine olan - kararını vermemiştir. Bu tarihte başvuranlar, kaçtıkları ülkelere geri dönmüşlerdi. Ayrıca, bu aşamada Belçikalı veya Fransız yetkililer tarafından, Belçika'da gerçekleşen iltica işlemlerinde dile getirildiği üzere, başvuranların duyduğu korkunun dayanağı olup olmadığı araştırılmamıştır. Bu durum, başvuranları, Belçika ve Fransa'daki yargılama işlemlerine devam etme olanağından pratikte mahrum bırakmıştır. Yabancılar Temyiz Kurulu nezdinde öne sürülen savların mahiyeti ve bu Kurul nezdinde başvuranların yasal ve fiziksel durumları hakkında şikâyette bulunulan kararın ciddi sonuçları dikkate alındığında, iptal başvurusu, yargılamaların uzunluğu nedeniyle yeterli olmayan bir hukuk yoluydu.

Son olarak, başvuranlar, sınır dışı edilmelerini önlemek için başka bir hukuk yolu ile çözüm arayışına girmişler ve sağlık nedenleriyle ikamet durumlarının düzenlenmesi talebinde bulunmuşlardır. Ancak, başvuranlar, daha sonra, Mahkeme nezdinde yargılama işlemleri devam ederken verilen karardan haberdar olmuşlardır. Bu nedenle, başvuranların, bu karara karşı itirazda bulunabilecekleri etkin bir hukuk yolu mevcut değildi.

Sonuç olarak, başvuranlar açısından, kendiliğinden askıya alma etkisi olan ve Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği yönündeki iddialarının daha hızlı ve etkili şekilde incelenmesine olanak tanıyacak itiraz süreci anlamında etkili bir hukuk yolu mevcut değildi.

Sonuç: ihlal (üç karşı dört oyla).

Mahkeme ayrıca, oybirliğiyle, başvurular, büyük kızlarının ölümünün Belçika'daki yaşama koşullarından kaynaklandığını ve Belçikalı yetkililerin, bu bağlamda herhangi bir pozitif yükümlülüğü ihlal ettiğini makul şüpheye yer vermeyecek şekilde ortaya koyamadıkları için, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Madde 41: manevi tazminat olarak, başvurulara müştereken 22,275 avro ödenmesine karar verilmiştir.⁹⁴

2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları

Adalet Divanı'nın temel amacı, Avrupa Birliği hukukunun Avrupa Birliği içerisinde her yerde aynı şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktır. Divan, Birlik hukukunun yorumlanmasında ve uygulanmasında hukuka saygıyı sağlama, ulusal hukuk düzenleri ile AB hukuk düzeni arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, hukuki denetim, yorum, uyuşmazlık çözme, hukuk yaratma ve boşluk doldurma işlevlerini yerine getirir. Avrupa Birliği Adalet Divanı AB hukukundan kaynaklanan bir takım davalara bakmaya yetkilidir. Bunlar genel olarak üye devletlerin ve AB kurumlarının AB hukukuna uyup uymadığının denetlenmesine yönelik davalar ile ulusal mahkemelerde görülmekte olan davaların çözüme bağlanması için gerekli olduğunda AB hukukunun yorumlanmasına ilişkin davalardır. Avrupa Birliği Adalet Divanı Lüksemburg'da faaliyet göstermektedir.⁹⁵

⁹⁴ <https://hudoc.echr.coe.int> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁹⁵ https://www.ab.gov.tr/_45632.html (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

2.2.2.1. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Macaristan ve Slovakya'nın Sığınmacıların Avrupa Birliği Ülkeleri Arasında Kota Sistemiyle Dağıtılmasına Yaptığı İtiraz Hakkında Verdiği Karar

Avrupa Komisyonu'nun Yunanistan ve İtalya'nın yükünü hafifletmek adına 160 bin sığınmacının diğer Avrupa Ülkelerine dağıtılması konusunda kararı, Macaristan ve Slovakya Hükümetleri tarafından Adalet Divanı'na taşınmıştır.

Avrupa Adalet Divanı, Macaristan ve Slovakya'nın sığınmacıların Avrupa Birliği ülkeleri arasında kota sistemiyle dağıtılmasına yaptığı itirazı reddetmiştir.⁹⁶

2.2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Bir Türk İşçisine Yeni Bir İş Bulmak Amacıyla Uygun Bir Süre Verilmesine İlişkin Kararı

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında ortaklığın geliştirilmesini öngören 19.9.1980 tarihli anlaşma ile bir üye ülkede 4 yıldan fazla bir süredir yasal olarak istihdam edilmekte iken aynı ülkede yeni bir iş olanağı bulmak için kendi isteği ile işinden ayrılan, ancak hemen yeni bir iş ilişkisine giremeyen bir Türk işçisinin, söz konusu ülkede yürürlükte bulunan mevzuata uygun olarak o ülkenin iş piyasasında iş arayan olarak kayıtlı olma ve iş almaya hazır olma şartını yerine getirmesi halinde söz konusu ülkede ücret veya maaş ilişkisinde yeni bir iş bulmak amacıyla uygun bir süre ikamet izni verilmesi gerektiği şeklinde yorumlanmalıdır.

“Uygun Süre“ ile ilgili bir düzenlemenin üye ülkenin mevzuatında yer almaması halinde bu hususun tespiti, konunun intikal ettirileceği ulusal mahkemenin görevidir. Bununla birlikte tespit edilecek süre, söz konusu kişinin yeni bir iş bulmasına ilişkin gerçek şansını engellemeyecek yeterli bir süre olmalıdır.⁹⁷

⁹⁶ <http://tr.euronews.com/2017/09/06/avrupa-adalet-divani-macaristan-ve-slovakya-nin-zorunlu-multeci-kotasinin> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁹⁷ <http://www.calisma.de/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

2.2.3. Ulusal Mahkemelerin Mülteciler Hakkındaki Örnek Kararları

Uluslararası mahkemelerin yanı sıra, farklı coğrafyadaki ulusal mahkemeler de mülteciler konusunda kararlar almaktadır. Ulusal mahkemeler tarafından alınan kararların daha çok ülke çıkarlarını, huzur ve refahını korumaya yönelik olduğu gözlemlenebilir.

Bilindiği üzere AB Konseyi, Eylül 2015'te, İtalya ve Yunanistan'a sıkışmış 160 bin mültecinin iki yıl içinde diğer AB ülkeleri arasında paylaşılmasına dönük bir planı kabul etmiştir ancak üye devletlerin buna çok ta hevesli olmadığı ve gayret göstermediği haberleri sıkça dile getirilmektedir. Hollanda'da bir vakıf, Hollanda Hükümeti'nin söz konusu anlaşmaya uymakta yetersiz kaldığı gerekçesiyle istinaf mahkemesine başvurmuş, Lahey İstinaf Mahkemesi ise açılan dava sonucunda Hollanda'nın İtalya ve Yunanistan'daki mülteci kamplarından daha fazla mülteci almaya zorlanamayacağı yönünde karar vermiştir. İstinaf mahkemesi yaptığı açıklamada, iki sene önce AB ülkeleri arasında yapılan anlaşmada belirlenen yerleştirilmesi gereken mülteci paylaşım sayısının, beklenen mülteci akımına göre tahmini bir sayı olduğu belirtildi. Mahkeme kararında, bu sebeple az sayıda mültecinin ülkeye alınmış olmasından dolayı Hollanda'nın anlaşılan sayıya ulaşmaya zorlanamayacağı kaydedildi.⁹⁸

Almanya yerel mahkemelerinin verdiği bir kararı da örnek gösterecek olursak, Almanya'nın Schleswig Holstein eyaletindeki Yüksek İdare Mahkemesi, Federal Göç ve Mülteciler Dairesi'nin (BAMF) Suriyeli savaş mültecilerine sadece "geçici koruma" statüsü verme yönünde şimdiye kadarki uygulamasını haklı bulmuştur. Schleswig Yüksek İdare Mahkemesi Suriyeli savaş mültecilerine otomatik olarak kapsamlı korunma statüsü verilemeyeceğine hükmetmiştir.⁹⁹

Afrika Kıtası da mülteci sorununun en fazla yaşandığı bölgelerin başında gelmektedir. Doğal olarak Afrika coğrafyasında bulunan mahkemelerde de konu hakkında birçok karar alınmaktadır. Örnek olarak, Kenya Hükümeti, Eş Şebab örgütünün saldırılarını bu kampta planladığını iddia ederek, 260 bin Somalili mültecinin kaldığı

⁹⁸ <http://www.trthaber.com/haber/dunya/hollanda-mahkemesinden-multeci-karari-320754.html> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

⁹⁹ <http://www.dw.com/tr/binlerce-m%C3%BCltecinin-bekledi%C4%9Fi-karar-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1/a-36497361> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

Dadaab kampının kapatılmasına yönelik karar almıştır. Ancak Kenya'da Yüksek Mahkeme, hükümetin 260 bin Somalili mültecinin kaldığı Dadaab kampının kapatılmasına yönelik kararını iptal etmiştir. Mahkeme gerekçeli kararında hükümetin "ölçsüz ve zalim" kararının anayasaya ve mültecileri koruyan uluslararası anlaşmalara aykırı olduğuna hükmetmiş ve "Hükümetin özellikle Somalili mültecileri hedef alması yasa dışı ve ayrımcı" olarak nitelendirmiştir.¹⁰⁰

2.2.4. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi ve Örnek Kararlar

2004 ve 2005 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde konu edilen 2 ayrı davada Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu'nun tavsiye niteliğinde kararlarını ele alacak olursak, ilk olayda Leopoldo Zumaya isimli Meksika Vatandaşı bir göçmen işçi, Pensilvanya Eyaleti'nde 2004 yılında elma toplayıcısı olarak çalışırken iş kazası sonucu yaralanmıştır. Devam eden tedavisi öncelikle ötelenmiş ve ardından durdurulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde işçilere standart olarak uygulanmakta olan sosyal yardım desteği kesilmiş ve davacı olan Zumaya'ya sosyal yardım için gerekli şartların altında olduğu gerekçesiyle yerel mahkemelerce davasını durdurması tavsiye edilmiştir.

İkinci olayda ise, 2005 yılında Berumen Lizande isimli Meksika Vatandaşı göçmen işçi, Kansas'ta boyacı olarak çalışırken iş kazası sonucu yaralanmış ve sonucunda yanlış sosyal güvenlik numarasına sahip olduğu gerekçesiyle tıbbi müdahale süreci kesilerek sınırdışı edilmiştir. Lizande işverenine iş kazası sigortası için başvuruda bulunduğunu ve bu sebeple misilleme olarak intikam duygusuyla böyle bir karar verildiği yönünde şikayette bulunmuştur.

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu, bu iki olay hakkında tıbbi destek ve maaş vermeyi reddeden işverenlere karşı göçmen işçileri haklı çıkartan bir karara imza atmıştır. Amerika Birleşik Devletleri makamlarının, bu iki olay özelinde işçilerin eşitlik haklarına ve içtihatlarda benimsenen sosyal güvenlik fırsatları göz önüne alındığında sosyal güvenlik fırsatlarına olumsuz anlamda müdahale ettiği yönünde tespit edilmiştir. Bu önemli karar, ilk olarak Amerika'da bulunan kaçak göçmenlerin istihdam haklarına hitap etmekte ve Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu'nun

¹⁰⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38918024> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

göçebe statüsündeki ayrımcılığa dair prensiplerini temellendirmektedir. Bu, Amerika Birleşik Devletleri' ne kaçak göçmenler için eşit muamele ve kanuni prosedürü artıran politika ve uygulamaları garantiye alan birçok tavsiyeyi içinde barındırmaktadır.¹⁰¹

Tavsiye niteliğindeki metne göre, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu, Amerika Birleşik Devletleri' nin Amerikan Beyannamesi ve iç kanun maddelerine göre, Zumaya ve Lizalde' nin haklarını ihlal ettiğine karar vermiştir. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu, Amerika Birleşik Devletleri' ne ilgili şikayetlerle ilgili aşağıdaki bir dizi tavsiyeden oluşan bir karar metni ulaştırmıştır:

- * Davacılara yeterli maddi tazminatın sağlanması,
- * Federal ve Eyalet yasalarının gözden geçirilerek, Göçmenlik statüsünde istihdam ilişkilerinde işçi haklarındaki ayrımcılıkların yasaklanmış olduğundan emin olmak,
- * İşçi şikayetleri ya da çalışma haklarıyla ilgili davaların başlamasından sonra karşı hamle olarak işveren tarafından göçmenlik statüsü ile ilgili yaptırımların başlatılmasının engellenmesi konusunda mevzuat oluşturma,
- * Belgelenmiş ve belgelenmemiş işçiler için eşit hak ve çözüm yollarının sağlanmasının yasallaştırılması,
- * Tıbbi destek süreci sona erene kadar işçilerin sınırdışı edilmesinin engellenmesini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi,
- * İş kanunlarını ihlal eden ve kayıtdışı kaçak işçi çalıştıran işverenlerin tespit edilerek yaptırımlar uygulanması.¹⁰²

---

¹⁰¹ <https://ijrcenter.org/2017/01/04/inter-american-commission-finds-undocumented-migrants-entitled-to-workplace-protections/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

¹⁰² <https://ijrcenter.org/2017/01/04/inter-american-commission-finds-undocumented-migrants-entitled-to-workplace-protections/> (Erişim Tarihi: 04-10.2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN SORUNLAR, SEBEPLERİ VE GELİŞİM ALANLARI

Mültecilere ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatların yetersizliği bir tarafa, var olan mevzuatın uygulanmasında bile sorunlar yaşandığı genel bir kanıdır. Mevzuatın geliştirilmesi elbette gerekli olmakla birlikte, var olan kuralların eksiksiz olarak yerine getirilmesi ve yerine getirme konusunda etkin bir kontrol mekanizmasının geliştirilmesi, önem arz eden konular arasında yer verilmesi gereken meselelerdendir.

3.1. MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN EKSİKLİKLER

Mültecilerin uygulamalarda yaşamış oldukları sıkıntılar, Avrupa ve Türkiye örneği üzerinden ayrı ayrı değerlendirilecektir.

3.1.1. Avrupa Birliği'nde Mülteci Politikalarında Yaşanan Sorunlar

Öncelikle, Avrupa örneğinde, mülteci politikaları genel olarak korumacı ve ülke çıkarlarını ön plana çıkartıcı şekilde uygulandığı söylenebilir.

Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra karşılaşmış olduğu göç dalgasını önlemek adına çeşitli politikalar uygulamaya koymuştur. Bu politikaların öncelikli amacı, göç dalgalarının Avrupa sınırlarından mümkün olduğu kadar uzak tutulması ve kendi topraklarından uzak bölgelerde yönetilmesi temeline oturtulmuştur. Bunun için kullanılan en önemli enstürmanlar geri kabul ve güvenli üçüncü ülke gibi sığınmacıları topluca sınırdışı edici yollar olarak tercih edilmiştir. Geri kabul anlaşması, mültecilerin anlaşma yapılmış kaynak ülke ya da transit olarak kullanılmış ve en son geçiş yapılmış olan ülkeye iade edilmesi olarak açıklanabilir. Bu hak mültecilerin en temel haklarından birisi olan iltica hakkını ellerinden almaktadır. Zira, bu anlaşmalar ile birlikte

Avrupa Birliği ülkelerine yapılan iltica başvuruları, bireysel anlamda değil topluca değerlendirilmekte ve geri göndermeme ilkesine aykırı olarak bir uygulama sergilenmektedir.¹⁰³

Güvenli üçüncü ülke sadece iltica başvurularının değerlendirilmesinde değil aynı zamanda yapısı bakımından da sorun teşkil etmektedir. Çünkü söz konusu bu kavramın belirlenmesinde çoğu kez siyasi yönelimler etkili olmaktadır. Ülkeler güvenli üçüncü ülke belirlerken genellikle kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Avrupa Birliği bu tarz uygulamalarla mültecilerin sığınma ve iltica haklarını ellerinden almaktadır. Bununla da kalmayarak sırf mültecileri sınırlarından uzak tutmak adına Sırbistan gibi aslında güvenli olarak kabul edilemeyecek ülkeleri de güvenli üçüncü ülke tanımlamasına dahil etmektedir.¹⁰⁴

Avrupa Birliği Asgari Standart ve Usüller Yönergesinin 26. Ve 27. Maddeleri, güvenli üçüncü ülkeyi, tanım ve tarif etmekte, 27. Madde özelinde ise güvenli ülke olarak tanımlanacak ülkenin kriterlerini sıralamaktadır.

Bu kriterler:

- * Kişilerin hak ve özgürlüğu, ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba üyelik ya da siyasi düşünce esasında tehlikeye girmeyecektir.
- * Cenevre Sözleşmesi uyarınca non-refoulement ilkesine saygı duyulacaktır.
- * Uluslararası hukukta şart koşulan işkence ve zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muameleye maruz bırakılmama hakkı ihlal edilerek kişinin gönderilmesi yasaklanacaktır
- * Mülteci statüsü talep etme olasılığu bulunması kişinin mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda Cenevre Sözleşmesi'ne uygun olarak koruma elde etme olasılığu mevcuttur.

Ülkenin güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilebilmesi için bu maddeler mülteci olan kişiye uygulanabilir olmalıdır.

¹⁰³ Yıldırım Turan, Osman Şaşkın, “AB’ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları”, Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 1, 2013, s. 48.

¹⁰⁴ Turan, Şaşkın, a.g.m. s. 48.

Avrupa Birliği'nin, mevzuat ve kurumsallaşma anlamında daha önceki bölümlerde de gördüğümüz üzere konu hakkında detaylı çalışmaları mevcuttur ancak uygulama anlamında sorunlar devam etmektedir.

Avrupa Birliği ve daha özelde Avrupa Birliği üyesi ülkeler, öncelikli amaç olarak mültecileri sınırlarından uzak tutmayı hedef aldıklarından uygulama anlamında ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin bu katı tutumu, başta göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti de dahil, birçok yeni suçta ve insanlık dramına sebep olmaktadır. Hemen her gün kaçak yollarla Avrupa'ya girmeye çalışan mültecilerin can kayıpları ve ya insanlık dışı muamelelere maruz kalmaları haber yayınlarında karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinin, Bosna-Hersek ve Kosova olaylarından sonra gerçekleşen kitlesel göç hareketleri neticesinde, göç hareketlerine karşı uygulayacakları kapsamı, Cenevre Sözleşmesi'ne bağlı kalmak yerine bağımsız olarak değerlendirmeyi tercih etmeleri, sürekli oturma izni vermekten kaçınmaları ve sosyal ve ekonomik hakların bahşedilmesi konusunda uluslararası yükümlülük altına girmekten kaçınmaları yaşanan sorunların asıl sebebidir.¹⁰⁵

3.1.2. Türkiye'de Mülteci Politikalarında Yaşanan Sorunlar

Mülteci hukuku ile ilgili kavramlar, Türkiye için her zaman gündemde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana, kitlesel nüfus hareketleri bünyesinde yerinden edilmiş insanların Anadolu topraklarına sığındıkları görünmektedir.¹⁰⁶

27 Nisan 1879 tarihli Avusturya'nın istilasından sonra uğradığı zulümlerden şikayet eden Bosnalı Müslümanların Osmanlı Devleti'ne göç etme isteklerini belirttikleri dilekçe hakkında Meclis-i Vükela'nın; Bosna Hersek'te dört yüz bin Müslüman bulunduğu, bunların tamamen göç etmesinin Osmanlı Devleti'nin o bölge üzerindeki egemenlik hakları ile Avusturya Devleti'ne karşı elde ettiği bazı askeri avantajları ortadan kaldıracığı gibi Avusturya'nın göç edenlerin emlakını Hristiyanlara dağıtarak nüfuz

¹⁰⁵ Kaya, Eren, **a.g.m.**, s. 53.

¹⁰⁶ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1011.

temini etmesine sebep olacağı, ayrıca bunların göçleri esnasında gerek devletin gerek kendilerinin birçok problemle karşılaşacakları ve devletin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar nedeniyle bunlara gerekli yardımı yapamayacağı, bu sebeplerden dolayı göç etmek isteyen Müslümanların bu istekten vazgeçirilmeye çalışılmasının, ancak buna rağmen göç etmek isteyenlere de olumsuz cevap verilmemesinin uygun olacağına dair mazbatasının arz edildiği hususunda Sadaret Tezkiresi¹⁰⁷ göstermektedir ki Türkiye coğrafyası için mülteci sorunu yeni bir sorun değildir ve mevcut duruma göre uzun sürede gündemden düşmeyecek gibi görünmektedir.

Demokratik Cumhuriyet rejimini yıllar önce benimsemiş olması, yakın doğusunda ki ülkelerde yaşayan insanlar için Türkiye'yi bir cazibe merkezi ve hedef ülke kılarken, aynı zamanda coğrafi konumu itibarıyla gelişmişliğin ve refahın sembolü olarak algılanan Avrupa Birliği ülkelerine göç etmek içinde bir uğrak noktası özelliğini muhafaza etmektedir.

Özellikle 1980 sonrasında meydana gelen kitlesel nüfus hareketleri, Türkiye'yi büyük ölçüde etkilemiştir. Bu süreçte, 1988 yılındaki İran-İrak savaşı, 1992-1997 yılları arasındaki Eski Yugoslavya'daki iç savaş süreci, 1989 yılı Mayıs-Ağustos ayları arasında Bulgaristan'dan sınırdışı edilen Türkler, 1990-1991 yılları arasındaki Körfez Savaşı, 1999 yılında gerçekleşen Kosova'da meydana gelen olaylar ve sürgüne uğrayan Ahıska Türklerinden oluşan yaklaşık 935 bin kişi Türkiye'de sığınma aramıştır.¹⁰⁸

Farklı olaylar neticesinde farklı tarihlerde yaşanan bu göç dalgaları, Türkiye'yi mülteciler konusunda tecrübeli bir konuma oturturken, aynı zamanda enerjisinin ve kaynaklarının bir miktarını da hep bu konuya harcamasına sebep olmuştur. Türkiye'nin ard arda yaşadığı ekonomik sıkıntılar, siyasi bunalımlar dikkate alındığında, yaşanan sorunlara ilişkin sebeplerin analizi yapıldığında bu konuyu da listeye dahil etmek çok ta yanlış olmayacaktır.

Bilindiği üzere, mültecilerin haklarının en önemlilerinden birisi sığınma hakkıdır. Sığınma arayan kişilerin gözetim altına alınmasıyla ilgili standartlar, Türk Hukuku'nda belirlenmemiştir. Ayrıca idari tasarrufla yürütülen gözlem altına alma

---

¹⁰⁷ Uluslararası Bosna-Herkes Konferansı Dökümanları,1994, s. 415.

¹⁰⁸ Ergüven,Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1014.

işlemleri ile ilgili herhangi bir yasal düzenlemede bulunmamaktadır.¹⁰⁹ Gözlem altında tutulma koşullarının, göz altında tutulma süresinin belirli bir standardı olmadığından, sığınmacıların sorun yaşadığı basına da yansımaktadır.

1983 tarihli Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği var olmakla birlikte, mevcut misafirhanelerin öngörülen koşullardan uzak olduğu bilinmektedir. Misafirhanelerin temel düzeydeki insani ihtiyaçları dahi karşılamaktan uzak olması farklı raporlara yansımıştır. Bu olumsuz koşullara ilişkin çocukların ve yetişkinlerin bir arada tutuluyor olması, aşırı kalabalık odalarda kalınması, içme suyuna ulaşamaması, olumsuz hijyen koşulları, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, dışarıyla iletişimin sağlanamaması, kötü muamele yapıldığına dair iddialar gündemdedir. Söz konusu durum uluslararası mülteci hukukunun temel ilkelerinin ihlaline sebep olduğu gibi, aynı zamanda ulusal mevzuatın da ihlaline sebep olmaktadır.¹¹⁰

Barınma konusunda yaşanan sıkıntılar da eksikliklerin başında gelmektedir. Geçici barınma birimleri genel olarak konteynırlar ve çadırlarda konaklama imkanı sağlamaktadır. Çadır ve konteynırlar hastalık ve dış etkenlere karşı yeterince korunaklı olmadığı için hastalıkların görülme sıklığını artırmaktadır. Bununla birlikte toplu barınma alanlarında su ve kanalizasyon altyapısının çoğu zaman yetersiz kalması hijyenik açıdan kötü yaşam koşullarını ortaya çıkarmakta ve pek çok hastalığa sebep olmaktadır.¹¹¹

Mültecilere sağlık hizmeti sunulması noktasında yaşanan en temel sorun, bu kişilerin yasal ve fiziki engeller nedeniyle sağlık hizmetine ulaşmada güçlük çekmesidir. Bununla birlikte yetersiz sağlık personeli, dil ve kültür farklılıkları, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamamak, sağlık hizmetlerinin ücretli olması gibi sorunlar da mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmasını güçleştirmektedir.¹¹²

Bunun yanında, Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesine coğrafi şart koyarak taraf olması sebebiyle, Avrupa dışından ülkeye gelen göçmenlerin mülteci olarak kabul görmemesi, haklardan faydalanmaları konusunda engellere konu olmaktadır.

---

¹⁰⁹ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1028.

¹¹⁰ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1029.

¹¹¹ Yavuz, **a.g.m.**, s. 268.

¹¹² Yavuz, **a.g.m.**, s. 269.

3.2. MÜLTECİLERE İLİŞKİN UYGULAMALARDA YAŞANAN EKSİKLİKLERİN SEBEPLERİ

1648 Vestfalya Barışı'ndan bu yana devletler, dünya siyasetinin merkezi aktörü konumundadırlar. Devletler sisteminin meşruiyet kaynağı, devletlerin bağımsız olduğu ve vatandaşlarının haklarını güvence altına almakla sorumlu olduğu düşüncesinden ileri gelmektedir.¹¹³

Mültecilerle ilgili yaşanan sıkıntıların sebeplerinin temelinde, ülkelerin koruma içgüdüğü ile hareket etmeleri ve ulusal çıkarlarını muhafaza etmesi çabaları yer almaktadır. Bir kişinin kendi ülkesini terk edip sığınma talep etmesi, bir başka devletin ve ya uluslararası toplumun koruması altına girmeye çalışması anlamına gelir. Sığınma tanıma, sığınılan devletin kendi topraklarına girişe izin verdiği ve koruma sağlamayı kabul ettiği süreçtir. Uluslararası koruma ise bu sorumluluğun genelde BMMYK aracılığıyla uluslararası toplum tarafından üstlenilmesi durumunu kapsamaktadır. Ayrıca BMMYK'ya devletlerin sözleşme şartlarına uyup uymadıkları konusunda denetleme yetkisi de verilmektedir.¹¹⁴ Ancak netice olarak sığınılan ülkenin egemenlik haklarının var olması ve muhafaza iç güdüsü ile hareket etme ihtimali, etkin bir sığınmacı uygulamasının önündeki en büyük engel olarak görülebilir.

Büyük göç hareketlerinin, ülkelere büyük ekonomik yük getirdiği açıktır. Mültecilerin barınma, eğitim, sağlık, gıda gibi ihtiyaçlarının karşılanması, özellikle göç hareketlerinin ani ve büyük kitleler halinde gerçekleşmesi ve hükümetlerin hazırlıksız yakalanmaları sebebiyle, hesap edilmedik masraflar olarak bütçe kalemlerine dahil olmaktadır.

Kitlesel bir akın karşısında kalan devlette ekonomik, sosyal, politik ve güvenlik/asayiş sorunları oluşmaktadır. Ülkelerin ekonomik durumu sığınmacıları kabulü konusunda önemli bir faktördür. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuattaki hukuk kuralları bir takım ekonomik sonuçlar da doğurmaktadır. Örneğin ülkemizde geçici korumaya alınan Suriyeliler için Türkiye; açık kapı politikası, geri gönderme yasağı, ülkede kalış sürelerinin sınırlanamaması ve Geçici Koruma

¹¹³ Betts, Loescher, Milner, **a.g.e.**, s. 112.

¹¹⁴ Betts, Loescher, Milner, **a.g.e.**, s. 112-113.

Yönetmeliği ile geniş imkanlar tanınması Türkiye ekonomisinde ek bir maliyete yol açmaktadır.¹¹⁵

17 Ocak 2018 tarihinde yayınlanan TBMM tarafından hazırlanan Göç ve Uyum Raporu'nda Türkiye'deki Suriyeli sayısının 3.5 milyona ulaştığı ve mülteciler için 30 milyar dolar harcandığı belirtilmiştir.¹¹⁶Türkiye ölçeğinde bir ülke için bu rakamın çok üst seviyede olduğu söylenebilir. Ekonomik krizlerle, döviz kurlarıyla, enflasyonla mücadele eden bir ülke için, bu rakamın külfeti dışında, ayrıca kamuoyunu ikna boyutu da vardır ve iç huzursuzlukları yaratmaya, halkın sorunları mültecilere bağlamasına sebep olabilecektir.

Geldikleri ülkelerde savaş ortamında yaşamak zorunda kalan ve birçok temel ihtiyacını dahi karşılayamayan mültecilerin, ekonomik yük yanında başka riskler taşıdıkları da aşıkardır. Sağlıksız yaşam koşulları sebebiyle mültecilerin birçok bulaşıcı hastalığı taşıdıkları ve göç hareketiyle birlikte korunmasız olarak bu riskleri de göç ettikleri ülkeye getirdikleri bilinmektedir. Örneğin, 2012 yılında Türkiye'de 349 kızamık vakası görülürken, mülteci akını sonrasında bu rakam yaklaşık 20 kat artmış ve hastalık Türk halkında da daha sık görülmeye başlamıştır.¹¹⁷ Mültecilerin yaşam koşulları sebebiyle en sık rastladıkları sağlık sorunları olarak:

- * Çocuklarda büyüme ve gelişme gerilikleri,
- * Anemi,
- * İshal, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları gibi bulaşıcı hastalıklar,
- * Fiziksel şiddete bağlı yaralanmalar,
- * Cinsel istismar,
- * Cinsel yolla bulaşan hastalıklar,
- * İstenmeyen ve riskli gebelikler,
- * Düşükler,
- * Doğum komplikasyonları,
- * Kronik hastalıklar,

---

¹¹⁵ Aytül Uzun, "Günümüz Ekonomik ve Sosyal Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", Ankara Barosu Dergisi, cilt: 1, 2015, s. 114

¹¹⁶ https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 04-10.2018)

¹¹⁷ Yavuz, "a.g.m.", s:269

* Depresyon, kaygı bozuklukları,

olarak sıralanabilir.

Bu hastalık riskleri hem sağlık hizmetlerini karşılamak zorunda olan devletlerin mali yükümlülüklerini artırmakta, hem de bulaşıcı hastalık riskini artırmakta ve sağlık sektörü üzerinde ilave yük oluşturmaktadır. Ayrıca salgın riskinin vatandaş üzerindeki sosyolojik ve psikolojik olumsuz etkisi de göz ardı edilemeyecek konulardandır.

Suriye iç savaşı neticesi özelinde örneklendirecek olursak, Türkiye'nin hazırlıksız olarak büyük kitleleri kısa zaman dilimi içinde sınırları içine almak zorunda kalması sonucunda, başlangıçta sağlık hizmetlerini etkin olarak sağlayabilme de yetersiz kaldığı söylenebilir. Ancak AFAD, 18 Ocak 2013 tarihinde yayınladığı genelge ile, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin de hastanelerden ve sağlık merkezlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmesinin önünü açmıştır. Bu genelgeye göre kamp dışında yer alan mülteciler, geçici yerleşim merkezlerinin bulunduğu 10 ildeki sağlık merkezlerinden masrafları AFAD tarafından karşılanmak üzere faydalanabilecektir. Ancak kamp dışında yaşayan mültecilerin bu 10 il dışında geniş bir coğrafyaya dağılmış olması sebebiyle, karar 81 ilde uygulanmak üzere genişletilmiş ve tüm Türkiye'yi kapsayacak boyuta erişmiştir.¹¹⁸

Sağlık hizmeti alabilmek için en azından katkı payı ödemek zorunda olan ve ücret karşılığı sağlık hizmeti almak zorunda olan Türk vatandaşlarının konuya tepkili olduğu ve mültecilere tanınan hakların ülke vatandaşına tanınan haklardan daha geniş olduğu eleştirisi de bilinen konulardandır.

Sorunun temel noktalarından birisi de, mülteci sorununun sadece sınırlarında silahlı çatışma riskiyle yaşayan ve yoğun sığınma talebiyle karşı karşıya kalan devletlere özgü olarak algılanmasıdır. Bu anlamda, Avrupa Devletleri'nin nüfus hareketlerine karşı aldığı önlemler ve uygulamalar endişe vericidir. Özellikle, kitlesel nüfus hareketleri söz konusu olduğunda, diğer devletlerin ve uluslararası örgütlerin desteği, mevcut hukukun uygulanması sürecinin vazgeçilmez bir unsuru niteliğindedir.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Yavuz, **a.g.m.**, s. 276.

¹¹⁹ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1055.

Mülteci hukukuna ilişkin uluslararası enstürmanlar, devletlerin yüksek çıkarları ile insan haklarının korunmasını uzlaştırmaya çalışmaktadır. Sığınma hakkı tanınması, sadece mülteci hukukuna ilişkin belgelere ilişkin olmayıp, hükümetlerin takdirinde kalmaya devam edecektir. Uluslararası mülteci hukukunun getirdiği sistem, devletlerin içişlerine müdahale etmek kastında değildir. 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün devletlerin bu konudaki yükümlülüklerini tayin etmesi, elbette egemenliklerini sınırlandırmaktadır. Ancak hukuki bir zemin hazırlanmaksızın, mülteci hukukunun temel esaslarını devletlerin takdirine bırakmak, hem mülteciler hem de vardıkları ülkeler açısından ileride daha büyük sorunlara neden olacak, içeriği belirsiz gri alanlar yaratacaktır.¹²⁰

Göçmenlere tanınan bir diğer hak olan eğitim hizmetleri ise, mevcut eğitim olanaklarının ülke nüfusuna orantılı olarak hazırlanması ve eğitim sisteminin ülke vatandaşlarına göre dizayn edilmesi sebebiyle aksayabilmektedir. Türkiye'nin Suriyeli mülteciler özelinde yaşadığı sıkıntılara bakıldığında, Suriyeli çocukların okullaşması konusunda, hem başlangıçta kalıcılığın bu kadar uzayacağı öngörülmediğinden, hem de eğitim dili Türkçe'nin çocuklar tarafından bilinmemesinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Kamplar içinde durum nispeten iyi olsa da genelde okullaşma çok düşük düzeyde kalmaktadır.¹²¹

Çalışma izni verilmesi de mültecilere verilen haklardan birisidir. Dünyanın hemen her yerinde, kayıtdışı olarak çalışan mülteciler olduğu bilinmektedir. Bu sorun, devletlere hem kontrol edilmesi güç alanlar yaratmakta, hem de sosyal güvenlik ve vergi kaybı anlamında yeni sorunlar çıkarmaktadır. Kayıtdışı işçi çalıştırmanın sebebi olarak, çalışma iznine sahip olmayan mültecilerin, piyasa koşullarının çok altında bir emek bedelini piyasaya arz etmeleri olarak görülmektedir. Bu, özellikle işsizliğin söz konusu olduğu ülkelerde, halkın tepkisine sebep olmakta ve adeta işsizlik probleminin temel çıkış noktasının mülteciler olduğu algısı yaratmaktadır. Gerçi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşgücü Genel Müdürlüğü, kanunlarla Türk vatandaşlarına özgü kılınan ve yabancıların çalışmalarının yasak olduğu meslek ve görevleri belirlemiş ve listelemiştir. Bunlar:

---

¹²⁰ Ergüven, Özturanlı, **a.g.m.**, s. 1053.

¹²¹ Kaya, Eren, **a.g.m.**, s. 60.

- * Diş tabipliği, dişçilik ve hastabakıcılık,
- * Eczacılık,
- * Veterinerlik,
- * Özel hastanelerde sorumlu müdürlük,
- * Avukatlık,
- * Noterlik,
- * Özel ya da kamu kurumlarında güvenlik görevlisi,
- * Kabotaj Kanunu uyarınca kara suları dahilinde balık, istiridye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık ve buna benzer görevler,
- * Turist rehberliği

olarak sıralandırılmıştır.¹²²

Ancak bu mesleklerle ilgili de kayıtdışı çalışılma imkanı vardır ve işsizlik rakamlarının yüksek olduğu dönemlerde, mültecilere tanınan iş imkanları kamuoyunun hükümete tepkisine sebep olabilmektedir.

Mültecilerle alakalı bir diğer sorun, vatandaşlığın kazanılması konusunda ortaya çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere, ülkemizde de Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verileceği konusunda uzun süren tartışmalar yapılmıştır. Hatta, iktidar partisinin oy kaygısıyla böyle bir adım attığı ve vatandaşlığı kazanan sığınmacıların oyları ile mevcut gücünü artırma planı yaptığı konusu uzun süre tartışılmış ve gündem maddesi yapılmış, kamuoyunu meşgul etmiştir. Konu, vatandaşlık kanunu ile düzenlenmiş olup, kıstaslar aşğıdaki şekilde sıralanmıştır:

- * Kendi milli kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak,
- * Başvuru tarihinden geriye doğru, Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş ve ediyor olmak,
- * Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini davranışlarıyla teyit etmek,
- * Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığa sahip olmamak,
- * İyi ahlak sahibi olmak,
- * Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek,

¹²² <https://www.csgb.gov.tr/ui/gm/contents/yabancilar/yasakmeslekvegorevler/> (Erişim Tarihi:04-10-2018).

- * Türkiye’de kendisinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelir ve mesleğe sahip olmak,
- * Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak koşulu,

ile yetkili makam kararıyla;

- *Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren ve ya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler (Spor alanında birçok örneği bulunmaktadır),

- *Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler,

- *Göçmen olarak kabul edilen kişiler milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulu kararı ile vatandaşlık kazanma,

İstisnai haller yoluyla;

- * En az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancıların başvurabilmesi koşuluyla,
- * Aile birliği içinde yaşama,
- * Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama,
- * Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hal içinde bulunmamak,

ise evlilik yoluyla vatandaşlık kazanma yollarıdır.¹²³

Konu hakkında bir bilgi kirliliği olduğu da kanun maddeleri dikkate alındığında açıktır. Görüldüğü üzere evlilik durumunda vatandaşlık kazanılması dahi, en az üç yıldır evli olma şartıyla sağlanabilmektedir.

Barınma kamplarında hayatlarını devam ettiren mülteciler için, gerekli hizmetlerin tek elden ve organize şekilde yapılabilmesi daha mümkünken, zaman içinde kamplardan ayrılarak şehirlere yerleşen kitlelerin, dağınık ve ulaşılabilmemesinin zor olması

---

¹²³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf> (Erişim Tarihi: 04.10.2018).

da verilen hizmetleri aksatmaktadır. Ayrıca, yaşamlarını idame ettirebilecek iş imkanlarına sahip olamayan mültecilerin barınma imkanlarından ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarından mahrum olmaları, kişileri suça itmekte ve asayiş problemlerine sebep olmaktadır. Basit suçların bile, mülteciler tarafından işlenmesi durumunda zaman zaman toplumda infiale sebep olduğu ve nefret söylemlerini ciddi oranda artırdığı sıkça rastlanan durumlar halindedir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye durumu özelinde, mültecilerin ülke içerisinde dağınık şekilde bulunmaları ve dil bilmemeleri sebebiyle yerleştirildiği illerde yaşayan yerel halk ile yaşanan gerginlikler, Suriyelilerin fail ya da mağdur olarak karıştığı adli olaylar, barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin dilencilik, fuhuş, ve benzeri faaliyetleri kamu güvenliğine yönelik sorunların daha da artmasına yol açmıştır.¹²⁴

3.3. MÜLTECİLERE İLİŞKİN HUKUKUN GELİŞİM ALANLARI

Mülteci sorununa ilişkin yaşanan sorunlar, genel olarak mevzuatların geliştirilmesinden çok var olan kuralların uygulanmasından kaçınılmasından kaynaklanmaktadır. Devletlerin kendilerini ve çıkarlarını koruma güdeleri, hükümetlerin kamuoyu tepkisinden kaçınma dürtüleri, uygulamalarda ciddi sorunlara yol açmakta ve devletlerin ihlalleri sonuçlarını doğurabilmektedir.

Gönüllü geri dönüşün teşvik edilmesi de takip edilmesi gereken konular arasında olmalıdır. Şartların müsait olması durumunda, mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmeleri desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.¹²⁵Bunun sağlanması için, devletlerin bölgesel ve küresel çıkarlarının yanı sıra dengeleri de göz ardı etmemeleri, salt çıkar elde etmek için bölgesel çatışmaları desteklemek ve körüklemekten kaçınmaları gerekmektedir.

Bunun yanı sıra, medya, yazılı ve görsel basın organlarının yaptıkları haberler dolayısıyla, yerel halkın mültecilere olan nefretini körükledikleri ve çatışma şartlarına uygun ortam hazırladıkları gözlemlenebilmektedir. Medya üzerinde denetimin

---

¹²⁴ Güneş, a.g.m., s. 13.

¹²⁵ Kaya,Eren, a.g.m., s. 74.

sağlanabilmesi ve art niyetli haberlerin önüne geçilebilmesi önem arz etmekte ve gerilim ortamını sakinleştirmede etkili olacaktır.

Mültecileri kabul eden ülkeler, üstlendikleri yükümlülüklerin altından kalkabilmek adına, uluslararası toplumu harekete geçirebilmek için girişimlerde bulunmalı ve sorumluluğu paylaşma yoluna gitmelidir. Örneğin, Türkiye, Suriye konusunda uluslararası toplumun sürekli dikkatini çekmeli, NATO ve BM gibi uluslararası örgütlerin çözüme katkı ve katılımını sağlama çabasını sürdürmelidir.¹²⁶Bu, Avrupa ülkeleri üzerinde baskı yaratma imkanını sağlayacak ve böylece Türkiye'nin yükünü hafifletebilecektir.

Mültecilere yardım konusunda uyulması gereken ilkelere uyum sağlamak ta büyük önem arz etmektedir. Afete Yardımda Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareketleri İçin Davranış Kuralları, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Federasyonları tarafından ortaklaşa hazırlanmış ve mültecilere yapılacak sağlık yardımlarının etkinliği ve bağımsızlığını hedefleyen ilkelerdir. Bağlayıcılığı olmayan davranış kurallarıdır. Davranış kuralları on madde altında toplanmıştır:

- * Afetten etkilenenlere yardım yapmak zorunludur,
- * Yardımlar, dil, din, ırk gibi hiçbir ayırım gözetilmeksizin sadece afetzedenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılır,
- * Yardımlar siyasi ve dini amaçlar için kullanılamaz,
- * Yardım yapan ülke yardımları dış politika enstrümanı olarak kullanmaya çaba göstermemelidir,
- * Yardım yapılacak ülke ve ya bölgenin kültür ve göreneklerine saygılı davranılmalıdır,
- * Afetlerden etkilenen ülkelerin afetlere müdahale kapasitelerini artırmaya yönelik davranılmalıdır,
- * Yardımların yönetimine yardımlardan faydalananlarda dahil edilmelidir,
- * Afet yardımları afetzedelerin mevcut ihtiyaçlarını karşılamının yanında gelecekteki afetlerden korunmayı da amaçlamalıdır,

---

¹²⁶ Poyraz, a.g.m., s. 67.

- * Yardım organizasyonları hem yardım alan hem de yardım yapan taraflara karşı sorumludur,
- * Yardım organizasyonunda yapılan her türlü tanıtım, reklam ve bilgilendirme faaliyetlerinde, afetzedeler, umutsuz ve çaresiz insanlar olarak değil onurlu ve şerefli olarak gösterilmelidir.¹²⁷

Mültecilere ilk anda yapılan yardımlar ve sağlık hizmetleri de bu ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Devletlerin, var olan göç hareketlerine karşı hareket etmelerinin yanında, göç hareketlerine sebep olan koşulların iyileştirilmesi anlamında da katkılarının alınması gerekmektedir. Örneğin, Suriyeli mültecilerin varlığından rahatsız olurken, Suriye iç savaşını körükleyen söylem ve faaliyetlerde bulunmak, çelişkili bir tutum olacaktır ve sorunun çözümüne katkısı olmayacaktır.

Büyük kitlesel göçlerin baş nedeninin insan hakları ihlalleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Birleşmiş Milletler insan hakları organları tarafından sürekli olarak izleme, ihlallerin uluslararası toplum tarafından kınanması ve özel durumları etüd etmek ve tavsiyelerde bulunmak için özel raportörler atanması şeklinde çözümler üzerinde durulmalıdır.¹²⁸

Avrupa Birliği'nin mülteci sorunları karşısında ortak bir politika yürütmek yerine daha çok üye ülkelerin kendi politikaları üzerinde durmuştur. ¹²⁹Bölgesel ve küresel bir güç olarak Avrupa Birliği'nin tutumu, mülteci hakları açısından belirleyici rol oynayacaktır. Bu nedenle AB'nin daha tek koordine ve bir bütün olarak hareket etmesi gerekmektedir.

Bunun yanında, bazen bahşedilen hakların da mülteciler tarafından bilinmemesi sebebiyle uygulanamadığı bilinmektedir. Hak tanınmanın yanında devletlerin mültecileri hakları konusunda bilgilendirmeleri de gerekmekte ve bu alanda çalışmalar yapılmalıdır.

Salgın hastalıklara karşı önlem olarak, sınırdan girişlerin sürekli kontrol altında tutulması ve aşılama faaliyetlerine önem verilmesi konusunda özen gösterilmelidir.

---

¹²⁷ Yavuz, **a.g.m.**, s. 274.

¹²⁸ Kaya, Eren, **a.g.m.**, s. 67.

¹²⁹ Turan, Şaşkın, **a.g.m.** s. 47.

Böylece hem salgın riskine karşı ciddi bir önlem alınmış olacak, böylece sağlık harcamalarının ve toplum sağlığının kontrolü sağlanacak ve kamu huzurunun tesisi mümkün olabilecektir.

Eğitim ve sağlık alanlarında etkinlik başta olmak üzere, etkili politikalar sürdürülebilmesi için, etkin bir kayıt sistemi yürütülmedi ve sivil toplum kuruluşlarının desteği sağlanmalıdır. Ayrıca mevcut bilgilerin sivil toplum kuruluşları ile doğru ve hızlı şekilde paylaşması gerekmektedir.

Ayrıca mülteci kitlelerinin büyük çoğunluğunun çocuklardan oluşması eğitim anlamında problemlerin artmasına neden olmaktadır. Çocukların eğitimi için dil problemlerine dönük çözümler üretilmeli, okulların kapasiteleri gözden geçirilmeli ve yerel yönetimler, bilhassa kaymakamlık ve belediyeler etkin olarak kullanılmalıdır. Ayrıca uluslararası desteklerin etkinleştirilmesi ve dernek ve vakıfların faaliyetlerinden faydalanılmalıdır.

Kayıtdışı istihdama karşı etkin denetim ve önlemler alınmalı, kaçak işçilik konusu minimum düzeye indirilmelidir. Bunun için çalışma izni verilmesi konusuna önem verilmelidir.

SONUÇ

Mülteci sorunu, günümüz dünyasının konjonktürü ve çatışma ortamları sebebiyle en önemli çözüm bekleyen meseleler arasında yer almaktadır. Bir tarafta zulüm ve insanlık dışı muameleden kurtulmak için sahip oldukları her şeyi geride bırakarak başka bir ülkede yaşamayı çare gören kitleler varken, diğer tarafta bu kitlelere set çekerek ülkelerine girişlerini engellemeye çalışan hükümetler bulunmaktadır.

Kapitalizm temeline oturmuş olan dünya ekonomik düzeni, hassas ve çıkar temelli dengeler üzerine kuruludur. Hükümetler, varlıklarını devam ettirmek ve kamuoyu desteğini kaybetmemek adına zaman zaman imza ettikleri anlaşmalar ve taraf oldukları sözleşmelere dahi aykırı davranabilmektedir. Mültecilerin ülkeye kabul edilmeleri, hükümetler için kamuoyu desteğini kaybetme riskini de yanında taşımaktadırlar. Mülteciler için altına girilecek ekonomik ve siyasi külfetler, muhtemel kamusal güvenlik sorunları, sınır güvenliği tehditleri hükümetler için risk teşkil etmekte ve yükümlülük altına girmekten kaçınmalarına sebep olmaktadır. Örnek yargı kararlarını ele aldığımızda, örneğin Hollanda örneğinde Avrupa Ülkeleri'nin İtalya ve Yunanistan'ın yükünü azaltmak adına mültecilerin diğer Avrupa ülkeleri arasında paylaştırılması yönünde alınan karara karşın, ulusal mahkemelerin bu yönde dayatmaların kabul edilemeyeceği yönünde kararlar almış olduğunu görülmektedir. Türkiye örneğinde de, mesela Jabari davasında işkence ve kötü muamele riski taşıyan ülkelere iade mekanizmasının işletilmesinin uygun olmadığı açık olduğu halde, başvuru süresinin aşılması gibi prosedürel gerekçelerle ihlallerin yapılabildiği görülmektedir. Aslında bu usule bağlılık ilkesi, olası bir sorumluluktan kaçınma ve yükümlülüklerden kurtulma şeklinde tezahür edebilmektedir. Benzer şekilde D. Ve diğerleri-Türkiye davasında da İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı gibi kurumların harekete geçmek ve mevzuatı uygulamak yerine, BMMYK'nın Türkiye Temsilciliği'nin sorumluluk almasını ve karar vermesini beklediğini, ancak bu karar neticesinde harekete geçtiğini, olayın kökeninde ise yine sorumluluktan kaçınarak kararın kendisi dışında yer alan bir mekanizmaya havale edilmesi güdüsünün yer aldığı tespitini yapabiliyoruz. Hatta bu sebeple, Türkiye, aslında kendisinin karar alıcı olarak yer almadığı bir davada davalı taraf olmak durumunda kalmış ve tazminat ödemekle yükümlü hale gelmiştir. Bu nedenle, Ulusal yargı organları için genel eğilimin,

riskten kaçınmak ve mümkün oldukça hükümetleri daha az yükümlülük altına sokmak yönünde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hükümetlerin, özellikle devlet güvenliği olmak üzere, kriminal suçların da yer aldığı bazı konularda, sığınmacı olarak ülkeye başvurmuş olan ve sığınma talebinde bulunan kişileri karşılıklı olarak iade etme eğiliminde oldukları da görülmektedir. Anayasa Mahkemesi' nin Dair Arkan Tareq Ali kararı ya da Yargıtay' ın Arnavutluk Vatandaşı' nın Cenevre Sözleşmesi'nin ilk 5 maddesindeki kriterlere uygun olunmadığı gerekçesiyle suçluların iadesi kapsamında mültecileri geldikleri ülkelere geri gönderdikleri kararları çoğaltmak mümkündür. Zaten bu uygulamanın da anlaşılabilir olarak değerlendirilmesi mümkündür. Suçun önlenmesi ve suçluların cezalandırılabilmesi kapsamında ülkelerin bu yönde bir işbirliğine girişmesi etkin bir mücadele için gerekli sayılabilir.

Hükümetlerin ve ulusal yargı makamlarının daha korumacı yaklaşmasına karşın, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren yargı kurumlarının, bu ulusal defansif yaklaşıma mümkün olabildiğince müdahalede bulunduğunu ve hükümetleri daha fazla sorumluluk almaya zorlamaya çalıştıklarını gözlemleyebiliriz. Örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' nin Jabari Davası'nda ulusal makamların başvuru süresini gerekçe göstererek sınırdışı kararı almasına karşılık, işkence ve kötü muameleye karşı mültecilerin haklarının muhafaza edilmesinin, var olan prosedürlerin işletilmesinden çok daha önemli olduğu yönünde bir karar aldığı değerlendirilmesinde bulunabiliriz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu kararında beş günlük başvuru süresinin dolduğu gerekçesiyle olayın özünden uzaklaşılmasının ve mülteci hakkında işkence ve kötü muameleye uğraması pahasına sınırdışı kararı verilmesinin mülteci hukukuna uygun olmadığı yönünde karar almıştır. Benzer şekilde, V.M.-Belçika Davası'nda da sınırdışı kararı verilen bir Roman aile konusunda, haklı gerekçelerle sınırdışı kararı verilse dahi, sınırdışı işleminin tamamlandığı ana kadar, mültecilerin yaşam haklarından kaynaklanan temel hakları ile temel ihtiyaçlarının karşılanmasının zorunlu olduğu yönünde verilen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı, idari kurumların mülteci haklarının özünün yanında ifasının da usüle uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde değerlendirilebilir.

Özellikle Suriye iç savaşı ile Avrupa merkezli artan mülteci akınına karşı, Yunanistan ve İtalya' nın karşılaştığı zor duruma çözüm olması amacıyla, mültecilerin diğer Avrupa ülkeleri arasında paylaşılması yönündeki alınan karara karşı, Macaristan ve Slovakya Hükümetleri' nin bu konuda zorlanamayacakları yönünde Avrupa Adalet Divanı' na yaptıkları başvurunun, Avrupa Adalet Divanı tarafından reddedilmesi örneğinin de mümkün olduğunca uluslararası organların, hükümetleri soruna çözüm odaklı yaklaşımları konusunda yönlendirmeye çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Avrupa Birliği örneğinde görüldüğü üzere, bir araya gelen devletlerin mevzuat olarak oldukça çözüme yönelik adımlar atabilmelerine rağmen, uygulama alanına geldiğinde aynı çözüm eğilimi görünmemekte ve korunma içgüdüğü açığa çıkmaktadır. Mülteci sorunlarının kökten çözümü için, devletlerin bölgesel ve küresel çatışmalardan beslenmeye çalışmaktan vazgeçmesi, insan haklarının korunması yönünde etkin bir kontrol mekanizması geliştirmeleri, ihlallerin var olması durumunda Birleşmiş Milletler'in müdahalesini olanaklı kılmak adına Birleşmiş Milletler sisteminin desteklenmesi ve etkinliğinin artırılması etkili bir yol olacaktır.

Bunun yanı sıra, daha bağlayıcı anlaşmalara imza atılması ve var olan kurallara uyulmaması durumunda cezai yaptırımların artırılması etkili olabilir. Kamuoyunun bilgilendirilmesi ve mülteci politikaları konusunda şeffaf olunması, kamuoyu baskısının azalmasına ve mülteci sorunları ile daha etkili mücadele etmeye olanak sağlayabilecektir.

Devletlerin, mülteci olgusuna sebep olan ortamlardan ziyade, mültecileri sınırlarının dışında tutmayı öne alan planları, etkili bir politika izlenmesinin önündeki en büyük engel konumunda yer almaktadır ve durum böyle oldukça mülteci sorununun bitmesi ya da azalması pek mümkün görünmemektedir.

Genel olarak mültecilere kaynaklık eden coğrafyalarda huzur ve çatışmasızlığın sağlanması, yeniden iskanları ve istihdam imkanlarının sağlanması, insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi, baskıcı rejimlerden kurtulmalarının desteklenmesi, netice olarak mültecilerin göç ettikleri ülkelere geri dönmelerinin desteklenmesi mültecilik konusuyla mücadelede en etkili yöntemlerden olacaktır.

Tüm iyileştirmelere ve muhtemel iyi niyetli girişimlere rağmen, mülteci hukukunun ve daha ziyade var olan hukukun uygulanmasının ideal düzeye erişebilmesi,

uluslararası arenada egemen gücün devletler olmaya devam etmesi durumunda zor olarak değenlendirilebilir. Devletlerden öncelikle kendi çıkarlarını gözetmek ve varlıklarını en sağlıklı şekilde devam ettirmek stratejisini terk etmelerini beklemek çok mümkün görünemediğinden, egemen gücün devlet olmaya devam ettiği siyasal ortamda, mülteci haklarını koruması için oluşturulmuş olan uluslararası aktörler dahil, hiçbir gücün, siyasal ortamdan soyutlanmış ve etkisi altında kalmadan kararlar alabilmesi, uygulayabilmesi ya da etkin bir hukuk dili oluşturabilmesi pek mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Başak, C. (2011). *Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler*. 1. Baskı, Ankara, Sozsöz Gazetecilik.
- Betts, A., Loescher, G. ve Milner, J. (2017). *Mülteci koruma siyaseti ve pratiği*. 1. Baskı, İstanbul, İkü Yayınevi.
- Bozkurt, E., Kütükçü, M. A., Poyraz, Y. (2012). *Devletler hukuku*, 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Büyükçalık, M. E. (2014). *Mülteci hukukunun gelişimi ve Türkiye’de mültecilerin sosyal hakları*. 2. Baskı, İstanbul, On iki Levha Yayınları.
- Çiçekli, B. (2016). *Yabancılar ve mülteci hukuku*. 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Ekşi, N., Çiçekli, B. (2012). *Yabancılar ve mülteci hukukuna ilişkin Danıştay 10. daire kararları*. 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Kirişçi, K. *Zorunlu göç ve Türkiye, sığınmacı, mülteci ve göç konularına ilişkin Türkiye’deki yargı kararları*. 1. Baskı, Ankara, BMMYK ve Boğaziçi Vakfı Yayınları
- Odman, T. (1995). *Mülteci hukuku*. Ankara, AÜSBFİHM Yayınları.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği sığınma hukuku-ortak bir sığınma hukukunun ortaya çıkışı*, 1. Baskı, Ankara, USAK.
- Pazarcı, P. (2009). *Uluslararası hukuk*. Ankara, Turhan Kitabevi.
- (1994). *Uluslararası Bosna-Herkes konferansı dökümanları*.

Makaleler

- Aslan, V. (2012). Amerikalılar arası insan hakları sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2.
- Berki, O. F. Vatansızlık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*
- Çalık, T. (2015). Sığınma hakkının korunması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1.
- Ergüven, N. S., Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4.
- Güneş, M. (2015). Kamu yönetiminde geçici koruma rejimi ve yakın gelecekte Türk kamu güvenliğinde potansiyel bir sorun olarak: Suriyeli mülteciler.
- Kaya, İ., Yılmaz Eren E. (2015)., Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu. *Seta*.
- Korkut, L. (2008). Avrupa insan hakları mahkemesi kararlarının devletlerin sığınmacıları sınırdışı etme egemen yetkisine etkisi: Türkiye örneği. *Ankara Barosu Dergisi*, 4.
- Poyraz, Y. Suriye vatandaşlarının korunması ve uluslararası mülteci hukuku, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2.
- Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2).
- Turan, Y., Şaşkın, O. (2013). AB'ye iltica başvurularının değerlendirilmesinde geri kabul ve güvenli üçüncü ülke tartışmaları. *Pesa Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 1.
- Turan, Y., Şaşkın, O. (2017). AB'ye iltica başvurularının değerlendirilmesinde geri kabul ve güvenli üçüncü ülke tartışmaları. *Pesa Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 1.
- Uzun, A. (2015). Günümüz ekonomik ve sosyal sorunu olan Suriyelilerin mülteci ve ekonomi hukuku bakımından değerlendirilmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 1.
- Ünal, Ş. Avrupa insan hakları mahkemesi kararlarının Türk iç hukukuna etkileri.

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yapılan sağlık yardımlarının yasal ve etik temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30.

Tezler

Şahinkaya, H. (2017). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki hukuki statüleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Akyürek, İ. B. (2007). *Mülteci hukuku ve Türkiye uygulaması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Ansen, M. D. (2012). *Türk yabancılar hukukunda mülteciler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

İnternet Siteleri:

<http://data.unhcr.org/>

<http://tr.euronews.com/>

<http://www.calisma.de>

<http://www.dw.com>

<http://www.goc.gov.tr>

<http://www.haberturk.com>

<http://www.mevzuat.gov.tr/>

<http://www.multeci.org.tr>

<http://www.resmigazete.gov.tr>

<http://www.trthaber.com>

<https://emsal.yargitay.gov.tr/>

<https://hudoc.echr.coe.int>

<https://ijrcenter.org>

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

<https://www.ab.gov.tr/>

<https://www.bbc.com>

<https://www.csgeb.gov.tr/>

<https://www.tbmm.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Kaşif Türkcan

Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara-08.08.1985

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Kırıkkale Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans Öğrenimi: Ufuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi:

Stajlar: Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

Çalıştığı Kurumlar: Türkiye İş Bankası, BSH Ev Aletleri A.Ş.

İletişim:

E-Posta Adresi: turkcankasif@gmail.com